

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ

Το Ολοκαύτωμα της Νάουσας

Ο Αγία Νικόλας και η Ανάληψη στη Νιάουστα

Κλεφταρματολικά
χρονικά

Εικόνες και Ιστορία

Τα παιδιά μέ ειδικές
ανάγκες

Ναουσαϊκό σπίτι.
φωτογρ. Κώστα Σπορελα

Ο Δημήτριος Βικέλας και ο δεσμός του με τη Βέροια

Χαρακτηριστικά του καλού προτίσταμένου

Η αζωτούχος λίπανση στην ποιότητα των καρπών

Φυλάξτε τὰ τεύχη τῆς «Νιάουστας»

Παλαιὰ τεύχη μπορείτε νὰ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου

Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον

τῶν συνδρομητῶν τῆς

Παρακαλοῦμε νὰ μεριμνήσετε γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς

τοῦ ἐτους 1987

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

1) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ

2) ΜΝΗΜΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΙΟΥ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΟΥΝ
ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΝΑΟΥΣΑΙ·Ι·ΚΟ ΣΠΙΤΙ

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Βασ. Φιλίππου 21. Ώρες λειτουργίας απογεύματα Δευτέρα, Τρίτη, Τετάρτη, Πέμπτη.

“ΝΙΔΟΥΣΤΑ”

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 1987
ΕΤΟΣ ΙΑ', ΤΟΜΟΣ Ε', ΤΕΥΧΟΣ 39

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Οδυσσεύς Ντινόπουλος, Ελένη Μήτσαλα
Λευκή Σαμαρά, Χρήστος Μουχάγιερ, Αλ. Οικονόμου

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

Βασ. Φιλίππου 21 592 00 ΝΑΟΥΣΑ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Γιάννης Καρατσιώλης, Γεωπόνος 60.331

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

«Ναουσαϊκό σπίτι». Φωτ. Κ. Σπορέλα.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ — ΕΚΤΥΠΩΣΗ

Τυπογραφείο Αντώνη Μαυρογένη
Αντωνίου Καμάρα 3 - τηλ. 260-140
Θεσσαλονίκη

Περιεχόμενα

Ιστορικά — Λαογραφικά — σελ. Γλωσσολογικά — Αφιέρωμα

ΠΑΠΑΔΡΙΑΝΟΥ ΓΙΑΝ.: Το ολοκαύτωμα της Νάουσας	48
ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΣΤΕΡ. Κλεφταρματολικά χρονικά	51
ΧΙΟΝΙΔΗ ΓΕΩΡ. Ο Δημήτρης Βικέλας και ο δεσμός του με τη Βέροια	56
ΜΠΑΪΤΣΗ ΤΑΚ. Το μοναστήρι του Προδρόμου	60
ΣΠΑΡΤΣΗ ΝΙΚ. Η Ειηντιά, ου καμός κι τα τραγούγγια της, στη Νιάουστα	62
ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗ ΘΩΜ. Εικόνες και Ιστορία	64
ΜΠΑΪΤΣΗ ΤΑΚ. Ο Άγιος Νικόλαος και η ανάληψη στη Νιάουστα	66
ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΣΤΕΡ. Ντοκουμέντο από το Εθνικό δίκαιο της Νάουσας κατά την Τουρκοκρατία (1881—1885)	69

Επιστημονικά — Λογοτεχνικά —

Παιδαγωγικά — Έρευνες

ΒΛΑΧΑΔΗ ΘΩΜ. Χαρακτηριστικά του καλού προϊσταμένου ή διευθυντή	72
ΜΠΟΝΤΣΙΟΥ ΔΗΜ. Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες	74
ΜΑΥΡΙΔΟΥ ΧΡ. Ο επαγγελματικός προγραμματισμός των παιδιών	76
ΣΙΔΕΡΑ ΑΝ. Μετεωρολογικά στοιχεία	79

Γεωργικά — Δεντροκομικά

ΚΟΥΚΟΥΡΓΙΑΝΝΗ ΒΑΣ. Η παραγωγή ροδακινών σε 15 κυριότερες χώρες	81
ΠΑΛΟΥΚΗ ΣΤ. Οι ψώρες της ελιάς	82
HERMANN LINK Επίδραση των αζωτούχων λιπάνσεων στην ποιότητα των καρπών	83
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔΥΣ. Ποιότητα καρπών - Ο κόκκινος χρωματισμός των καρπών	84

Διάφορα — Δραστηριότητες Συλλόγων

Η χωρωδία της Νάουσας	86
-----------------------	----

Αγαπητέ φίλε,

Το ολοκαύτωμα της Νάουσας του 1822 είναι το σημαντικότερο γεγονός που απρόσπαστα αποφασιστικά για πολλές δεκαετίες την ζωή της πόλης. Πολλοί γράψανε, πολλοί μιλήσανε, σχολιάσανε και κρίνανε το γεγονός αυτό. Σήμερα από τις στήλες της «Νιάουστας» δίνεται η ευκαιρία να πει την γνώμη του για την μεγάλη θυσία των Ναουσαίων ένας Ιστορικός Ερευνητής.

Για τον Δημ. Βικέλα η Νιάουστα, ασχολήθηκε και σε προηγούμενα τεύχη. Σήμερα δημοσιεύουμε ολοκληρωμένη εργασία για τη ζωή του, την πλούσια δράση (εθνική και κοινωνική) το πολύπλευρο έργο (εκπαιδευτικό και πολιτιστικό) και το δεσμό του με την Βέροια. Ας μη ξεχνούμε ότι ο Δημ. Βικέλας ήταν ο κυριότερος συντελεστής για την αναβίωση της Ολυμπιακής ιδέας και της τέλεσης των πρώτων Ολυμπιακών αγώνων στην Αθήνα το 1896.

Οι Ναουσαίοι είναι γνωστοί για το ενδιαφέρον που δείχνουν για τις εκκλησιές τους. Επί του προκειμένου δημοσιεύουμε μερικά ενδιαφέροντα άρθρα που έχουν σχέση με την θρησκευτική πίστη των Ναουσαίων.

Δεν χωρεί καμία αμφιβολία ότι οι εκκλησιές μας (οι πιο παλιές μάλιστα) κρύβουν πολύτιμους θησαυρούς. Το σχετικό άρθρο που δημοσιεύουμε «Εικόνες και Ιστορία» πάντοτε είναι επίκαιρο.

Παρουσιάζουμε ένα ντοκουμέντο του περασμένου αιώνα, στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, που έχει σχέση με τον τρόπο σύνταξης μιας δικαιοπραξίας σύμφωνα με το τότε τοπικό εθμικό Ναουσαϊκό δίκαιο. Πρόκειται για μια «διαθήκη» της εποχής εκείνης. Το ντοκουμέντο αυτό σπακτά ενδιαφέρει όχι μονάχα για τον ειδικό ερευνητή αλλά και γι' αυτόν ακόμα τον αναγνώστη.

Η απόδοση μιας Υπηρεσίας, ενός Οργανισμού ή μιας Επιχείρησης, βασικά εξαρτάται από την προσωπικότητα του προϊσταμένου και των διευθυντικών στελεχών. Μία υπηρεσία ή οργανισμός χωλαίνει διότι οι επικεφαλές είναι συνήθως πρόσωπα «δεύτερης διαλογής». Διατηρεί πάντοτε την επικαιρότητα το σχετικό καταπολεμιστικό άρθρο, όπου προσδιορίζονται τα γνωρίσματα «ενός καλού και ικανού προϊσταμένου».

Συνεχίζουμε και σήμερα την δημοσίευση άρθρων για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες. Επίσης ο αναγνώστης μπορεί να διαβάσει ειδική εργασία που αφορά τον επαγγελματικό προγραμματισμό των παιδιών, κείμενο χρήσιμο για τους γονείς.

Για τους δεντροκαλλιεργητές αναγνώστες δημοσιεύουμε χρήσιμες πληροφορίες, όπως είναι η επίδραση της αζωτούχου λίπανσης στην ποιότητα των καρπών, ο χρωματισμός των καρπών, καταπολεμήσεις εχθρών κλπ.

Αυτά για σήμερα. Ευχόμαστε ευχάριστο καλοκαίρι και καλές διακοπές. Θα είμαστε κοντά σας μετά τρεις μήνες.

H

Συντακτική Επιτροπή

Ετήσια συνδρομή Ιδιωτών	δρχ. 800
Δήμοι, Κοινότητες, Συν)σμοί	δρχ. 2.000
Εξωτερικού δολάρια	20

ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ

Πανηγυρικός που εκφωνήθηκε την 26 Απριλίου 1987
για την 165η επείτειο του Ολοκαυτώματος

Κι' όλα και οι Έχτρες και οι Πόλεμοι,
και οι Νίκες και οι Θρίαμβοι,
και οι Σκλαβιές και τα Μαρτύρια,
όλες οι Δόξες, όλα τα Τραγούδια
και η Αθανασία και ο Θάνατος
κι' επάνω σ' όλα η Ελλάδα.

Τους επιγραμματικούς αυτούς
στίχους του ποιητή ενστερνίστη-
καν πέρα ως πέρα οι Ναουσαίοι,
που έθεσαν πάνω απ' όλα την
Ελλάδα. Γι' αυτό και ξεσηκώθη-
καν στις 19 Φεβρουαρίου του
1822 και πολέμησαν και ανδρα-
γάθησαν και έγραψαν το έπος
του ολοκαυτώματος, που γιορτά-
ζουμε σήμερα.

Σεβασμιότατε, Κύριοι Υπουργοί,
Κύριοι Βουλευτές, Στρατηγέ μου,
Κύριε Δήμαρχε, Κύριοι εκπρόσωποι των
πολιτικών και στρατιωτικών αρχών.

Η επανάσταση του 1821 στη
Μακεδονία υπήρξε, αναμφισβή-
τητα, μια από τις πιο λαμπρές
αλλά, ταυτόχρονα, και από τις
πιο τραγικές σελίδες του Ιερού
Αγώνα του Έθνους για την α-
ποτίναξη του σκληρού τουρκικού
ζυγού και την κατάκτηση της α-
νεξαρτησίας. Και υπήρξε λαμπρή
για δύο λόγους: Πρώτον, για τον
άφθαστο ηρωισμό που επέδειξαν
οι Έλληνες της Μακεδονίας σ'
όλες τις μάχες και στις συγκρού-
σεις που έγιναν στον αιματοβα-
μένο τούτον τόπο επί έναν ολό-
κληρο χρόνο (από τον Μάιο του
1821 ως τον Απρίλιο του 1822)
και, δεύτερον, για την ανεκτί-
μητη βοήθεια που προσέφεραν
οι βόρειοι στους νότιους Έλ-
ληνες, απασχολώντας στη Μα-
κεδονία τεράστιες και αξιόμα-
χες οθωμανικές δυνάμεις, που
προορίζονταν για το αιματοκύ-

λισμα της Στερεάς Ελλάδας και
της Πελοποννήσου. Τραγική δε
υπήρξε, γιατί την αποτυχία της
επανάστασης ακολούθησαν τρο-
μερές σφαγές, εξανδραποδισμοί,
καταστροφές και λεηλασίες που

Του Γιαν. Α. Παπαδριανού
Ιστορικού Ερευνητή
του ΙΜΧΑ

ερήμωσαν ολόκληρες περιοχές
της Κεντρικής και της Δυτικής
Μακεδονίας, που πριν από το
1821 έσφιζαν από ζωή.

Ανάμεσα στις λαμπρές σελί-
δες του επικού εκείνου αγώνα
των Μακεδόνων ενάντια στην ο-
θωμανική τυραννία, η πιο λαμπρή
γράφτηκε αναμφίβολα, στη Δυ-
τική Μακεδονία και, ιδιαίτερα,
στην πολύπαθη και χιλιότραγου-
δισμένη Νάουσα. Είναι, συνεπώς
πολύ βαρύ και δύσκολο το έρ-
γο του ιστορικού, όταν καλείται
να αναφερθεί μέσα σε λίγα λε-
πτά της ώρας στους ηρωικούς
αγώνες των Ναουσαίων, στη ση-
μασία της επαναστατικής τους
κινητοποίησης και στις τραγικές
της συνέπειες. Λόγω της πίεσης
ακριβώς αυτής του χρόνου, κρί-
νουμε σκόπημο, αφού αναφερθού-
με με μεγάλη συντομία στην προ-
ετοιμασία και στην έναρξη της
επανάστασης στη Νάουσα, να ε-
πιμείνουμε περισσότερο στις τρα-
γικές συνέπειες της αποτυχίας
της. Κι' αυτό, γιατί επιβάλλεται,
νομίζουμε, να συνειδητοποιήσου-
με ότι πίσω από τις μάχες, τις
λαμπρές νίκες, τους ηρωισμούς
και τη δράση των οπλοσχηγών
και των πολεμιστών, υπάρχει ο
απλός λαός, που καλείται πάν-

τοτε να πληρώσει τις συνέπειες
των γεγονότων με το βαρύτερο
τίμημα: την περιουσία, την τιμή
και τη ζωή του.

Βασικός σταθμός για την προ-
ετοιμασία του Αγώνα στη Μακε-
δονία στάθηκε η δράση της Φι-
λικής Εταιρείας. Όπως προκύ-
πτει από αξιόπιστα ιστορικά τε-
κμήρια, κατά τα έτη 1818—1821
ένας μεγάλος αριθμός Μακεδό-
νων μυήθηκε στο ιερό μυστικό
του Γένους, χάρη στις περιοδεί-
ες δύο επιφανών Φιλικών: του
πολύ γνωστού Μπλατσιώτη ο-
πλαρχηγού Γιάννη Φαρμάκη και
του στενού συνεργάτη του Αλέ-
ξανδρου Υψηλάντη Δημήτριου
Ίπατρου. Σήμερα είμαστε σε
θέση να γνωρίζουμε τα ονόμα-
τα πενήντα, τουλάχιστον, Δυτι-
κομακεδόνων Φιλικών, ανάμεσα
στους οποίους ξεχωρίζουν οι ε-
ξής: Οι πρόκριτοι Ζαφει-
ράκης Θεοδοσίου της Νάουσας,
Παναγιώτης Ναούμ της Έδεσ-
σας, Γεώργιος Νιόπλιος της Σι-
άτιστας και ο Ιωάννης Παπαρέ-
σκας της Καστοριάς· οι ο-
πλαρχηγοί Γέρο-Καρατά-
σος της Νάουσας, ο οποίος πο-
λύ εύστοχα χαρακτηρίστηκε από
την ιστορική έρευνα ως ο Κολο-
κοτριώνης της βόρειας Ελλάδας,
ο Αγγελής Γάτσος της Έδεσ-
σας και ο Γιαννούλας Ζιάκας των
Γρεβενών.

Οι αθρόες αυτές μυήσεις στη
Φιλική Εταιρεία, καθώς και η πα-
ρουσία ισχυρών ελληνικών αρ-
ματολικών σωμάτων (όπως του
Γέρο-Καρατάσου, του Αγγελή
Γάτσου και του Γιαννούλα Ζιά-
κα), ήταν επόμενο να προκαλέ-
σουν από πολύ νωρίς έντονα ε-

παναστατικό αναβρασμό. Όταν μάλιστα, ο Εμμανουήλ Παπάς κήρυξε τον Μάιο του 1821 την επανάσταση στη Χαλκιδική, η Δυτική Μακεδονία αναταράχτηκε από το ένα άκρο της ως το άλλο. Το ασυντόνιστο όμως των ενεργειών των ντόπιων οπλαρχηγών από τη μια μεριά και η oligωρία των επαναστατικών αρχών της νότιας Ελλάδας από την άλλη είχαν σαν αποτέλεσμα την καθυστέρηση της κήρυξης της επανάστασης, γεγονός που είχε, αναμφισβήτητα, δυσμενείς επιπτώσεις στην όλη εξέλιξη του Αγώνα στην περιοχή.

Και για να γίνουμε πιο σαφείς: παρόλο που στη Σιάτιστα, στην Κοζάνη, στα Γρεβενά και στις γύρω περιοχές οι πρώτες επαναστατικές ενέργειες παρατηρούνται ήδη από το φθινόπωρο του 1821, η επανάσταση στη Νάουσα κηρύχτηκε επίσημα μόλις στις 19 Φεβρουαρίου του 1822, τέσσερις δηλαδή περίπου μήνες μετά την κατάληξη της επανάστασης στη Χαλκιδική και δέκα πέντε, τουλάχιστον, μέρες προτού οι καπεταναίοι του Ολύμπου αποφασίσουν τη συμμετοχή τους στον Αγώνα.

Η συνέχεια είναι πολύ γνωστή. Οι γενναίοι μαχητές του Γέρο-Καρατάσου, του Ζαφειράκη Θεοδοσίου, του Αγγελή Γάτσου και των άλλων καπεταναίων, μετά τη σημαντική τους επιτυχία στο μοναστήρι Δοβρά, αναγκάστηκαν να συμπτυχθούν και να οχυρωθούν μέσα και έξω από τη Νάουσα. Εδώ έδωσαν και την αποφασιστική μάχη. Και υποχώρησαν, όχι μόνο γιατί οι Τούρκοι ήταν, τουλάχιστον, πενταπλάσιοι, διαθέτοντας μάλιστα πολλά κανόνια και ιππικό, αλλά και γιατί βρέθηκε και πάλι ένας «Εφιάλτης» που άνοιξε την «Κερκόπορτα».

Η άλωση της Νάουσας στις 13 Απριλίου του 1822 σήμαινε στην ουσία το σβήσιμο της επανάστασης σ' ολόκληρη τη Δυτική Μακεδονία. Ο απεγνωσμένος αγώνας ορισμένων επαναστατικών σωμάτων, που συνέχισαν τη δράση τους και μετά την καταστροφή της Νάουσας, δεν απέβλεπε σε τίποτα άλλο, παρά στην εκδίκηση για όσα υπέφεραν οι Έλληνες από τις ορδές των Τούρκων. Αγώνας όμως, που δεν ήταν δυνατό να διαρκέσει πολύ, μια και οι οθωμανικές αρχές πλημμύρισαν τη Δυτική Μακεδονία με καταδιωκτικά αποσπάσματα, που έσπειραν την καταστροφή και τον όλεθρο σ' ολόκληρη την περιοχή.

Και τώρα, κυρίες και κύριοι, σας παρακαλώ να παρακολουθήσουμε μαζί το οδοιπορικό της φρίκης και του τρόμου στην πολυπάθη Νάουσα του 1822.

Το οδοιπορικό αυτό αρχίζει με ένα έγγραφο του πασά της Θεσσαλονίκης Μεχμέτ Ερίν που τοποθετείται χρονολογικά στις 21 Απριλίου του 1822, λίγες δηλαδή μέρες μετά την άλωση της πανέμορφης και ηρωικής Νάουσας. Ο πασάς αυτός, που για τη σκληρότητα και την αγριότητα του επωνομαζόταν Εμπού Λουμπούτ (δηλαδή ροπαλοφόρος), απευθυνόμενος με το παραπάνω έγγραφο προς τους Τούρκους της Βέροιας, αναφέρει τα εξής: «Με την παρούσα υψηλή διαταγή μας σπεύδουμε να σας γνωρίσουμε ότι σήμερα, μετά από πολιορκία που διήρκεσε δέκα τέσσερις ολόκληρες ημέρες, κατορθώσαμε να κατατροπώσουμε τους καταραμένους επαναστάτες και να εισέλθουμε στην επαναστατημένη πόλη της Νάουσας νικητές και κυρίαρχοι. Όσοι από τους καταραμένους άπιστους δεν κατόρθωσαν να

δραπετεύσουν, αλλά κρύφτηκαν μέσα στην πόλη, κανένας τους, μα τον Ύψιστο Αλλάχ, δεν θα μπορέσει να διαφύγει από τον φοβερό θάνατο του σπαθιού και της οργής μου. Έτσι, ως τη στιγμή αυτή, οι πιστοί νικητές κατόρθωσαν να συλλάβουν περισσότερο από δύο χιλιάδες άπιστους, εναντίον των οποίων εφαρμόστηκαν κατά τρόπο άμεσο και αμείλικτο τα παραγγέλματα του ιερού φετβά, δηλαδή όλοι τους απαγχονίστηκαν ή θανατώθηκαν με το σπαθί, οι γυναίκες και τα παιδιά τους εξανδραποδίστηκαν και αιχμαλωτίστηκαν, οι περιουσίες και τα υπάρχοντά τους μοιράστηκαν μεταξύ των μουσουλμάνων στρατιωτών, και, τέλος, τα σπίτια τους παραδόθηκαν στη φωτιά και καταστράφηκαν...».

Αν και ο Μεχμέτ Ερίν είναι τόσο παραστατικός περιγράφοντας την καταστροφή της Νάουσας, μολταυτά αποσιωπά δύο πολύ σημαντικά γεγονότα: Πρώτον, τον ηρωισμό και την αποφασιστικότητα των αιχμαλώτων, που διάλεξαν τον θάνατο από τον εξισλαμισμό και την ατίμωση και, δεύτερον, την αυτοθυσία των 13 νέων γυναικών, που, μιμούμενες τις Σουλιώτισσες του Ζαλόγγου, προτίμησαν να χαθούν στα παγωμένα νερά της Αράπιτσας, παρά να πέσουν στα μισρά χέρια των διωκτών τους.

Η συνέχεια και το τέλος της τραγωδίας γράφτηκαν στη Θεσσαλονίκη, όπου ο Εμπού Λουμπούτ εισήλθε θριαμβευτής στις 7 Μαΐου του 1822, σέρνοντας πίσω του το θλιβερό καραβάνι των αιχμαλώτων, ανάμεσα στους οποίους ξεχώριζαν οι οικογένειες των πρωταγωνιστών της επανάστασης Ζαφειράκη, Καρατάσου, Γάτσου και άλλων καπεταναίων. «Τα μάτια μας», γράφει

ο Γάλλος πρόξενος ΒΟΤΤΥ στην από 10 Μαΐου έκθεσή του. «είναι κουρασμένα από τη θέα αυτών των άτυχων θυμάτων του πιο ελεεινού εμπορίου».

Ένας άλλος αυτόπτης μάρτυρας περιγράφει ως εξής το σκλαβοπάζαρο που ανοίχτηκε στη Θεσσαλονίκη μετά την άφιξη των αιχμαλώτων από τη Νάουσα και τις άλλες επαρχίες της Μακεδονίας: «Πουλούνταν τότε στο Μπροσνάκ Χάνι ομάδες - ομάδες τα γυναικόπαιδα της Νάουσας, της Χαλκιδικής και των άλλων μερών που είχαν αιχμαλωτιστεί. Οι νέες και οι ωραίες γυναίκες, καθώς και οι κορασίδες, από 6 ως 8.000 γρόσια, οι άλλες όμως φθηνότερα. Έτσι οι γυναικωνίτες της Θεσσαλονίκης, των Σερρών, της Δράμας, της Καβάλας και των άλλων πόλεων γέμισαν από γυναίκες που είχαν πουληθεί».

Πέρα όμως, από την ατίμωση, ο Μεχμέτ Εμίν επιφύλαξε σε πολλούς αιχμαλώτους, και κυρίως στις οικογένειες των πρωταγωνιστών της επανάστασης, τον πιο φρικιαστικό θάνατο. Ο γνωστός Γάλλος περιηγητής και ιστορικός ΡΟΥΚΕΒΙΛΛΕ περιγράφει με τα πιο ζωηρά χρώματα τα φοβερά βασανιστήρια και τον φρικτό θάνατο των αιχμαλώτων αυτών, και ιδιαίτερα των γυναικών, και ανακεφαλαιώνοντας, υπογραμμίζει: «Επί πολύ χρόνο δισταζα, αν έπρεπε να αναφέρω τα γεγονότα αυτά. Η φωνή όμως της αλήθειας μου επιβάλλει την αφήγησή τους. Οι ταλαίπωρες εκείνες γυναίκες υπέστησαν τέτοια μαρτύρια, ώστε νιώθω φρίκη αναγράφοντάς τα».

Θα μπορούσαμε, συνεχίζοντας την παράθεση παρόμοιων περιγραφών, να μιλάμε ώρες ατελείωτες για τα φρικτά βασανιστήρια και τον μαρτυρικό θάνατο

χιλιάδων αθώων αμάχων, καθώς και για τη φοβερή επιπονητικότητα των δημίων τους, που με πρωτοφανή σαδισμό δεν σεβάστηκαν τίποτα. Σταματούμε όμως, γιατί από τη μια μας λείπει ο χρόνος και από την άλλη, γιατί θα είμασταν άδικοι προς την ιστορική αλήθεια, αν δεν αναφερόμασταν και σε μια άλλη πτυχή του ολοκαυτώματος.

Συγκεκριμένα, η επανάσταση μπορεί να τελείωσε ουσιαστικά τον Απρίλιο του 1822, αλλά οι Ναουσαίοι και οι άλλοι Δυτικομακεδόνες δεν κατέθεσαν τα όπλα. Κάνοντας πέτρα την καρδιά εγκατέλειψαν τις ιδιαίτερες πατρίδες και τις οικογένειές τους, κατέβηκαν στη Νότια Ελλάδα, και συνέχισαν τον αγώνα ως την τελική νίκη.

Δεν θα ήταν υπερβολή, αν ισχυριζόμασταν ότι δεν υπάρχει μάχη και πολιορκεία στη Στερεά Ελλάδα, στην Πελοπόννησο και στα νησιά, στην οποία να μην πήραν μέρος Ναουσαίοι και άλλοι Μακεδόνες. Έχοντας ως η-

γέτες τους τον Γέρο - Καρατάσο, τον γιο του Τσάμη και τον Αγγελή Γάτσο, οι Μακεδόνες αγωνιστές πότισαν με το αίμα τους το δεντρί της λευτεριάς στο Κομπότι, στο Μεσολόγγι, στα Δερβενάκια, στο Ναύπλιο, στην Εύβοια, στο Τρίκερι, στον Σχοινόλακα, στην Αταλάντη, και οπουδήποτε αλλού τους κάλεσε το υπέρτατο χρέος προς την πατρίδα. Γιατί, κυρίες και κύριοι, οι Μακεδόνες που αγωνίστηκαν στη Νότια Ελλάδα, δεν πολέμασαν ούτε για τις ιδιαίτερες πατρίδες τους, που κείτονταν ήδη από το 1821 σε ερείπια, ούτε για τις οικογένειές τους, που οι περισσότερες είτε είχαν χαθεί, είτε γνημήτευαν στην προσφυγιά. Πολεμούσαν για την Ελλάδα, για το Έθνος, για την Πίστη. Ας το έχουν, λοιπόν, αυτό υπόψη τους όσοι ηθελήμενα παραχαράσσουν την ιστορία και αμφισβητούν την εθνική συνειδηση των Ελλήνων της Μακεδονίας, που τόσο χαρακτηριστικά εκφράστηκε στον μεγάλο Αγώνα του 1821.

Οι καταστραφέντες Ναουσαίοι ηδύναντο βεβαίως να παραπονούνται ότι εγκατελείφθηκαν άνευ επικουριών και ενισχύσεων παρά τε των διευθυνόντων τον όλον αγώνα και παρά των πέριξ κοινοτήτων, αρνηθεισών να συνεξεγερθώσι, μόνοι των να αντιπαλαίσωσι προς τον τύραννον. Σφάλμα βεβαίως υπήρξε το ότι δεν έτυχον συνδρομής παρά του Κούφου Γρ. Σαλλα. Αλλά τα σφάλματα του αγώνος υπήρξαν πολλά και δεν ήτο δυνατόν να μη είναι πολλά. Ασχέτως όμως προς το αν οι άλλοι Έλληνες επετέλεσαν ή όχι το προς αυτούς καθήκον, οι Ναουσαίοι ηδύναντο να είναι υπερήφανοι ότι πίνοντας υπέρ πατρίδος το μεν περιέσωσαν την ιδίαν των τμήν και αξιοπρέπειαν, το δε ότι επετέλεσαν το προς την Πατρίδα καθήκον ενόρκως διπλήν συμβολήν εις το όλον υπέρ ανωταρτήσης αγώνα του Έθνους παρσσχόντες.

Ευστάθιος Στουγιαννάκης «Ιστορία της πόλεως Ναούσης»

Κλεφταρματολικά χρονικά

(Η δράση αρματολών και κλεφτοληστών σύμφωνα με το αρχειακό υλικό των τουρκικών ιεροδικείων Βέροιας - Νάουσας και Θεσσαλονίκης)

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ Του Στέργιου Σπ. Αποστόλου

Β' 1685-1709

Άλλο κρούσμα ληστείας σημειώνεται στο χωριό Άνω Λοζίτσα του καζά Βέροιας, όπου ο ληστής Χρυσός Μάνος απ' το χωριό Σέλι της Νάουσας μαζί με άλλους επτά συντρόφους του εισβάλλει και λεηλατεί το σπίτι ενός ραγιά, ενώ επιχειρεί να σκοτώσει τον ίδιο.

Σε συμπλοκή που ακολουθεί με προστρέξαντες χωρικούς για δοθήθεια του συγχωριανού τους, ο Μάνος συλλαμβάνεται, παραδίδεται στους Τούρκους και απαγχονίζεται. Οι υπόλοιποι σύντροφοί του διέφυγαν την σύλληψη. (25 Τζεμάζη Ούλ Εβέλ έτους 1096: 28 Απριλίου 1685. ΑΒΝ 109, σελ. 87 - 88).

Ένα μήνα, περίπου, αργότερα, άλλη ομάδα από δέκα ληστές με επί κεφαλής τον Νίκο Σπύρου απ' το χωριό Ράδιανη εισβάλλει στο ίδιο το χωριό. Οι ληστές λεηλατούν το σπίτι ενός ραγιά και υποβάλλουν σε βασανιστήρια αυτόν και την γυναίκα του. Σε μάχη που υποχρεώνονται να δώσουν με τους αρματολούς της περιοχής που τους καταδίωξαν μετά την αποχώρησή τους από το χωριό, ο ληστής Σπύρου συλλαμβάνεται και προσάγεται στο ιεροδικαστήριο της Βέροιας. Πέντε ραγιάδες που κλήθηκαν σαν μάρτυρες κατηγορίας, καταθέτουν ότι ο Σπύρος κι' οι σύντροφοί του κατά την εισβολή τους στο χωριό, αφού λεηλάτησαν πρώτα το σπίτι του ραγιά, έδωσαν τον ίδιο σε πάσαλο και τον έδεσαν αλύπητα, ενώ, ταυτόχρονα, έκαιγαν το στήθος της γυναίκας του. Ο Σπύρος καταδικάζεται από τους Τούρκους σε θάνατο και παραδίδεται στον δήμιο ο οποίος τον οδηγεί στην αγχώνη. (22 Τζεμάζη Ούλ Αχέρ έτους 1096: 25 Μαΐου 1685. ΑΕΝ 110 σελ. 88 - 89).

Παρά τα μέτρα που έχουν ληφθεί, η ληστεία δεν φαίνεται ότι έχει παταχθεί. Ομάδα από τριάντα ληστές με επί κεφαλής τον Μπαλαμπάνη Γεωργίου απ' το χωριό Ντόλιανη της Βέροιας, εισβάλλει στο ίδιο χωριό, λεηλατεί το σπίτι ενός ραγιά και χωρίς να αρκεσθεί σ' αυτά δάζει φωτιά στο σπίτι και αφήνει τον χωρικό να καεί μέσα στις φλόγες. Οι Τούρκοι καταφέρνουν αργότερα να συλλάβουν τον Μπαλαμπάνη και, όπως και τους άλλους ληστές, τον καταδικάζουν σε θάνατο με απαγχονισμό. (17 Μουχαρέμ έτους 1098: 4 Δεκεμβρίου 1686. ΑΒΝ 122 σελ. 98).

Εξ άλλου, μερικά από τα τουρκικά καταδικαστικά αποφάσματα που είναι επιφορτισμένα με την καταστολή της ληστείας, παράλληλα με τα καθήκοντά τους αυτά και με το πρόσχημα ότι οι ραγιάδες κάτοικοι μερικών χωριών έχουν στασιάζει, λεηλατούν τις περιουσίες τους και αρπάζουν τις γυναίκες και τα παιδιά τους.

Στην Θεσσαλία, ο ιεροδίκης της Ελασσόνας, ύστερα από σχετικά διαδήματα διαμαρτυρίας προς αυτόν των κατοίκων του χωριού Μηλιά για τις αυθαιρεσίες αυτές των συμπατριωτών του, ενημερώνει με αναφορά του την Υψηλή Πύλη, η οποία με την σειρά της, διατάσσει τον γνωστό από πριν σε μας απεσταλμένο της τσαούση Χουσεΐν να εξακριβώσει την αλή-

θεια των καταγγελομένων και εφ' όσον, πράγματι, έτσι έχουν τα πράγματα, να επιστρέψει στους ραγιάδες τις περιουσίες τους, ελευθερώνοντας ταυτόχρονα και τα γυναικόπαιδα. (Μέσα μηνός Ρεμπή Ούλ Αχέρ έτους 1102: 16 Ιανουαρίου 1691. ΑΒΝ 124 σελ. 99 - 100).

Εκτός απ' την δράση των ληστών οι Τούρκοι αντιμετώπιζουν κι' άλλου είδους αντιδράσεις από μέρους των ραγιάδων. Στον καζά Σερρών οι κάτοικοι του χωριού Μετζινός Σιάνος, Γεώργιος, Χρυσάφης, Παπαγιάννης, Μέλτσος και Αργυρός, έχοντας προφανώς προηγουμένα με τον Τούρκο τσιφλικά του ίδιου χωριού Ρετζέπ, τον συλλαμβάνουν, τον δέρνουν και τον τραυματίζουν. Αργότερα, σε άλλη επίθεση εναντίον του, οι ίδιοι τον ρίχνουν στα νερά μιάς λίμνης. Ο τσιφλικάς διαμαρτύρεται με αναφορά του προς την Υψηλή Πύλη για τα συμβάντα αυτά και καταγγέλει τον καντή που δίκασε την υπόθεση, καθώς και μερικά άλλα ισχυρά πρόσωπα, ότι, κατά την εκδίκαση της υπόθεσης, έκριναν σε βάρος του. Σχετικά με την φύση της διαμάχης ανάμεσα στον τσιφλικά Ρετζέπ και τους παραπάνω ραγιάδες, δεν παρέχονται πληροφορίες στο τουρκικό κείμενο. (Μέσα μηνός Ζιλ Χετζέ έτους 1106: 26 Ιουλίου 1695. ΑΘ 8 σελ. 11 - 12).

Ο Χατζής Σαβιές, ένας άλλος Τούρκος, τιμαριούχος του χωριού Σωχός, του δήμου Μπογδάν του σαντζακίου Θεσσαλονίκης, καταγγέλει κι' αυτός με αναφορά του προς την Υψηλή Πύλη ότι μερικοί ληστές που κατοικούν στα χωριά των Γιουρούκων Μαύρου, Σούλοβο, Γενή Μαχαλέ, Δελιτζελή, Γιαϊκίν, Γκιλτζικ, Μεργαμαλή, Τσαλή Ουμπασή, Κουρφαλή και Σαμαγιάρ, πραγματοποιούν συχνά επιδρομές στο τσιφλίκι του, λεηλατούν τα σπίτια και αρπάζουν γυναικόπαιδα.

Ο βαλής της Θεσσαλονίκης, ο ιεροδικαστής της ίδιας πόλης και ο γραμματέας των Γιουρούκων Χασάν διατάσσονται από την Υψηλή Πύλη να πάρουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την αποκατάσταση της τάξης και της ασφάλειας στην περιοχή. (20 Τζεμάζη Ούλ Εβέλ έτους 1107: 27 Δεκεμβρίου 1695. ΑΘ 13 σελ. 17 - 18).

Εν τω μεταξύ οι εκκαθαριστικές επιχειρήσεις από μέρους των τουρκικών και των αρματολικών αποσπασμάτων για την καταστολή της ληστείας, τρία χρόνια αργότερα, φαίνεται να έχουν αποφέρει θετικά αποτελέσματα. Αυτό προκύπτει από ένα σχετικό φερμάνι της Υψηλής Πύλης προς τον Αμπντή πασά στρατάρχη και βαζύρη βαλή Ρούμελης και τους ιεροδικαστές της αριστερής πλευράς της Ρούμελης, με το οποίο τους γίνεται γνωστό ότι παρέχεται αμνηστεία σ' όλους τους μέχρι τώρα δρώντες ληστές, με την προϋπόθεση ότι οι τελευταίοι θα τηρήσουν πιστά τις υποσχέσεις που έδωσαν. Η αμνηστεία παρασχεθήκε ύστερα από αίτηση των ίδιων των ληστών που, παράλληλα, χρησιμοποίησαν σαν μεσολαβητές και ορισμένα έγκριτα πρόσωπα - που απολάμβαναν της εμπιστοσύνης των Τούρκων - για να γίνει δεκτή. Οι ληστές δηλώνουν στους Τούρκους ότι εγκαταλείπουν τον ληστρικό βίο, επανέρχονται στην νομιμότητα και ζητούν να τους επιτραπεί να ασχοληθούν με γεωργικές εργασίες όπως και οι άλλοι φιλήσυχοι ραγιάδες.

Στο ίδιο φερμάνι επιστάται η προσοχή των αρμόδιων στρατιωτικών παραγόντων και των ιεροδικαστών στο σημείο

της - κατά γράμμα - υλοποίησης της υπόσχεσης που έδωσαν οι ληστές, ότι δηλαδή, στο εξής θα διάγουν ειρηνικό βίο και δεν θα γίνονται πρόξενοι ταραχών. (Αρχαί μηνός Ρεμπή Ούλ Αχέρ έτους 1110: 7 Οκτωβρίου 1698. ΑΒΝ 132 σελ. 106 - 107).

Με την χορήγηση της αμνηστείας στους ληστές η τάξη αποκαθίσταται προσωρινά. Όπως φαίνεται, οι ληστές επανέρχονται στα χωριά τους και επιδίδονται σε ειρηνικά έργα. Δεν συμβαίνει, όμως το ίδιο κι' από μέρους των διορισμένων αρματολών. Οι αυθαιρέσιες στις οποίες προέβαιναν σε δόρος φιλήσυχων ραγιάδων - σ' όλο το διάστημα που ασχολούνταν με την καταδίωξη και εξόντωση των ληστών - με το πρόσχημα ότι επιδίδονται στο ληστρικό βίο ή είναι συνεργάτες και τροφοδότες τους και πού, κατά κάποιο τρόπο, τις εμφάνιζαν σαν μέρος της διατεταγμένης απ' τους Τούρκους υπηρεσίας τους, άρχισαν προδευτικά να φαίνονται καθαρά, χωρίς πλέον να έχουν τη δυνατότητα να τις συγκαλύπτουν όπως πρώτα. Ιδιαίτερα, οι αρματολοί, οι διορισμένοι για την προστασία των ντερβενιών και γεφυρών από Θεσσαλονίκη προς Λάρισα, Ιωάννινα, Σέρβια, Γρεβενά, Γεντίσκα, Έδεσσα, Δοϊράνη, Στρώμνιτσα, Μοναστήρι, Περίεπε και Βελεσσά, εκτός από την εισπραξη φόρων απ' τους ραγιάδες και εμπόρους για την κάλυψη των εξόδων μισθοδοσίας τους - που διενεργούνταν με τη γέκριση των τουρκικών αρχών - περιερχόμενοι από χωριό σε χωριό κατά πολυπληθείς ομάδες εισπράττουν παρόνομα και με την απειλή βίας και πρόσθετους. «Των τοιούτων εκδισσμών και οργίων δεν δύναται να γίνει περιγραφή και αυτό έχει ως αποτέλεσμα την πείναν και την στέρησιν των εμπόρων και του πτωχού λαού», μας πληροφορεί σχετικά το τουρκικό κείμενο. Η Υψηλή Πύλη με φερμάνι της προς τις κατά τόπους τουρκικές αρχές κι' ιδιαίτερα προς τον δεζύρη Χασάν Πασά - που νέμονταν σαν αρπαλίκι του το σαντζάκι της Θεσσαλονίκης - διαβιβάζει αυστηρές εντολές για την συμμόρφωση των αρματολών εκείνων που προβαίνουν σε έκτροπα, σκόμα, απολύοντάς τους από την θέση τους και αντικαθιστώντάς τους με μουσουλμάνους «...γνωσμένου χαρακτήρος και τιμιότητος...». (Αρχαί Ζιλ Χετζέ έτους 1110: 31 Μαΐου 1699. ΑΘ 28 σελ. 35 - 36).

Μόνον, σε περίπτωση που, μεταξύ των μουσουλμάνων, δεν υπάρχουν πρόσωπα κατάλληλα να αναλάβουν τα καθήκοντα αυτά, τότε κατά παρέκκλιση να προσληφθούν άπιστοι ή Αλβανοί. Ο Χασάν πασάς, σύμφωνα με τις εντολές που του έχουν διαδιδασθεί, περιέρχεται προσωπικά τις περιοχές στις οποίες συμβαίνουν τα έκτροπα και ελέγχει σχολαστικά τους αρματολούς και αρχιαρματολούς που κατηγορούνται για κατάρχη εξουσίας. Στο τουρκικό κείμενο, ένα σημείο το οποίο ενέχει ιδιαίτερη βαρύτητα είναι εκείνο που αναφέρεται στην πρόσληψη Αλβανών αρματολών. Για πρώτη φορά στα αρχεία των τουρκικών ιεροδικείων Βέροιας - Νάουσας και Θεσσαλονίκης γίνεται αναφορά σε Αλβανούς αρματολούς. Μέχρι τώρα, από τα τέλη της τρίτης δεκαετηρίδας του 17ου αιώνα (έτος 1627) και εντεύθεν, αναφέρονται ονόματα μόνον Ελλήνων αρματολών ή γίνεται αόριστα μνεία για αρματολούς διαφόρων γεωγραφικών διαμερισμάτων της Μακεδονίας και άλλων περιοχών, χωρίς ωστόσο, να παρέχονται πρόσθετες κατατοπιστικές πληροφορίες γι' αυτούς, όπως ονόματα, εθνικότητα κ.λπ.

Επαναλαμβάνουμε ότι δίνουμε ιδιαίτερη έμφαση στο σημείο που αναφέρεται στην πρόσληψη Αλβανών αρματολών γιατί αυτοί, είτε κάτω απ' αυτή την ιδιότητά τους, είτε σαν ληστές, θα διαδραματίσουν πρωταρχικό ρόλο στην διατήρηση ή κατάλυση της «έννομης τάξης» όχι μόνο στην Μακεδο-

νία και τις γειτονικές μ' αυτήν περιοχές, αλλά και σ' άλλες, πιά απομακρυσμένες. (3 Μουχαρέμ έτους 1111: 1 Ιουλίου 1699. ΑΒΝ 135 σελ. 109).

Εν τω μεταξύ η αντίδραση των ραγιάδων στην επιβολή σε δόρος τους απ' τους Τούρκους φορολογία και ιδιαίτερα του κεφαλικού φόρου, αυξάνεται ολοένα και περισσότερο και μάλιστα όχι μόνον απ' τις φτωχές τάξεις, αλλά κι' απ' τους σχετικά εύπορους. Στο δήμο Λαγκαδά της Θεσσαλονίκης, ύστερα από αναφορά προς την Υψηλή Πύλη του ιεροδικαστή της πόλης Μεχμέτ, συλλαμβάνονται και φυλακίζονται στο φρούριο της Θεσσαλονίκης για σωφρονισμό έξι προύχοντες απ' το χωριό Αϊβάτι κατηγορούμενοι σαν πρωταίτιοι ταραχών. Συγκεκριμένα, οι προύχοντες αυτοί, μαζί με άλλους εκατό ραγιάδες, συγκεντρώθηκαν και κραύγαζαν μπροστά στον εντεταλμένο για την εισπραξη των φόρων της περιοχής Χασάν, ότι «δεν δίδομεν κεφαλικόν φόρον» και χωρίς να αρκестούν σ' αυτό, λεηλάτησαν το σπίτι και την περιουσία του και έκαψαν πενήντα δύο δελτία κεφαλικού φόρου «...προξενήσαντες μεγάλην ζημίαν εις το δημόσιον», όπως, χαρακτηριστικά, αναφέρεται στο τουρκικό κείμενο. (17 Σεβάλ έτους 1113: 28 Μαρτίου 1702. ΑΘ 33 σελ. 41 - 42).

Επίσης, για ανάμιξη και κωλυσιεργίες στην εισπραξη του κεφαλικού φόρου κατηγορούνται και τρείς κάτοικοι της Θεσσαλονίκης, οι οποίοι συλλαμβάνονται και αποστέλλονται στην Κωνσταντινούπολη κατόπιν σχετικής εντολής γιατί «...δεν διάγουν ησυχώς, αλλά' αναμιγνύονται εις τα ζητήματα του κεφαλικού και τας υποθέσεις του εισπράκτορος αυτού, εκτός δε του ότι διαρκώς συνωμοτούν εναντίον του μίρι μίραν και του εισπράκτορος του κεφαλικού φόρου, συνώμωσαν και επί σκοπώ δημιουργίας ταραχών και ληστειών και είναι στοιχεία ταραχοποιά». (Μέσα Σαφέρ έτους 1116: 19 Ιουνίου 1704. ΑΘ 37 σελ. 46).

Σοβαρότατα προβλήματα, εν τω μεταξύ, έχουν ανακύψει από την πρόσληψη Αλβανών ως αρματολών και αρχιαρματολών, σε αντικατάσταση άλλων μη Αλβανών που έχουν παυθεί κι' απολυθεί απ' τις θέσεις τους. Μερικοί Αλβανοί αρχιληστές, εκμεταλλευόμενοι την ευκαιρία που τους παρουσιάζεται, εγκαταλείπουν τον ληστρικό βίο και κατορθώνουν να επιτύχουν την έκδοση υψηλών θερατιών με τα οποία αναγνωρίζονται σαν αρχηγοί των αρματολών των καζάδων της Ρούμελης. Στην συνέχεια, μετά τον διορισμό τους και την ανάληψη επίσημα των καθηκόντων τους, αντί να τεθούν επί κεφαλής των αρματολικών σωμάτων που προϋπήρχαν στις περιοχές δικαιοδοσίας τους και που δεν ήταν αλβανικής καταγωγής, στρατολογούν απ' τους τόπους καταγωγής τους, ο καθένας χωριστά, πολυμελή ένοπλα σώματα από διακόσιους ως τριακόσιους Αλβανούς και τα εγκαθιστούν στα αρματολίκια τους. Έχει παρίλθει, ήδη, πενταετία απ' την χορήγηση στους ληστές της γενικής αμνηστείας και στο διάστημα αυτό δεν σημειώνονται κρούσματα ληστείας, εκτός από μεμονωμένα κι' όχι αξιόλογα περιστατικά. Ο διορισμός, όμως, Αλβανών αρχιαρματολών και αρματολών ανατρέπει την κατάσταση.

Με το πρόσχημα ότι πολλοί ραγιάδες έχουν στασιάσει και έχουν επανέλθει στο ληστρικό βίο - γνωστή τακτική που εφαρμόσαν στο παρελθόν κατ' επανάληψη προκάτοχοι τους αρματολοί, Έλληνες κύρια - προβαίνουν σε φόνους, λεηλασίες και επιθέσεις σε δόρος τους. Οι Αλβανοί σκόπιμα δημιουργούν κλίμα αναταραχής και ανασφάλειας στ' αρματολίκια τους για να εμφανίζονται, στη συνέχεια στους Τούρκους σαν απαραίτητοι για την αποκατάσταση της τάξης.

Η κατάσταση σε πολλούς καζάδες της Ρούμελης, όπως έχει διαμορφωθεί απ' την παρουσία και την δράση των Αλ-

θανών αρματολών, αναγκάζει, πράγματι, πολλούς ραγιάδες να καταφύγουν στα δουνά και να επιδοθούν πάλι στον ληστρικό βίο. Παράλληλα, οι Αλβανοί αγνοώντας το υφιστάμενο φορολογικό καθεστώς που έχει επιβάλει η Υψηλή Πύλη, απαιτούν και εισπράττουν για λογαριασμό τους απ' τους κατοίκους των χωριών, διαβάτες, εμπόρους κι' άλλους, πρόσθετους φόρους σε χρυσά νομίσματα, μπλοκάροντάς τους στα ντερέβνια και τις γέφυρες που φρουρούν, απ' όπου αναγκαστικά διέρχονται οι τελευταίοι. Η Υψηλή Πύλη ενημερώθηκε απ' τις κατά τόπους τουρκικές ερχές για την κατάσταση που δημιουργήθηκε και κρίνει ότι, απ' εδώ και πέρα, η παρουσία Αλβανών αρματολών είναι όχι μόνο επιζήμια, αλλά και ιδιαίτερα επικίνδυνη. Με σχετικό φερμάνι που εκδίδεται σε αυστηρό τόνο και αποστέλλεται στον Χασάν πασά δαλή της Ρούμελης, διατάσσεται η παύση κι' απόλυση απ' τ' αρματολίκια τους των Αλβανών αρματολών, πλην εκείνων του σαντζακίου Τρικάλων, όπου η ανάγκη χρησιμοποίησής τους κρίνεται απαραίτητη. Δεν θα πρέπει να περάσει, επίσης, απαρατήρητο το γεγονός, ότι οι Αλβανοί είτε σαν ληστές, είτε σαν αρματολοί, είναι οι πρώτοι που εμφανίζονται με πολυμελή ένοπλα σώματα που πολλές φορές φθάνουν και ξεπερνούν τους τριακόσιους άνδρες, ενώ μέχρι τα τέλη του 17ου αιώνα δεν συναντούμε τέτοια - τουλάχιστον όπως μας πληροφορούν τα αρχεία που συμβουλευόμαστε - ανάμεσα στους μέχρι τότε γνωστούς αρματολούς και ληστές. Στο ίδιο τουρκικό κείμενο γίνεται αναφορά και στους αρματολούς των περιφερειών Σκοπίων και Σόφιας και δίδονται εντολές στις τοπικές τουρκικές αρχές άλλους μεν απ' αυτούς να παύσουν κι' άλλους να διατηρήσουν εις την θέση τους. (Αρχαί Ρεμπή Ούλ Εδέλ έτους 1116: 4 Ιουλίου 1704. Ι.Κ. Βασδραδέλλη «ΑΡΜΑΤΟΛΟΙ ΚΑΙ ΚΛΕΦΤΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ» σελ. 100 - 102, παρ. 19. Έκδ. ΕΜΣ. Θεσ/νίκη 1970).

Εκτός από το παραπάνω φερμάνι για την παύση κι' απόλυση των Αλβανών αρματολών από τις θέσεις τους, εκδίδεται συμπληρωματικά και δεζυρική διαταγή προς τους ιεροδικαστές Βέροιας, Κίτρους και Δοϊράνης, όπου με έμφαση τονίζεται ότι «Εις το εξής, εάν περιέλθει εις γνώσιν ημών ότι υπάρχουν Αλβανοί αρματολοί εν ταίς περιφερείαις υμών ή ότι επήλθεν απώλειά τις ή ζημία εις τους οδοιπόρους, αποφασίσθη όπως τιμωρηθίτη άπαντες. Αναλόγως λοιπόν, ενεργήσατε μετά φρονήσεως και συνέσεως συμμορφούμενοι προς την παρούσαν δεζυρικήν διαταγήν». (7 Τζεμάζη Ούλ Εδέλ έτους 1116: 7 Σεπτεμβρίου 1704. ΑΒΝ 137 σελ. 110 - 111).

Ένα μήνα περίπου αργότερα και παρά το γεγονός ότι οι Αλβανοί αρματολοί έχουν παυθεί και εκδιωχθεί από τις θέσεις τους και σ' αντικατάστασή τους έχουν τοποθετηθεί έμπιστοι στους Τούρκους πρόσωπα προερχόμενα απ' τον ντόπιο πληθυσμό των ραγιάδων, η κατάσταση δεν φαίνεται να έχει βελτιωθεί. Οι Αλβανοί δεν επιστρέφουν στις ιδιαίτερες πατρίδες τους μετά την παύση τους, αλλά επανέρχονται στον λητρικό βίο και αναπτύσσουν έντονη δραστηριότητα στις περιοχές ανάμεσα Θεσσαλονίκη και Λάρισα.

Η ίδια κατάσταση φαίνεται να επικρατεί κι' από Ανδριανούπολη μέχρι Βελιγράδι, καθώς, επίσης και στις όχθες του Δούναβη.

Η επανεμφάνιση κι' αναζωπύρωση της ληστείας σε τόσο εκτεταμένες περιοχές της τουρκικής αυτοκρατορίας υποχρεώνει την Υψηλή Πύλη να προβεί στην λήψη των αναγκαίων μέτρων για την αντιμετώπισή της. Ο αρχηγός των σωματοφυλάκων του παλατιού διατάσσεται να τεθεί επί κεφαλής στρατιωτικών δυνάμεων κι' αρματολικών σωμάτων και να διαδίδει χωρίς χρονотριβή κατά των ληστών.

Η εντολή που του δίδεται είναι να προσπαθήσει να συλλάβει με κάθε τρόπο τους ληστές, οπουδήποτε έχουν εμφανισθεί και δρουν αυτοί και να τους τιμωρήσει παραδειγματικά, σύμφωνα με τους κανόνες του ιερού νόμου, εξασφαλίζοντας έτσι την ζωή και την περιουσία των φιλήσυχων ραγιάδων και των μουσουλμάνων.

Παράλληλα, στο ίδιο φερμάνι με το οποίο η Υψηλή Πύλη τον επιφορτίζει με τα καθήκοντα αυτά, τον προειδοποιεί ότι, σε περίπτωση που οι ληστές, από αμέλεια του, συνεχίσουν να προξενούν ζημιές και να επιδίδονται σε λεηλασίες και φόνους, θα θανατωθεί, χωρίς να υπάρξει ο παραμικρός οίκτος γι' αυτόν.

Στο φερμάνι αυτό διαφαίνεται καθαρά ο εκνευρισμός και η ανησυχία από την οποία διακατέχεται η Υψηλή Πύλη απ' την επανεμφάνιση και δράση των ληστοσυμμοριών στις διάφορες περιοχές κι' η επιθυμία της να τεθεί όσο το δυνατόν συντομότερα τέρμα σ' αυτήν. (Μέσα Τζεμάζη Ούλ Αχέρ έτους 1116: 15 Οκτωβρίου 1704. ΑΒΝ 138 σελ. 111 - 112).

Την άνοιξη του 1705, συνταρακτικά γεγονότα εκτυλίσσονται στην πόλη της Νάουσας με αφορμή την βίαια στρατολογία από μέρους των Τούρκων, εφήδων Ναουσαίων με σκοπό, αρχικά, την στρατιωτική τους εγκύμνωση και την τοποθέτησή τους, στη συνέχεια, σε γενιτσαρικά τάγματα. Πριν, όμως, γίνει η εξιστόρηση των γεγονότων αυτών κρίνεται σκόπιμο να γίνει αναφορά σ' ένα παλαιότερο σουλτανικό φερμάνι με χρονολογία Τέλη μηνός Ρετζέπ έτους 1076: 5 Φεβρουαρίου 1666 (βλ. ΑΒΝ 49 σελ. 39 - 41), περί «Στρατολογίας εκ των καζάδων της Ρούμελης χριστιανοπαίδων ως γενιτσαρών δια τας ανάγκας της αυτοκρατορικής φρουράς και έπιβολής ποιών εις τους αρνούμενους, ως επίσης και εθελοντικής κατατάξεως εις τα γενιτσαρικά τάγματα Αλβανών και Βασνίων μουσουλμάνων».

Στο φερμάνι αυτό που απευθύνεται στους ιεροδικαστές της δεξιάς, μέσης κι' αριστερής πλευράς της Ρούμελης, στους μουτεσέλιμες, κεχαγιάδες, σερδάρηδες των γενιτσαρών, διοικητές φρουριών και λοιπούς αξιωματικούς, γίνεται γνωστό ότι, σύμφωνα, με ισχύουσες παλιές διατάξεις επιβάλλεται η στρατολογία εφήδων ραγιάδων που κατοικούν σ' όλα τα γεωγραφικά διαμερίσματα της αυτοκρατορίας, με σκοπό να καλυφθούν οι ανάγκες της αυτοκρατορικής φρουράς σε έμψυχο υλικό. Και επειδή, όπως τονίζεται χαρακτηριστικά στο σουλτανικό φερμάνι, έχει παρέλθει αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα χωρίς να έχει λάβει χώρα παρόμοια στρατολογία είναι ανάγκη να στρατολογηθεί ένα παιδί από κάθε πολύτεκνο ραγιά, ηλικίας δέκα πέντε ως είκοσι ετών, ικανό για στρατιωτική υπηρεσία. Οι υποψήφιοι νέοι γενιτσαροί θα στρατολογηθούν κατά ομάδες από εκατόν πενήντα μέχρι εκατόν εήντα άτομα, ανάλογα με τις περιοχές, στις οποίες θα διενεργείται η στρατολογία. Η επιλογή τους θα γίνει μεταξύ των πιό εύρωστων και ρωμαλέων εφήδων και με αυστηρά αξιολογικά κριτήρια. Στους στρατολογικούς καταλόγους που θα συντάσσονται θα πρέπει να σημειώνονται με ακρίβεια τα ονόματα, καταγωγή, ιδιότητες και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε στρατολογούμενου.

Από την στρατολογία εξαιρούνται οι μονογενείς γιοί και οι περισσότεροι του ενός από κάθε πολύτεκνο πατέρα. Στις περιοχές που θα στρατολογούνται οι υποψήφιοι γενιτσαροί θα επιβάλλεται ειδική φορολογία στους ραγιάδες για την αντιμετώπιση των εξόδων αγοράς κόκκινης τσόχας για τις στολές τους και το ξύρισμά τους. Παράλληλα, στο ίδιο φερμάνι παρέχονται ειδικές οδηγίες για τους Αλβανούς και Βάσνιους εφήδους μουσουλμάνους που επιθυμούν να καταταγούν

σαν εθελοντές γενίτσαροι. Στο σημείο αυτό εφιστάται η προσοχή των αρμόδιων στρατολογικών οργάνων να συντάξουν για τους τελευταίους ιδιαίτερους καταλόγους και να λάβουν όλα τα απαιτούμενα μέτρα ασφαλείας, ώστε, κατά την μεταφορά τους στην Κωνσταντινούπολη να αποφευχθεί το ενδεχόμενο λιποταξίας και διαρροής τους στους ενδιάμεσους σταθμούς. Δεν χωρεί η παραμικρή αμφιβολία ότι παρόμοια κρούσματα απείθειας από μέρους των Αλβανών και Βόσνιων εθελοντών γενιτσάρων θα είχαν αμβλεί κατά το παρελθόν και οπωσδήποτε ο σκοπός της λιποταξίας δεν θα ήταν η επιστροφή στις πατρίδες τους, αφού η κατάταξή τους στα γενιτσαρικά τάγματα ήταν εθελοντική, αλλά ο σχηματισμός ληστοςυμμοριών και ο διασκορπισμός τους σε πλούσιες περιοχές, όπου βέβαια η λεία δεν ήταν ευκαταφρόνητη. Αυστηρή, επίσης, προειδοποίηση γίνεται στο φερμάνι προς όλους εκείνους που σκόπιμα θα επιχειρήσουν να φέρουν προσκλήματα στο έργο της στρατολογίας, είτε αρνούμενοι να υπακούσουν στις σχετικές διαταγές, είτε δωροδοκώντας διάφορα υψηλά ιστάμενα πρόσωπα με σκοπό την απόκρυψη ή φυγάδευση των εφέδων ναγιάδων που κρίθηκαν κατάλληλοι για στρατολογία. Η προειδοποίηση αυτή απευθύνεται κατά κύριο λόγο στους τσιφλικήδες και στους διαχειριστές των δεξυρικών και αυτοκρατορικών κτημάτων όπου το εργατικό δυναμικό αποτελούνταν αποκλειστικά από ραγιάδες, κατά το πλείστον ρωμαλέους και νέους στην ηλικία. Για την πιστή εφαρμογή όλων των οδηγιών που περιέχονται στο φερμάνι σχετικά με την στρατολογία γενιτσάρων η Υψηλή Πύλη διορίζει τον εν ενεργεία ζεμπρεκτσή μπασή των γενιτσάρων Μαχμούτ σαν συντονιστή και ελεγκτή των στρατολογικών υπηρεσιών.

Μεταξύ του έτους 1666 που είχε συνταχθεί και σταλεί στις κατά τόπους τουρκικές αρχές για εκτέλεση το παραπάνω φερμάνι και του έτους 1705 που διαδραματίστηκαν τα γεγονότα στην Νάουσα με αφορμή την στρατολογία γενιτσάρων στην πόλη αυτή, στα οποία θα αναφερθούμε αμέσως στη συνέχεια, μεσολαβούν περίπου σαράντα χρόνια και στο διάστημα αυτό σε κανένα από τα αρχεία από τα οποία αντλούμε στοιχεία δεν υπάρχει καταχωρημένο νεώτερο φερμάνι για παρόμοια στρατολογία, εκτός από μία διαταγή του μπεηλέρμπεη της Ρούμελης που απευθύνεται στους ιεροδικαστές Βέροιας και Νάουσας και τους δεσβήδες και προκρίτους των περιοχών αυτών με χρονολογία σύνταξης της 25 Απριλίου 1705. Η διαταγή αυτή σταλμένη από την Θεσσαλονίκη στα προαναφερόμενα όργανα της τουρκικής διοίκησης, κάνει μνεία για ύπαρξη προγενέστερου υψηλού αυτοκρατορικού φερμανίου σχετικού με στρατολογία γενιτσάρων, χωρίς όμως να προσδιορίζει αν πρόκειται γι' αυτό του έτους 1666 ή για κάποιο άλλο μεταγενέστερο που, από παράλειψη πιθανόν του γραμματέα του ιεροδικαστήριου, δεν έχει καταχωρηθεί στα αρχεία του.

Ταυτόχρονα, η ίδια διαταγή μας παρέχει πολύτιμα πληροφοριακά στοιχεία σχετικά με τις ταραχές που ξέσπασαν στη Νάουσα με αφορμή την προσπάθεια των Τούρκων να επιχειρήσουν την στρατολογία από την πόλη αυτή πεινώντας εφέδων Ναουσαίων προοριζόμενων για τα γενιτσαρικά τάγματα. Σύμφωνα με τις πληροφορίες αυτές υπεύθυνος για την στρατολογία γενιτσάρων στην Νάουσα και την περιφέρειά της διορίζεται και αποστέλλεται ο σιλιχτάρης Αχμέτ Τσελεμπή μαζί με δυο συνοδούς μουσουλμάνους. Οι Ναουσαίοι αποφασίζουν να εμποδίσουν την στρατολογία των νέων γενιτσάρων με δυναμικό τρόπο.

Ο αρματολός της πόλης Ζήσης Καραδήμος με τους δυο γιούς του Βασίλειο και Δημήτριο, επί κεφαλής ένοπλου σώ-

ματος Ναουσαίων από εκατό και πλέον άνδρες, δηλώνουν στον Αχμέτ Τσελεμπή ότι «ημείς δεν παραδίδομεν τους υιούς μας εις τους μουσουλμάνους» και χωρίς να περιορισθούν σ' αυτό σκοτώνουν τον ίδιο και τους συνοδούς του. Αμέσως κατόπιν καταφεύγουν στα βουνά και περιερχόμενοι τους καζάδες Βέροιας και Νάουσας επιτίθενται κατά μουσουλμάνων «...πιστών του Ισλάμ», σκοτώνουν πολλούς απ' αυτούς και λεηλατούν τις περιουσίες τους. Οι Τούρκοι θεωρώντας ότι το γόητρό τους έχει τραβηχθεί ανεπαίσθητα από την δράση του Ναουσαίου οπλαρχηγού κι' ότι παράλληλα έχουν εκτεθεί και προς την Υψηλή Πύλη από την αποτυχημένη προσπάθειά τους να στρατολογήσουν γενιτσάρους απ' την Νάουσα, αποφασίζουν να λάβουν δραστικά μέτρα για την εξόντωση του Ζήση Καραδήμου και των Ναουσαίων που συμμετέχουν στην ομάδα του.

Με ρητή εντολή του Μπεηλέρμπεη της Ρούμελης που διαδίδεται στους ιεροδικαστές Βέροιας και Νάουσας και στα άλλα όργανα της τουρκικής διοίκησης στρατιωτικά και διοικητικά, διατάσσεται επείγοντως ο σχηματισμός ισχυρού στρατιωτικού αποσπάσματος δίωξης. Σύμφωνα με την εντολή αυτή το απόσπασμα δίωξης πρέπει να στελεχωθεί αποκλειστικά από μουσουλμάνους κατοίκους της Βέροιας που να διαθέτουν αξιόλογη πολεμική εμπειρία, κάτω απ' την αρχηγία του δεσβήδα Μουχαρέμ αγά και του μπουλούκμπαση Ρετζέπ αγά. Στο τουρκικό κείμενο αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι καθήκον των ανδρών του αποσπάσματος είναι «...όπως αμελίκτως καταδιώξουν και εξαφανίσουν από προσώπου της γης τους απίστους τούτους συμμορίτας», και ότι «...η σύλληψις και θανάτωσις των απίστων τούτων φονέων, οίτινες απετόλμησαν να χύσουν αίμα μουσουλμάνου εν μέση σουλτανική οδώ, κατά τα παραγγέλματα του σερή αποτελεί απαράβατον υποχρέωσιν και καθήκον παντός μουσουλμάνου ενώπιον του Θεού και του θεοπέμπτου ημών προφήτου». (1 ιερού μηνός Μουχαρέμ έτους 1117: 25 Απριλίου. ABN 139 σελ. 112 - 113).

Το καταδιωκτικό απόσπασμα που σχηματίζεται αμέσως και περιλαμβάνει οκτακόσιους αξιόμαχους μουσουλμάνους άνδρες αρχίζει τον κύκλο των επιχειρήσεών του κατά του Ζήση Καραδήμου και του σώματός του. Ο δεσβήδας Μουχαρέμ αγάς και ο μπουλούκμπασης Ρετζέπ αγάς που το διοικούν, από πριν έχουν καταστρώσει συγκεκριμένο σχέδιο δράσης με βάση τις πληροφορίες που περιήλθαν σε γνώση τους για τις κινήσεις των Ναουσαίων επαναστατών.

Καταδιώκοντάς τους κατά πόδας επέτυχαν σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα να τους κυκλώσουν σε κάποιο από τα σημεία της κοίτης του ποταμού Αράπιτσα που έχει τις πηγές του δυο χιλιόμετρα δυτικά απ' την Νάουσα, διασχίζει την πόλη και χύνεται στον εύφορο κάμπο της. Παραθέτουμε αποσπασματικά όπως ακριβώς έχει στο τουρκικό κείμενο, την περιγραφή της συμπλοκής που ακολούθησε:

«Ούτοι (ο δεσβήδας Μουχαρέμ αγάς, ο μπουλούκμπασης Ρετζέπ αγάς και οι άνδρες τους) εκπληρούντες πιστώ και μετ' αφοσιώσεως το ιερόν καθήκον των και καταδιώκοντες έκτοτε κατά πόδας τους απίστους συμμορίτας κατόρθωσαν, δόξα τώ παντοδυνάμω Θεώ, να περισφίξουν τούτους πρό των ημερών εις τα στενά του παρά την Νάουσαν ρέοντος ποταμού Αραπίτσα, ένθα κατόπιν κρατεράς και λυσσώδους μάχης ενίκησαν και κατέτρόπωσαν αυτούς. Κατά την μάχην ταύτην ο μέν επί κεφαλής της συμμορίας άπιστος αρματολός Ζήσης Καραδήμος, δληθείς δια τεσσάρων σφαιρών εις διάφορα μέρη του σώματός του, παρέδωσε την ακάθαρτον ψυχήν του επί τόπου εις τον σατανάν, οι δέ δυο υιοί του Βασίλειος και Δημήτριος μετά έξ άλλων συμμοριτών συνελήφθησαν

και μετεφέρθησαν ζώντες εις Βέροϊαν ενώπιον του ιερού ημών δικαστηρίου, όπως δικασθούν και τιμωρηθούν κατά τας διατάξεις του θεοφρουρήτου σερή».

Στην δίκη που ακολούθησε παραβρέθηκαν ύστερα από σχετική πρόσκληση ο ιεροδικαστής της Νάουσας Χαλήλ, βοεδδές, πρόκριτοι και άλλα ισχυρά πρόσωπα. Και συνεχίζει το τουρκικό κείμενο:

«Ούτοι (οι συλληφθέντες) δημοσία και εις επήκοον της σεβαστής ομηγύρειως ερωτηθέντες κατά σειράν έκαστος, απετόλμησαν να διακηρύξουν δια των ακαθάρτων χειλέων των τας ασεβείς φράσεις «είμεθα αληθώς αρματολοί και διακηρύτταμεν τα φρονήματά μας». Και καταλήγει το τουρκικό κείμενο:

«...κρίναντες αυτούς συμφώνως προς το ιερόν ρητόν του θεοπέμπτου ημών προφήτου «φονεύσατε τους απίστους εναντιούμενους», κατεδικάσαμεν πάντας εις τον δι' αγχόνης θάνατον και παρεδώσαμεν εις τον παρακαθήμενον τή ιερά ομηγύρει βοεδδάν Μουχαρέμ αγά, όστις διέταξε και εξετελέσθη η επιδληθείσα αυτοίς θανατική ποινή. Μεθ' ό διετάχθη ο μπουλούκμπασης Ρετζέπ αγά όπως όπως αποκόψη τας κεφαλάς των απίστων Ζήση Καραδήμου και των δυο υιών του Βασιλείου και Δημητρίου και ενεργήση την σχετικήν διαπόμπευσιν ανά τας σουλτανικάς οδούς της πόλεως. Ωσαύτως επεφορτίσθη ο τελευταίος ούτος όπως κατόπιν αποστείλῃ ταύτας εις το υψηλόν διδάνιον της Θεσσαλονίκης. (28 ιερού μηνός Σαφάρ έτους 1117: 21 Ιουνίου 1705. ΑΒΝ 140 σελ. 112 - 114).

Συμπληρωματικές, επίσης, πληροφορίες σχετικές με τα γεγονότα που διαδραματίσθηκαν στην Νάουσα, μας παρέχονται και από ένα γενικό κατάλογο εξόδων που αναφέρεται σε δαπάνες συνολικού ύφους 74.387 γροσιών, που πραγματοποιήθηκαν απ' τις τουρκικές αρχές για την αντιμετώπιση των διαφόρων αναγκών του τουρκικού καταδιωκτικού αποσπάσματος, του κλιμακίου στρατολογίας γενιτσάρων που είχε αποσταλεί στην Νάουσα και τέλος στην χορήγηση διαφόρων ποσών με την μορφή δώρων στους αξιωματικούς και τους άνδρες που συμμετείχαν στο απόσπασμα. Επίσης, άλλα διαφωτιστικά στοιχεία που περιέχονται στον κατάλογο αυτόν είναι εκείνα που αναφέρονται στην αριθμητική δύναμη του αποσπάσματος (οκτακόσιοι άνδρες), στη σύλληψη και εξανδραποδισμό μετά την συμπλοκή εξήντα εννέα Ναουσαίων, συράντα αιδρών και είκοσι εννέα γυναικών.

Προφανώς, οι συλληφθέντες άνδρες αιχμάλωτοι θα είναι από τους στασιαστές Ναουσαίους του σώματος του Ζήση Καραδήμου και οι γυναίκες, μέλη των οικογενειών τους. Απ' το συνολικό ποσό των εξόδων που αναφέρεται παραπάνω έδθηκαν σαν δώρα στον βοεδδά Μουχαρέμ αγά 10.000 γρ., στον μπουλούκμπαση Ρετζέπ αγά 5.000 γρ. και στους άνδρες του αποσπάσματος 30.000 γ.

Τα όχι ευκαταφρόνητα αυτά δώρα αντικατοπτρίζουν την ικανοποίηση της τουρκικής διοίκησης απ' την αίσια έκβαση των επιχειρήσεων που στόχευαν στην εξόντωση του Ναουσαίου οπλαρχηγού Ζήση Καραδήμου και των συντρόφων του. Η επιτυχία αυτή των Τούρκων μπορεί να θεωρηθεί σαν μιά από τις πιο σημαντικές στον στρατιωτικό τομέα στην προσπάθειά τους να αποκαταστήσουν την τάξη στην πόλη της Νάουσας που διασαλευτήκε, εξ αιτίας της αποτυχημένης προσπάθειας που προηγήθηκε για την στρατολογία από την πόλη αυτή γενιτσάρων. Παράλληλα θα πρέπει να υπογραμμισθεί ιδιαίτερα το γεγονός, ότι καμιά άλλη παρεμφερής πληροφο-

ρία για παρόμοια αντίδραση και αντίσταση σε άλλες πόλεις ή χωριά κατά την περίοδο της στρατολογίας γενιτσάρων απ' τις τάξεις των ραγιάδων δεν παρέχεται από τις πηγές τις οποίες συμβουλευόμαστε. (Γενικός κατάλογος εξόδων του έτους 1117 του καζά Βερόϊας: Άρχεται από 25ης Απριλίου 175. ΑΒΝ 141 σελ. 115).

Εν τω μεταξύ η ληστεία στους καζάδες Βέροϊας, Έδεσσας, Οστροδού, Φλώρινας, Μοναστηρίου, Περλεπέ, Καστοριάς και Χρούπιστας - παρά το γεγονός ότι, στην θέση των Αλβανών αρματολών που έχουν παυθεί και απολυθεί από τα αρματολίκια τους σαν επικίνδυνα και ταραχοποιά στοιχεία και έχουν αντικατασταθεί από Τούρκους - όχι μόνον δεν φαίνεται να έχει περιορισθεί, αντίθετα, παίρνει ανησυχητικές διαστάσεις.

Η τουρκική διοίκηση εφιστά την προσοχή των ιεροδικαστών των παραπάνω καζάδων ότι τα αίτια αυτής της κατάσταση, εκτός των άλλων, θα πρέπει να αναζητηθούν και στην ανικανότητα μερικών από τους νεοδιορισθέντες Τούρκους αρματολούς. Και επειδή το φαινόμενο της εξάπλωσης της ληστείας παρατηρήθηκε και στις περιφέρειες των διαλατιών Τρικάλων, Ιωαννίνων και Λάρισας, η Υψηλή Πύλη με σχετικό φερμάνι της επιφορτίζει τον αξιωματικό των ανακτόρων Οσμάν αγά με την ευθύνη να προβεί στη λήψη των αναγκαίων μέτρων για την αντιμετώπισή της, παρέχοντάς του ταυτόχρονα και το δικαίωμα να διορίζει και να απολύει αρχιαρματολούς και αρματολούς «...κατόπιν συνεννοήσεως και μετά των προυχόντων της χώρας...» (22 Ρεμπή Ούλ Εβέλ έτους 1120: 11 Ιουνίου 1708. ΑΒΝ 142 σελ. 115 - 116).

Εκτός του Οσμάν αγά, ένα χρόνο αργότερα διορίζεται σαν υπεύθυνος δίωξης και εξόντωσης των ληστών και αποστέλλεται στην περιφέρεια δικαιοδοσίας του κι' ο τσαούσης του υψηλού οτζακίου των γενιτσάρων Τικδεσλή Χαλήλ Τσαούς. Αμέσως μετά την ανάληψη των καθηκόντων του υποβάλει αναφορά προς την Υψηλή Πύλη με την οποία καταγγέλει ότι ο Καντή Ζαδέ Μουσταφά που κατέχει σαν ιδιοκτησία του την φορολογική περιφέρεια Περλεπέ και Μοριχόδου δέχεται στα χωριά της φορολογικής αυτής περιφέρειας ληστές και κλέφτες που δρουν σ' αυτές τις περιοχές, τους αναθέτει την είσπραξη των φόρων και χωρίς να αρκείται σ' αυτό τους επιτρέπει να λεηλατούν και να ληστεύουν τα χωριά αυτά για λογαριασμό του, συλλαμβάνοντας παράλληλα και κρατώντας σαν όμηρους πολλούς κατοίκους.

Οι ληστές κάτω απ' την κάλυψη και υποστήριξη του Καντή Ζαδέ Μουσταφά δρουν ανενόχλητα και όπως μας πληροφορεί το τουρκικό κείμενο «...όταν δέ τις θελήση να βαδίσῃ κατά των ληστών, ο ρηθείς Μουσταφά εκφοβίζει τους κατοίκους λέγων «εγώ έχω λογαριασμόν με το δημόσιον» εν τιναντία περιπτώσει θα εισπράξω από εσάς το ποσόν της μισθώσεως» και ως εκ τούτου είναι δυσχερής η εξόντωση των ληστών».

Ύστερα από την αναφορά αυτή ο Τικδεσλή Χαλήλ Τσαούς διατάσσεται να συλλάβει και φυλακίσει τον Καντή Ζαδέ Μουσταφά στο πλησιέστερο φρούριο και να καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για την επαναφορά της τάξης και της ασφάλειας στην περιοχή συλλαμβάνοντας ή εξοντώνοντας τους ληστές. (Αρχαί μηνός Τζεμάζη Ούλ Εβέλ έτους 1121: 9 Ιουλίου 1709. ΑΘ 76 σελ. 29 -93).

(Συνεχίζεται)

Ο Δημήτριος Βικέλας και ο δεσμός του με τη Βέροια

150 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ (1985—1835)

Το 1985 συμπληρώθηκαν εκατόν πενήντα χρόνια από τη γέννηση του Δημητρίου Βικέλα. Αξίζει λοιπόν, να εξετασθεί συνοπτικά ό,τι γνωρίζουμε σχετικά με τη ζωή, τη δράση και τον δεσμό του Βικέλα με τη Μακεδονία και ιδιαίτερα με τη Βέροια.

Για το θέμα τούτο έγραψε και δημοσίευσε και μελέτη, πριν είκοσι χρόνια (βλ. Γ.Χ. Χιονίδη. Η εκ Βεροίας καταγομένη οικογένεια Βικέλα, Μακεδονικά, 7 (1966), 210 - 217), όπου συγκέντρωσα και όσες πληροφορίες έβρηκα για τα μέλη της οικογένειας τούτης από τον 17ο αιώνα και ύστερα.

Ι. Η Ζωή, η δράση και το ποικίλο έργο του

1. Κρίνω απαραίτητο να δώσω πρώτα - πρώτα ένα αμυδρό σκαρίφημα με περιληπτικά στοιχεία για τη ζωή, τη δράση και τα διδλία του, γιατί θα υπάρχουν, ασφαλώς, μερικοί, οι οποίοι δεν θα γνωρίζουν ή δεν θα θυμούνται πολλά απ' αυτά, ώστε να μη δρεθεί έστω και ένας αναγνώστης, ο οποίος να διωρωτηθεί, αν αξίζει να ασχολούμαστε σήμερα με τον Δημήτριο Βικέλα ή, μή τυχόν, αποκλειστικό κίνητρό μας είναι απλώς ένας στείρος, τοπικιστικός φαντασμός, επειδή η οικογένεια του Βικέλα (από την πατροκή μεριά) καταγόταν από τη Μακεδονική Βέροια.

Να ένα λακωνικό περίγραμμα της ζωής, της δραστηριότητας και του έργου του Δημητρίου Βικέλα:

Γεννήθηκε στις 15 Φεβρουαρίου του 1835, στην Ερμούπολη της Σύρου. Γονείς του ήταν ο έμπορος Εμμανουήλ Δημ. Βικέλας και η Σμαράγδα Γ. Μελά, της γνωστής ηπειρωτικής οικογένειας.

Τα σχολικά χρόνια του πέρασε κοντά σε διαφόρους δασκάλους, με πρώτη παιδαγωγό τη μορφωμένη μητέρα του, με την οποία διατήρησε θερμό και άρρηκτο δεσμό μέχρι τον θάνατό της όπως ο ίδιος περιγράφει, με απλότητα, σεβασμό και με επιτυχία, στο αυτοβιογραφικό διδλίο του «Η ζωή μου» και σε πολλά γράμματά του, που διασώθηκαν.

Στα 1852 (όταν ήταν 17 χρόνων) πήγε στο Λονδίνο, κοντά στους αδελφούς της μητέρας του, οι οποίοι είχαν έναν από τους πιο πετυχημένους εμπορικούς οίκους, των αδελφών Μελά. Πρέπει να θυμηθούμε ότι τον 19ο αιώνα η Αγγλία ματικό ποσό, και αφού η εταιρεία τους

ήταν η μητρόπολη μιάς πολύ μεγάλης αυτοκρατορίας και το κέντρο του εμπορίου της Ευρώπης, αλλά και ολόκληρου του κόσμου. Εκεί έμεινε μέχρι το 1876, δηλαδή 24 χρόνια.

Δεν απορροφήθηκε όμως, αποκλειστικά, από το εμπόριο. Ξημέρωνε διαβάου-

Του Γεωργίου Χ. Χιονίδη Δικηγόρου

τας ελληνική και ξένη φιλολογία, ιστορία, αλλά και βοτανική, αρχιτεκτονική και αρχαίο θέατρο και έμαθε καλά αγγλικά, αλλά και γερμανικά και ιταλικά, ενώ τα γαλλικά ήξερε άριστα από τα παιδικά χρόνια του. Για τον σκοπό αυτό γράφτηκε στο πανεπιστημιακό κολέγιο του Λονδίνου, στο οποίο παρακολούθησε τους κλάδους της βοτανικής (για την οποία πήρε και δίπλωμα) και της αρχιτεκτονικής.

Από τα μαθητικά, ακόμα, χρόνια ο Βικέλας καταπίσστηκε με την ποίηση και με τις μεταφράσεις Γάλλων κλασικών λογοτεχνών, ενώ στο Λονδίνο επέκτεινε το μεταφραστικό έργο του και στα έργα Αγγλων συγγραφέων. Άλλωστε, η οικογένεια των Μελά δεν υπηρετούσε μονάχα του «Κερδών Ερμήν», αλλά και τις μούσες, αφού ο ένας θείος του, ο γνωστός Λέων Μελάς, είναι ο συγγραφέας του περίφημου, μοναδικού και κλασσικού, ηθικοπλαστικού κ.τ.λ. διδλίου «Ο Γεροστάθης», με το οποίο ανατράφηκαν και γαλουχήθηκαν ολόκληρες γενεές Ελληνοπαίδων. Βέβαια, ο Δημήτριος Βικέλας είχε τις πνευματικές ανησυχίες του από μαθητής και τις φανέρωσε, άλλωστε, από τότε, αλλά η επίδραση και η ώθηση που είχε από τον θείο του αυτόν ήταν, οπωσδήποτε, ευεργετική και πολύ πιθανόν καθοριστική για την παραπέρα εξέλιξή του, όπως, άλλωστε, το ομολογεί και ο ίδιος.

Εκεί γνώρισε (το 1852) την κατοπινή γυναίκα του Καλλιόπη, μία από τις πέντε κόρες της πλούσιας οικογένειας του Έλληνα μεγαλέμπορου Κωνσταντίνου Γεραλοπούλου. Ο γάμος έγινε, στο Λονδίνο, τον Ιούλιο του 1866. Δεν απέκτησαν παιδιά.

Όταν συγκέντρωσε ένα αξιόλογο χρη-

είχε διαλυθεί, ενώ ήταν πιά 41 χρόνων (το 1876), ήλθε και θέλησε να εγκατασταθεί μόνιμα στην Ελλάδα όπου (το 1877) και αγόρασε (στη διασταύρωση των οδών Πανεπιστημίου και, σημερινής, Εουκουρεστίου) γωνιαίο, ανατολικό, μεσημβρινό οικόπεδο, 777 πήχειων, όπου θεμελιώθηκε μονοκατοικία, τον ίδιο χρόνο, αλλά η γυναίκα του παρουσίασε ψυχικές ανωμαλίες και έτσι αναγκάστηκε να κατοικήσει οριστικά στο Παρίσι για να έχει καλύτερη ιατρική παρακολούθηση η σύντροφός του, η οποία πέθανε μετά είκοσι χρόνια, στα 1896, έχοντας πάντα κοντά της τον τρυφερό και ευγενικό άντρα της.

Σ' όλο αυτό το διάστημα δεν έπαυσε, όμως, να πηγαίνει στην Ελλάδα και, μάλιστα, ήταν τόσο πολλά τα αλλεπάλληλα ταξίδια του, ώστε ο ανεπαρκής Γεώργιος Σουρής έγραψε το εξής πετυχημένο δίστιχο, στη μοναδική εφημερίδα του «Ο Ρωμηός»:

«Ο Βικέλας, σοφός με γνώσι και με κρίσι,
απ' το Παρίσι έρχεται και πάει στο Παρίσι».

Άλλωστε, ο Δημήτριος Βικέλας ήταν ένας περιηγητομανής και την αγάπη (γιατί όχι και τη μανία) του για τα ταξίδια την είχε σ' όλη τη ζωή του. Τις σχετικές εντυπώσεις του από ταξίδια του περιγράφει σε πολυσέλιδα γράμματά του προς τη μητέρα του, που λάτρευε κυριολεκτικά, προς τους θείους του, τη γυναίκα του και προς τους πολλούς φίλους του, Έλληνες και ξένους, μερικά δε είδαν και το φως της δημοσιότητας, σε περιοδικά και σε διδλία.

Τελικά, εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, το 1897, όπου μεταφέρθηκε πιά και το αρμητήριο των αλλεπάλληλων και συνεχών ταξιδιών του σ' ολόκληρη τη χώρα και στην Ευρώπη.

2. Θα πρέπει τώρα να σημειώσουμε, σε εξαιρετικά αδρές γραμμές, λίγα λόγια για το συγγραφικό έργο του, το οποίο πρέπει να διαιρέσουμε σε πρωτότυπο και στις μεταφράσεις. Τα δικά του, πάλι, έργα, είναι δημοσιευμένα, είτε σε ελληνικά και ξένα περιοδικά, είτε σε αυτοτελεί διδλία. Διευκρινίζω ότι πολλά από τα τελευταία είναι αναδημοσίευση από περιοδικές εκδόσεις. Οι μεταφράσεις του είναι θεατρικά και άλλα έργα στην ελληνική γλώσσα, κυρίως από τη

γαλλική και αγγλική λογοτεχνία. Τα έργα του είναι διαφόρων κατηγοριών: Ποιήματα, διηγήματα (μεταξύ των οποίων ξεχωρίζουν: «Ο Παπα - Νάρκισσος, Η συμβουλή της Καμπάνας, Η άσχημη αδελφή, Ο λυσσασμένος, Φίλιππος Μάρθας, Είς του οφθαλμιατρού, Διατί έμεινας δικηγόρος» κ.ά.), το εξαιρετο και πολύ γνωστό, μέχρι σήμερα δε επανεκδομένο, ιστορικοκοινωνικό και ηθικογραφικό μυθιστόρημα «Λουκής Λάρας», περιηγήσεις και (κάτι που αγνοούν μερικοί) αξιόλογες ιστορικές μελέτες, από τις οποίες η «Περί των Βυζαντινών» (που δημοσιεύτηκε, στα ελληνικά, το 1874, στο Λονδίνο) και «Η Ελλάς προ του 1821» (η οποία δημοσιεύτηκε, το 1884, στα γαλλικά και ταυτόχρονα στα ελληνικά, στον Η' (1884) τόμο, σελ. 97 - 118, του περιοδικού «Παρνασσός»), έτυχαν ευμενέστατης κριτικής, επαινούται δε και χρησιμοποιούνται και τώρα, ακόμα, μετά εκατό, και περισσότερα, χρόνια, από αστούς και μαρξιστές ιστορικούς, γιατί διακρίνονται για την αντικειμενικότητα, τη νηφαλιότητα και τον σεβασμό της ιστορικής αλήθειας, αλλά και για την πρωτοτυπία των σκέψεών τους, όπως συνέβηκε και με τις άλλες ιστορικές μελέτες του, για τον φιλελληνισμό στη Γαλλία, για τη Βυζαντινή και τη σύγχρονη Ελλάδα, για τους Έλληνες στον Μεσαίωνα, για τον Νικηφόρο Φωκά, για τις αναμνήσεις του Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, για τον Αλέξανδρο Κουμουνοπούλου κ.τ.λ., που ήταν τα κείμενα ορόσημων ομιλιών του, στο εξωτερικό και στην Ελλάδα, πολλές από τις οποίες δημοσιεύτηκαν (1893) σε τόμο, με τον τίτλο «Διαλέξεις και αναμνήσεις», όπου περιέχονται ενδιαφέροντα κείμενα για τα διδλία και το διάδασμα, για τη νεοελληνική φιλολογία, για την αγωγή των παιδιών κ.τ.λ.

Ακόμα, ο Δημήτριος Βικέλας είχε την τόλη να παρέμβει και να αναμειχτεί και στο (άλυτο και τώρα) πρόβλημα της ελληνικής διγλωσσίας. Στιχούργησε, μάλιστα, τα εξής, προφητικά - προδρομικά, πριν 100 και περισσότερα χρόνια:

«Πού την τραβάτε, ώ γραμματισμένοι, την νέαν γλώσσα, την Ελληνική; Εμπρός εκείνη μόνη της πεγαίνει. Αφήστε την να δούμε που θα δγή; Την σέρνετε οπίσω την καυμένη, ενώ αυτή εμπρός γερά πατεί. Θα σπάση το σχοινί που την τραβάτε και όλοι σας τ' ανάσκελα θα πάτε».

Δυστυχώς, δεν κρίθηκε, ακόμα, ο σύλλογος, ο εκδότης, ο άνθρωπος, που θα συγκέντρωνε και θα τύπωνε τα «Απαι-

τα» του Δημητρίου Βικέλα, όπως έγινε και γίνεται, ιδιαίτερα στα τελευταία χρόνια, για τόνους και τόνους άλλους, όχι, πάντοτε, πιά αξιόλογους ή ισάξιους τούτου. Αν γινόταν τούτο, θα διαπιστώνονταν ότι το σύνολο του πνευματικού (πρωτοτύπου και μεταφραστικού) έργου του πιάνει αρκετές χιλιάδες σελίδες, μαζί με την πλούσια αλληλογραφία του (με τον Ψυχάρη, τον Ροΐδη, τον Παλαμά κ.ά., για να αναφέρω ελάχιστους, από τους πιά γνωστούς, Έλληνες, χώρα ότι είχε πυκνή αλληλογραφία με δεκάδες ξένων ελληνιστών και λογοτεχνών). Αν, μάλιστα, αναδημοσιεύονταν σε τούτα και οι πολλές κριτικές τρίτων για την όλη κοινωφελή και πνευματική προσφορά του ή για ορισμένα, συγκεκριμένα διδλία του, όπως διαπίστωσα μελετώντας τις ιστορίες της νεοελληνικής φιλολογίας και άλλες ειδικές μελέτες που γράφτηκαν γι' αυτόν στα πλαίσια πιά γενικών εργασιών, τότε θα χρειαζόνταν πολλοί τόμοι. Να ελπίζουμε ότι θα γίνει κάποτε και τούτο;

3. Ας δούμε τώρα την κοινωνική και εθνική δράση του Δ. Βικέλα, πάλι σε συντομία, γιατί η στενότητα του χώρου δεν επιτρέπει, ασφαλώς, πιά αναλυτική αναφορά:

Όταν κατοικούσε στο Παρίσι εργάστηκε στα πλαίσια του «συλλόγου για τη διδδοση των ελληνικών γραμμάτων», που είχε την έδρα του, τότε, στο Παρίσι, όπως και για την Ορθόδοξη εκκλησία της γαλλικής πρωτεύουσας.

Το 1895 εκλέχτηκε, στο Παρίσι, πρόεδρος της Διεθνούς Επιτροπής, που είχε προγραμματίσει την αναδίωξη των Ολυμπιακών αγώνων, οπότε πρότεινε να τελεσθούν τούτοι στην Αθήνα και η πρόταση αυτή έγινε αποδεκτή, ενώ εκλέχτηκε ο ίδιος πρόεδρος της παγκόσμιας οργανωτικής Επιτροπής. Και, παρόλα τα εμπόδια που συνάντησε, κυρίως στην Ελλάδα, μιά και η κυβέρνηση και εφημερίδες είχαν τη γνώμη ότι δεν υπήρχε η ανάλογη υποδομή στη χώρα, ο Δημ. Βικέλας επέμεινε στην προσπάθεια αυτή και (με τα άλλα μέλη της Επιτροπής) έφερε σε αίσιο πέρας τους πρώτους Παγκόσμιους Ολυμπιακούς αγώνες, που έγιναν στην Αθήνα, το 1896, όπου, μεταξύ άλλων, νίκησε και ο άγνωστος μέχρι τότε λαϊκός τύπος Σπύρος Λούης, στον μαραθώνιο αγώνα, προκαλώντας εθνικό ρίγος και υπερηφάνεια στον ελληνικό λαό, γεγονός το οποίο ανέδασε τον εθνικισμό του, άρχετα αν τούτος τον αδήγησε σε λίγο στον «ατυχή πόλεμο του 1897», που ακόρπισε τη θλίψη και τις βαρύτερες οικονομικές συνέπειες, οι ο-

ποίες επιδάρουν τη χώρα μέχρι και τα τελευταία χρόνια.

Ο Βικέλας, όμως, δεν τα έβαλε κάτω. Κατάλαβε εκείνο, το οποίο αγνοούν, δυστυχώς, οι περισσότεροι Έλληνες, ότι δηλαδή δεν είναι δυνατόν να γίνει καμιά ειρηνική επανάσταση: ότι δεν θα έλθουν καλύτερες ημέρες χωρίς να δελτιώσουμε (όλοι μαζί και ο καθένας χωριστά) και το πνευματικό επίπεδό μας.

Έτσι, ίδρυσε (στα 1899), στην Αθήνα, τον περίφημο ύστερα «Σύλλογο προς διδδοσιν ωφελίμων διδλίων», ο οποίος κυκλοφόρησε εκατοντάδες χρήσιμα διδλία. Συγκεκριμένα, τύπωσε πολλές σειρές, δηλαδή την πρώτη (κόκκινα διδλία), στα 1900 - 1908, με 100 διδλία, τη δεύτερη, στα 1908 - 1940 (πράσινα διδλία), με 76 διδλία, 13 διδλία στη σειρά «Εθνικών δημοσιευμάτων» (1919 - 1926), 15 διδλία στην «Ιστορική, λαογραφική διδλοθήκη» (1927 - 1939), 3 περιοδικά (1907 - 1936), 3 διδλία του «μουσικού, λαογραφικού αρχείου» (1935 - 1938) και 4 διδλία στη σειρά της «παιδικής διδλοθήκης» (1902 - 1904). Το εκδοτικό τούτο έργο του συλλόγου συνεχίζεται και στα τελευταία 30 χρόνια, με περισσότερα από 30 νέα, αξιόλογα διδλία. Πολλές, μάλιστα, από τις παλιές εκδόσεις ξανατυπώθηκαν και κυκλοφορούν και σήμερα. Όλα τούτα δοθήσαν και δοθούν ουσιαστικά στην επιμόρφωση των Νεοελλήνων.

Λίγα χρόνια αργότερα (στα 1906) ο Δημήτριος Βικέλας έγινε η κινητήρια δύναμη για να ιδρυθεί ο «Οίκος τυφλών» της Καλλιθέας της Αθήνας και της «Πρωτοτύπου Σκοπευτικής Σχολής» της πρωτεύουσας.

Ακόμα, και η γνωστή «Σεβαστοπούλειος» (εργατική) Σχολή» οφείλεται στην έμπνευση (1903) του Δημητρίου Βικέλα. Άρχισε να υλοποιείται το σχέδιό του μετά 4 χρόνια, όταν ο μεγάλος, Χιώτης, ευεργέτης Κωνσταντίνος Σεβαστόπουλος άφησε κληροδότημα με το σημαντικό (για τότε) ποσό των 300.000 δραχμών.

Έντονη ήταν η ανάμειξή του και στον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό και σ' άλλους σκοπούς, μεταξύ των οποίων ήταν και η έμπνευση για την ανέγερση, στον Λυκαβητό, του «Ηρώου του αγώνος», για τους αγωνιστές του '21, που αποτέλεσε και το όνειρο, το οποίο συνέλαβε από το 1905 και με τη σκέψη του οποίου πέθανε, στην Αθήνα, το βράδυ της 7ης Ιουλίου του 1908, όπως πληροφορούμαστε και από το πολυσέλιδο διδλίο, το οποίο του αφιέρωσε (το 1953) ο απ' αδελφή ανεψιός του Αλέ-

ξανδρος Αρ. Οικονόμου, αλλά και ο φίλος και άριστος, άμεσος συνεργάτης του ποιητής Γεώργιος Δροσίνης, ο οποίος διασώζει πολλές και πολύτιμες πληροφορίες (και για τον Δημήτριο Βικέλα) στο τρίτομο αυτοβιογραφικό έργο του «Σκόρπια φύλλα της ζωής μου» (1940, 1982 και 1983).

4. Αυτός ήταν ο Δημήτριος Βικέλας, ο οποίος αποτελούσε αντιπροσωπευτικό τύπο ενός περιεργού ανθρώπινου κράματος, που συνδυάζει την ευγένεια του άκακου ευπατρίδη, του καλλιεργημένου μυαλού, αλλά, ταυτόχρονα, και της σιδερένιας αντοχής και καταπληκτικής επιμονής - επιμονής, όπως και της μοναδικής και πολύπλευρης δραστηριότητας, που αν και έχει έντονη προσωπικότητα ως άτομο, γίνεται ένθερμο κερί του Κ. Καβάφη για να φωτίζει τους γύρω του. Και ενώ φωτίζει τους άλλους, το ίδιο λιώνει ως ύλη, για να μείνει αιώνια υπαρκτό ως πνεύμα και ψυχή...

II. Ο δεσμός του

με τη Βέροια

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας θα εξετάσουμε τον δεσμό του Δημητρίου Βικέλα με τη Βέροια, γιατί έτσι θα δικαιολογηθεί ο λόγος, για τον οποίο νομιμοποιούμεθα, οι Βεροιώτες και οι Μακεδόνες, πió γενικά, να θεωρούμε συμπατριώτη μας τον έξοχο τούτον Πανέλληνα.

1. Το επίθετό του βρίσκουμε στη Βέροια με τον τύπο Μπικέλας ή Μπεκέλας στην αρχή και Βικέλας ύστερα (γιατί αλλάχτηκε κατόπιν, επειδή θεωρήθηκε «βάρβαρος» ο συνδυασμός δύο συμφώνων στην αρχή του επωνύμου, όπως μας εξηγεί ο ίδιος ο Δημήτριος Βικέλας).

2. Για την ετυμολογία του επιθέτου τούτου δεν έχω βρεί γραμμένη εξήγηση, όπως, άλλωστε, συμβαίνει και για την άλλη περίφημη (και, πολύ πιθανό, συγγενική οικογένεια) των Ρακτιδών. Και τα δύο επίθετα δίνουν την αρχική εντύπωση ότι δεν έχουν ελληνική ρίζα.

Νομίζω, όμως, ότι το επώνυμο Βικέλας έχει συγγενική προέλευση με τη γνωστή λέξη «Βεκίλης», που ήταν ο τίτλος (στα χρόνια της Τουρκοκρατίας) του αντιπροσώπου - συνδέσμου των ραγιάδων μιάς περιοχής με την Υψηλή Πύλη, στην Κωνσταντινούπολη. Έτσι, υποστηρίζω ότι είναι ενδεχόμενο να προέκυψε, το επίθετο Βικέλας, από τη λέξη αυτή, με αντιμεταχώρηση των φωνηέντων (γραμμάτων) ι και ε και με τη μετατροπή του η σε α, φαινόμενα που δεν είναι άγνω-

στα ή και ασυνήθιστα στη γλωσσολογία. μεγάλα σπίτια, τους βικελλέδες. Από εκεί θα βγει η λέξη ουκάλες, οκέλλα». Έτσι, έχουμε: Βεκίλης, Βικέλης, Βικέλας και Μπικέλας. Αν δεχτούμε την άποψη αυτή, δικαιολογείται και ο πλούτος της οικογένειας και η διαρκής σχέση της με το εμπόριο, στην Κωνσταντινούπολη, όπως άλλωστε, συνέβαινε και με την οικογένεια των Ρακτιδών.

Αν, λοιπόν, είναι σωστός αυτός ο ετυποισμός της ετυμολογικής προέλευσής του επωνύμου Βικέλας, πρέπει να δεχτούμε ότι το επίθετο τούτο επικράτησε τελικά και αντικατέστησε το αρχικό επώνυμο της οικογένειας, γιατί κάποιο μέλος της ήταν επιφορτισμένο με το αξίωμα και την ιδιότητα του αντιπροσώπου και εκπροσώπου της Βέροιας στην Κωνσταντινούπολη, δηλαδή του πολιτικού συνδέσμου των ορθόδοξων ραγιάδων της πόλεως ή και της περιφέρειας με την Οθωμανική Κυβέρνηση.

Εξάλλου, και στα Ευξαντινά χρόνια έχουμε τη γνωστή (και, γλωσσικ, συγγενική κάπως) λέξη «Βουκελλάριοι», οι οποίοι αποτελούσαν στρατιωτικό σώμα.

Ο γνωστός γλωσσολόγος Δικαίος Β. Βαγιακάκος υποστήριξε ότι το επίθετο είναι συγγενικό με τα επώνυμα (της Αθήνας) Βίκας, Βικάτος, Βικελλίδης και Βικόπουλος και ότι η ετυμολογία τους πρέπει να αναζητηθεί στη λέξη βικάς, που σημαίνει εκείνον που φτιάχνει ή πουλάει βίκες, δηλαδή στάμνες - λαγήνια για κρασί ή νερό, με αντίστοιχη λείξη της αρχαίας ελληνικής «βίκος», που σήμαινε πιθάρι, αμφορέα ή και ποτήρι, όπως αναφέρουν ο Ηρόδοτος, ο Ξενοφών, ο Ησύχιος, η Π. Διαθήκη, ο Σουίδας (ή λεξικό Σούδα), στα δε βυζαντινά χρόνια έχουμε τους τύπους βίκας, βίκος, βικάκι, βικέλλι, βικί και βικάς, με την αυτή σημασία (της στάμνας).

Ο αξέχαστος και μεγάλος γλωσσολόγος, καθηγητής Πανεπιστημίου, Μανώλης Τριανταφυλλίδης, ημεθιωτικής καταγωγής (αφού, από την πλευρά του πατέρα του, καταγόταν από το Ξηρολείδαο) θεωρεί ότι το επίθετο προέρχεται από τη σλαβική λέξη ΒΙΚ, που σημαίνει ταύρος (από όπου και η λέξη μπίκας) και διερωτάται «και τί να σημαίνει αρχικά το Βικέλας;», ενώ φέγει την προσπάθεια εξελληνισμού του, δηλαδή την αντικατάσταση του συμπλέγματος μπ με β (Μπικέλας σε Βικέλας), επειδή θεωρήθηκε τούτο ανελληνιστο ή γιατί δεν πολυταίριαζε με τον κανόνα του γραπτού λόγου, που διαμορφωνόταν.

Τέλος, ο γνωστός λογοτέχνης, δημοσιογράφος και ιστορικός του Ελληνισμού της Αιγύπτου Μαν. Γιαλουργάκης γράφει: «...φοντάκια, δηλ. αποθήκες με

εκεί θα βγει η λέξη ουκάλες, οκέλλα».

Πρέπει, όμως, για να ολοκληρώσω το θέμα, να σημειώσω ότι το επίθετο απαντιέται και με τους τύπους Μπικέλλας και Μπεκέλλας, όπως και Μπεκιέλλας ή Μπεκέλλας, με δύο (ή και με ένα) λ, και Βικέλας όπως και Μπεκελλίδης.

3. Πρώτος γνωστός (τουλάχιστο σήμερα) γόνος της οικογένειας είναι ο Χατζή Μανώλης Μπικέλλας, που ήταν τόσο πλούσιος και αξιόλογος, ώστε, όταν πέθανε, στη Βέροια, μάλλον στο 1762, τον επικηδεύει του έγραψε και διάδασε ο (μαθητής του περίφημου δασκάλου του Έθνους Ευγενίου Βουλγάρως) Ιωάσαφ Κορνήλιος, που καταγόταν από τη Ζάκυνθο και ήταν γνωστός ιεροδιδάσκαλος και ιεροκήρυκας του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Ο λόγος αυτός, για τον γεννήτορα Βικέλα, συμπεριλήφθηκε, μάλιστα, στον δεύτερο τόμο του βιβλίου του «Λόγοι, πατηγυρικοί και επιτάφιοι», ο οποίος (τόμος) τυπώθηκε, στη Βενετία, το 1788. Το Χατζής, που προηγείται στο ονοματεπώνυμο, είναι ενδεικτικό ότι ο πρώτος, γνωστός πρόγονος του Δημητρίου Βικέλα επισκέφθηκε τους Άγιους Τόπους, δηλαδή τα Ιεροσόλυμα. Στα 1805 ένα άλλο μέλος της οικογένειας, ο Δημήτριος, αφιέρωσε εικόνα του αγίου Ελευθερίου στην Παναγία Παλαιοφορτίτισσα της Βέροιας και αναφέρεται εκεί ως γιός του Χατζή Γιαννακή Μπεκέλα. Βλέπουμε λοιπόν ότι το «Χατζής» συνοδεύει και δεύτερον Βικέλα.

Ο Γάλλος διπλωματικός υπάλληλος και περιηγητής Κουζινέρν, περιγράφοντας το «Ταξίδι στη Μακεδονία», αναφέρεται σε κάποιον (άλλον;) Βικέλα, ο οποίος (το 1763;) τον φιλοξένησε και τον περιποιήθηκε πολύ. Ήταν πλούσιος και άνθρωπος των γραμμάτων, αφού ήξερε καλά (και) αρχαία ελληνικά, μάλιστα δε είχε ειδική μεταχείριση από τους Τούρκους, γιατί τον προστάτευαν οι Άγγλοι. Πέθανε στη Θεσσαλονίκη (όπου πήγαινε συχνά), πτωχός, με συνέπεια τα παιδιά του να ξενιτευθούν στη Γερμανία.

4. Βέβαιες πληροφορίες έχουμε για τον παππού του Δημητρίου Βικέλα, τον Δημήτριο Μπεκέλλα, ο οποίος ήταν, επίσης, μορφωμένος, αφού υπήρξε μαθητής του Νικ. Βάρκοση και αλληλογραφούσε με αξιολόγους αιθρώπους της εποχής του.

Τελικά, έφυγε στην Κωνσταντινούπολη, όπου ασχολήθηκε με το εμπόριο των βαμβακερών υφασμάτων και κύρια με τα περίφημα προσόφια «χαβλιά» που κα-

τασκεύαζονταν στη Βέροια, αντικείμενο με το οποίο απασχολούνταν και η οικογένεια των Ρακτιδών.

Μόλις άρχισε η ελληνική επανάσταση του '21 εγκατέλειψε την Κωνσταντινούπολη (με τα δυο αγόρια και τα δυο κορίτσια του), πήγε στη Μύκονο και απ' εκεί κατάληξε στη Σύρο (την τότε, αλλά και τώρα, ονομαζόμενη Σύρα), όπου είχαν καταφύγει πολλοί πρόσφυγες (εκεί δέ είχε καταλήξει και η οικογένεια της μητέρας του, των Μελά), μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνονταν και πολλοί Μακεδόνες, όπως πληροφορηθήκαμε λεπτομερέστερα από τελευταίες μελέτες.

Έτσι ο Δημήτριος Βικέλας γεννήθηκε στη Σύρο, το 1835. Για τη γέννηση και τα παιδικά χρόνια του Βικέλα στη γενέτειρά του γράφει αρκετά ο ίδιος στο βιβλίο του «Η ζωή μου», ο ανεψιός του Αλέξανδρος Αρ. Οικονόμου και τελευταία ο εκπαιδευτικός Δημήτριος Βαρθαλίτης, που συγκέντρωσε αξιόλογο, νέο υλικό και το δημοσίευσε στο τεύχος 4, του έτους 1984 του περιοδικού «Συριανά», με τίτλο «Δημήτριος Βικέλας, ο Συριανός» και φρόντισα και (ανα-) δημοσιεύτηκε ήδη και στο περιοδικό τούτο δηλαδή στη «Νιάουστα».

5. Μιά άλλη ρίζα της οικογένειας εγκαταστάθηκε στην Ουγγαρία και είχε αρχηγό τον (αδελφό του παππού του) Νικόλαο Μπεκέλα, ο οποίος δαπάνησε για να χρυσωθεί και για να ζωγραφισθεί ο νάρθηκας της εκκλησίας της Ορθόδοξου Κοινότητας της Βουδαπέστης, όπου υπήρχε και ο οικογενειακός τάφος του.

Εξάλλου, ένας άλλος Μπεκέλλας, ο Γεώργιος, είχε συλλάβει νωρίτερα τη σκέψη για την ανέγερση (με άλλους Έλληνες) της εκκλησίας τούτης.

Ο Νικόλαος είχε δαπανήσει αξιόλογα ποσά και για την έκδοση βιβλίων τρίτων και για το ελληνικό σχολείο της Πέστης.

Εκτός απ' αυτούς γνωρίζουμε σειρά και από άλλους απόγονους της οικογένειας αυτής, στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Πολλές ειδήσεις δίνει και ο ίδιος ο Δημ. Βικέλας στο βιβλίο του «Η ζωή μου». Επίσης, στους ανέκδοτους κώδικες της Ορθόδοξης Κοινότητας της Βέροιας βρίσκουμε αξιόλογα στοιχεία για τη δάπτιση, για τις προίκες κ.τ.λ. μερικών μελών της οικογένειας Βικέλα - Μπεκέλλα. Τα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας, άλλωστε υπήθετο τούτο φέρνουν αρκετοί και τώρα, στην Αθήνα και αλλού.

6. Όπως γνωρίζουμε σωζόταν μέχρι τα τελευταία χρόνια, στη Βέροια, το

περίφημο (με τα 1950 μεγάλα καρφιά της εξώπορτας) «Μπικελάθ'κο σπίτι», για το οποίο γράφει και ο Δημήτριος Βικέλας στο βιβλίο του «Η ζωή μου» τα εξής:

«Κεϊμένη» (η οικογενειακή οικία) «επί στενής λιθοστρώτου οδού, διατηρεί εισέτι την επιβλητικότητά της. Η επί της οδού θύρα φέρει ακόμη» (δηλαδή το 1901, οπότε επισκέφθηκε ο Δημ. Βικέλας τη Βέροια, όπως θα δούμε, αμέσως, πιο κάτω) όλα τα μεγάλα πλατυκέφαλα καρφιά, τα οποία την εθωράκιζαν, ο δέ στερεός τοίχος του ισόγειου υφύεται χωρίς παράθυρα μέχρι του πρώτου πατώματος. Αι τοιαύται προφυλάξεις μαρτυρούν την έλλειψιν ασφαλείας και τον φόβον κακοβούλων επιδρομών. Εις τα όπισθεν του πρώτου και του δευτέρου πατώματος εκτείνεται καθ' όλον το μήκος της οικίας ευρεία στοά υπόστεγος. Εις το άκρον της στοάς του δευτέρου πατώματος κείται η αίθουσα της υποδοχής. Η πλουσία διακόσμησης των τοίχων της και της επιχρυσού οροφής, η γλυπτή ξυλεία, είναι ενδείξεις της ευπορίας των πρώτων ιδιοκτητών. Μεταξύ των δυο παραθύρων της αιθούσης είχε ζωγραφισθεί επί του τοίχου επιγραφή, δυνάμει της οποίας σήμερον, εκ της οποίας φαίνεται ότι η αίθουσα διεκοσμήθη κατά το 1773».

Στο μέρος (οδός Αγίου Δημητρίου 3, κοντά στο παλιό κτίριο του Γυμνασίου), όπου βρισκόταν το σπίτι του Βικέλα, εντοιχίστηκε πάνω από την είσοδο της νέας οικοδομής, μαρμαρίνη πλάκα, με επιχρυσωμένα, κεφαλαία γράμματα, η οποία έχει ως εξής:

«Εδώ σωζόταν, μέχρι το 1963, το αρχοντικό Βικέλα, «Το Μπικελάθικο σπίτι». Ελλην. Περιηγητ. Λέσχης. Τμήμα Βεροίας, 1982». Η πρόταση αυτή στον φιλοπάτριδα δικηγόρο της Βέροιας κ. Αθανάσιο Δαδύρα.

Ακόμα, ο λόφος, που υψώνεται νοτιοδυτικά της πόλεως λεγόταν (μέχρι πριν λίγα χρόνια, αλλά, συχνά, και σήμερα) «βίλλα» ή «λόφος» του Βικέλα (όπου τώρα, βρίσκεται εδώ και 15 - 18 χρόνια, το εξοχικό σπίτι του συναδέλφου δικηγόρου Μιχάλη Χασιώτη). Θα πρέπει, όμως, να διευκρινιστεί ότι «η βίλλα Βικέλα» είναι κατασκευάσμα των τελευταίων 50 χρόνων και χρησιμοποιόταν για βερνική διαμονή. Αγοράστηκε, το 1933, από νεώτερο, συνώνυμο γόνο της οικογένειας, τον Δημήτριο Βικέλλα (με δύο λ) του Γεωργίου, δηλαδή ανεψιό του λογοτέχνη από Ελλάδα που ήταν, τότε, διευθυντής του υπουργείου Εσωτερικών. Με τον βαθμό του πρόεδρου υπουργού, ο οποίος έκανε τις καλοκαιρινές διακοπές

του στη Βέροια. Τούτος το αγόρασε σε πλειοδοτική δημοπρασία (από την Εθνική Τράπεζα, η οποία ενεργούσε ως διαχειρίστρια της Ανταλλαξίμης Περιουσίας), με ομολογίες των δανείων ανταλλαξίμων και με τίμημα 16.100 δρχ. Η όλη έκταση βρίσκεται στην άλλοτε συνοικία «Μπαϊρ» και ήταν 40 στρέμματα, περίπου.

Επίσης, οι καλλιτεχνικές - πνευματικές γιορτές, που έκανε ο δήμος της Βέροιας στα χρόνια της ανώμαλης επιταγίας, ονομάζονταν «Βικέλεια». Εξάλλου, ιδρυμένοι τελευταία αθλητικοί, φυσιολατρικοί κ.τ.λ. σύλλογοι της Βέροιας φέρνουν το όνομά του, στον τίτλο τους.

Στη Βέροια υπάρχει προτομή του, στην περιοχή του πάρκου «Ελλάς», η οποία κατασκευάσθηκε (το 1955) με έξοδα του «συλλόγου προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων» και του «συλλόγου Βεροίων» της Θεσσαλονίκης. Υπάρχει, ακόμα, και οδός που είναι αφιερωμένη στο όνομά του, η οποία ενώνει την οδό Μητροπόλεως και την Κεντρική.

Τέλος, ο παιδικός σταθμός της οδού Π. Μελά 6, της Βέροιας (Π.Ι.Κ.Π.Α.) κατασκευάστηκε από συγγενείς του (κληροδότημα της οικογένειας του Βασιλείου Μελά), το 1936, και λειτουργεί μέχρι σήμερα, εξυπηρετώντας πολλές οικογένειες και παιδιά (νήπια).

7. Ο Δημήτριος Βικέλας, επισκέφθηκε την τουρκοκρατούμενη Βέροια τον Σεπτέμβριο του 1901 και ή, τότε, πολύ δραστήρια φιλελευθερική αδελφότητα της πόλεως «Μέλισσα» τον ανακήρυξε (στις 7.10.1901) επίτιμο πρόεδρό της, γεγονός το οποίο συγκίνησε πολύ τον συγγραφέα. Στα 1905 έστειλε στην Πηνελόπη Καμπιτογλου επιστολή και δυο λίρες δια τους αγαθοεργούς σκοπούς του συλλόγου κυριών και δεσποινίδων της Βέροιας, όπως προκύπτει από φωτοτυπία της που μου χάρισε ο συνάδελφος κ. Ξεων)νος Κούγκας.

8. Η πλούσια βιβλιοθήκη του κατέληξε στο Ηράκλειο, της Κρήτης, και (με τους 4772 τόμους - τίτλους της) δοήθηκε στο να σχηματιστεί μία αξιόλογη δημοτική βιβλιοθήκη, η οποία, μάλιστα, φέρει τον τίτλο «Βικελαία Βιβλιοθήκη». Η τουρκοκρατούμενη (τότε) Βέροια δεν προσφερόταν για τη σχετική δωρεά σε τούτη της βιβλιοθήκης του Δημητρίου Βικέλα, αν και αυτή ήταν η αρχική επιθυμία του.

III. Επιλεγόμενα

Είμαι τώρα το ερώτημα: 'Η (Συνέχεια στη σελίδα 61)

ΝΙΑΟΥΣΤΑ: Μια πόλη από ευεργέτες

34. ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ

Είναι το μεγαλύτερο και αρχαιότερο μοναστήρι του τόπου μας, που πρόσφερε πολλά στους αγώνες για τη Λευτεριά.

Ήταν μοναστήρι ανδρών που χτίστηκε τον Ζ' μ.Χ. αιώνα και μέχρι τελευταία έχει υποστεί πολλές καταστροφές.

Το 1844, το μοναστήρι ανακαινίσθηκε, ύστερα από την μεγάλη πυρκαγιά και έλαβε την τε-

Του Τάκη Μπαίτον.

λική του μορφή. Μία επιγραφή πάνω από την κυρία είσοδό του μας πληροφορεί τα εξής:

Ο ΠΑΝΣΕΠΤΟΣ ΟΥΤΟΣ ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΑΝΩΚΟΔΟΜΗΘΗ ΩΣ
ΠΥΡΠΟΛΗΘΕΙΣ ΤΩ 1844 ΣΩΤΗΡΙΩΝ ΕΤΟΣ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΥΟΝΤΟΣ ΤΗΣ
ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΒΟΔΕΝΩΝ ΤΟΥ ΑΟΙΔΙΜΟΥ ΚΥΡΟΥ ΜΕΛΕΤΙΟΥ
ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΕΥΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΣΕΒΑΣΜΙΑΣ
ΤΑΥΤΗΣ ΜΟΝΗΣ
ΑΝΘΙΜΟΥ
ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ

Πέρα όμως από αυτή την καταστροφή το μοναστήρι ξαναπυρπολήθηκε το 1906 από τους Βουλγάρους Χατζή και Λούκα, γιατί συγκέντρωνε και έδινε άσυλο στους Μακεδονομάχους. Σαν από θαύμα σώθηκε μόνο η Εκκλησία. Την τελευταία καταστροφή στα κελιά έκαναν οι Γερμανοί το Μάη του 1944 γιατί πάλι το ιστορικό μοναστήρι πρόσφερε βοήθεια σε αντάρτες.

Πολλές διαφωνίες υπήρξαν κατά καιρούς για το αν το μοναστήρι ανήκε στη Μητρόπολη

Βοδενών ή Βεροίας και Ναούσης. Τα τελευταία χρόνια έχει εριστικοποιηθεί η θέση του στη δική μας Μητρόπολη.

Πρέπει να σημειωθεί ότι ο Πρόδρομος της Ναουσας είναι μετόχι του μοναστηριού και είναι η μόνη Εκκλησία που γλύτωσε από το μεγάλο χαλασμό του 1822.

Η παράδοση μας λέει ότι μερικοί κλέφτες έκλεψαν τα μουλάρια του Προδρόμου και ότι ο Άγιος τους τιμώρησε με παράλυση, ενώ τα

μουλάρια επέστρεψαν μόνα τους στους καλογήρους.

Πρόσφατα ιερόσυλοι έκλεψαν 49 εικόνες από το τέμπλο της Εκκλησίας, οι οποίες ποτέ δε βρέθηκαν.

Σήμερα στο μοναστήρι που είναι φραγμένο με ψηλή μάντρα, την κεντρική θέση κατέχει η εκκλησία ρυθμού Βασιλικής, με τρεις μικρούς τρούλους και Νάρθηκα, ενώ στη Βόρεια πλευρά γίνονται Ξενώνες - κελιά κτλ. από δωρεές των Ναουσαίων. Υπάρχουν βέβαια και τα μικρά καμαράκια που φιλοξενούν πολύ κόσμο.

Μια βρύση με άφθονο νερό έχει την εξής επιγραφή:

ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΤΩΝ ΝΑΟΥΣΑΙΩΝ

ΣΤΙΝΕ Η ΒΡΥΣΗ ΑΥΤΗ

ΣΤΙΣ 24 ΙΟΥΝΙΟΥ 1960

Δίπλα είναι γραμμένο το όνομα του τεχνίτη:

ΜΑΣΤΡΟΧΡΗΣΤΟΣ ΦΡΑΓΚΟΤΣΙΝΟΣ

Η βρύση είναι δωρεά του συμπολίτη βιομήχανου Γρηγόρη Βαρβαρέσσου.

Απέναντι από το μοναστήρι στη λακιά είναι και το μικρό εκκλησάκι όπου αναβλύζει το αγίασμα του μοναστηριού, ενώ στην πάνω μεριά είναι το μνημείο της Εθνικής αντίστασης όπου διαβάζει κανείς τους στίχους:

θέλει

αρετήν

και τόλμην

η Ελευθερία

και την επιγραφή:

ΣΤΑ ΠΑΛΗΚΑΡΙΑ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΥΣΕΣ

ΠΟΥ ΕΠΕΣΑΝ ΣΤΗ ΜΑΧΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ

ΤΩΝ ΜΑΗ ΤΟΥ 1944

ΥΠΕΡΑΣΠΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΤΙΜΗ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΑΣ

(Συνέχεια από τη σελίδα 59)

Δημ. Βικέλας

ταν, λοιπόν, Βεροιώτης ο Δημήτριος Βικέλας, εξαιτίας του γεγονότος ότι η γενιά του, από την πλευρά του πατέρα του, καταγόταν από τη Βέροια, αφού ο ίδιος γεννήθηκε στη Σύρο και έζησε εκεί, όπως και στην Κωνσταντινούπολη, στο Λονδίνο στο Παρίσι και στην Αθήνα και άχι στη Μακεδονική Βέροια, ενώ από τη μεριά της μητέρας του καταγόταν από την Ήπειρο;

Το πρόβλημα είναι πιά γενικό, ποιά, δηλαδή, κριτήριο πρέπει να χρησιμοποιούμε προκειμένου να προσδιορίσουμε την καταγωγή ενός διανοούμενου, π.χ., και για τον μεγάλο Ελευθέριο Βενιζέλο, ο οποίος γεννήθηκε μόν στην Κρήτη, αλλά η οικογένειά του (από τη μεριά του πατέρα του) προερχόταν από τη Μάνη ή για τον Ιωάννη Κωττούνιο, ο οποίος γεννήθηκε μόν στη Βέροια, αλλά από πατέρα ο οποίος ήλθε από το νησί Κύθηρα για να εμπορευθεί στη (Μακεδονία), ενώ ο ίδιος (ο Ιωάννης Κωττούνιος) έφυγε νέος από τη Βέροια και κατέληξε στην Ιταλία, όπου έζησε τα περισσότερα χρόνια του (στην Πάδοβα), εκεί αναδείχθηκε και πθανε, υπογράφοντας, όμως, πάντοτε, ως «Βεροιαίος», (βλ. σχετικά Γιώργου Χ. Χιονίδη, Η Βέροια (και όχι τα Κύθηρα) είναι ο τόπος γενήσεως του Ιωάννου Κωττουνίου, Μακεδονικά 22 (1982) 498 - 505, όπου και διβλιογραφία).

Αντί, όμως, να προβληματιζόμαστε και να χωριστούμε, ενδεχόμενα, σε στρατόπεδα αντιφρονούντων ή, αντίθετα, να

συμφωνήσουμε όλοι και να παραδοθούμε στην αγκαλιά ενός άκριτου, αρρωστημένου και άμετρου τοπικισμού (ενώ υποτίθεται ότι προσπαθούμε να γίνουμε πολίτες μιάς κοινής ευρωπαϊκής κοινότητας) θα παραχωρήσω νοερά τον λόγο στον ίδιο, δηλαδή στον Δημήτριο Βικέλα, στον μόνο που δικαιούται, άλλωστε, να έχει την τελευταία λέξη, τουλάχιστο για την περίπτωση του, που, αν φέρει, λοιπόν, ο ίδιος στο αυτοβιογραφικό διδίο του «Η ζωή μου», παιδικά αναμνήσεις - νεανικοί χρόνοι» (Αθήνα 1908, σελ. 6-7) τα εξής συγκινη-

τικά και αφοπλιστικά για οποιονδήποτε αμφισβητία:

«Άλλ' αισθάνομαι ότι, εάν ήτο δυνατόν, και σήμερα έτι, να στήσω την σκηνήν μου εις Βέροιαν, εκεί ήθελα ανεύρει την πατρίδα, καθόσον εκεί συγκεντρώνονται αι οικογενειακαί μου παραδόσεις.

Δεν λησμονούμεν ότι εκείθεν καταγόμθα. Επί του τάφου του πατρός μου εις το νεκροταφείον των Άνδρών της Βέροιας» ο αδελφός μου ενέγραψεν εις το σχολείον τον πρωτότοκόν του ως Μακεδόνα την καταγωγήν, και εγώ δέ μεταξύ των Μακεδόνων πάντοτε συγκαταλέγομαι.

Προσοχή:

Η νέα διεύθυνση του περιοδικού «Νιάουστα», και του Συλλόγου Αποφοίτων Ναούσης είναι:

Βασ. Φιλίππου 21

Τότι κι τώρα

Η ξινιτιά, ου καμός κι τα τραγούντγια της, στη Νιάουστα

(Β')

Στα 1916 που γίνεκεν η επανάσταση του Βινιζέλου οι Νιαουστινοί πήγαν να παρασιαστούν στα Βουδινά στρατώσι στου Λόχου του Νεόκοσμου Γρηγοριάδη που ήταν κι στρατιωτικός ι-πιτρουπεύς όντας δίκασαν κι τουφέκισαν τους έξι μιτά τη Μικρασιατική καταστρουφή. Ου λόχους αυτός ινώθηκεν μη τους Βινιζιλικούς. Τότι οι πλειό τιροι στρατιώτηδοι έφυγαν κι ήρθαν στη Νιάουστα μη τα τουφέκια τους. Κι' ύστορνας απ' του φόβου να μην τους δικάσουν για λιπουταξία έφυγαν απ' τη Βέργια κι τη Μπίστριτσα (Αλιάκμωνα) κι πήγαν στου κράτους του Βασιλεία Κουσαντίνιου γιατί η Σαλουνίκη κι άλλα μέργια ήταν στην κυβέρνηση του Βινιζέλου. Οι Νιαουστινοί που έφυγαν απού δω κι πήγαν στη Βασιλικιά την κυβέρνηση απου κει οι πλειό τιροι πήγαν στην Αμική όσιν οι Είκοινουν τουν κίρο στα ναύλα.

Είκοινουν τουν κίρο στα ναύλα, τουν Τάση του Μπέρου να πάψει να στέλνει ανθρώπους απ' τη Νιάουστα στην Αμική αμά αυτός δεν συμμορφώθηκεν κι τουν ζήτησαν στου Παπαγιώργη του σπίτι κι ήθελαν να τουν χαλάσουν. Τουν γλύτουμεν τότε οι Τσιτσιόι που ήταν στου Κουμιτάτου.

Τώρα πουλλοί ουλίγοι Νιαουστινοί φεύγουν στα Ξένα. Τότι όλα τα σπίτγια καρτιρούσαν πισκέσια απ' την Αμική, τσέκια κι δουλόρια μέσα στα γράμματα.

Ου Γουργουλιότους έστελινειν πάσα χρόνουν τ' Αγια-Βασίλη μνια μισόρκα σφαγμένη κι καθαρισμένη οι κουνοέρβα. Έδουνειν ιντουλή στου ταχυδρομείου να τη δώσουν τ' Αγια-Βασίλη γιατί τότε στην Αμική γιουρτάζουν την ημέρα των ιυχαριστιών κι μαγειρεύουν μισόρκα. Άλλοινοι πάλι Νιαουστινοί της Αμικής έστελιναν ζιτάνια ουρνέκια κι' άλλα σεία χρειαζούμινα.

Τους μπί κατώτιρους, ου Μπέρους τους έστελινειν στη Νότια Αμική, τη Βραζιλία κι οι' άλλα μέργια πούταν φτουχά για τούτου κι απού κει πουλύ ουλίγοι γύρισαν.

Όντας έφβγαν τα παλικάργια οι μάνεις τους έβαναν φυλαχτό κι' έριχναν νιρό όξου μιριά απ' την πόρτα κατάβριχαν για να μην έχει ιμπόδια του ταξείδι κι να γέννητι καλό όπους τρέχει του νιρό.

Τώρα αλησμευνίθηκαν αυτό, έλλαξαν τα ιπουράνια.

Τότι τα πλειό τιρα σινιτιά που έφβγαν ήταν ακόμα μικρά, δικάξι-δικαί-

Του Νικ. Σπάρτη

φτά χρόνων κι' οι γουνείς τους δεν είχαν να τους δώσουν τα ναύλα τους κι' έτσι αναγκάζουνταν να σηκώσουν δανεικά. Όταν καζαντούσαν μι του πρώτου κίαρι τάστελιναν ουπίσου για να ειχριουθούν. Η απόδειξη πάρα κάτου γράφει:

Εξοφλητική απόδειξις

Ο υποφαινόμενος Στέργιος Κίτσιος ως αντιπρόσωπος του εν Θεσσαλονίκη Μισόρκα Χ' Αντωνίου έλαβον παρὰ του Μισόρκα Χ' Αντωνίου έκτελεσεως σχε-λικών δικαστικών αποφάσεων εναντίον αυτού. Ούτω ανακηρύττω τον κ. απαλλαγμένον τελείως από πάσης.....

Εν Νεούση τη δωδεκάτη Μαρτίου 1911 ένδεκα

Οι μάρτυρες
Θεολόγης Τσιακμάκης
Κώστας Γαλανός
Αντώνιος Τσιικίτικος

Κι' ένα τραγούδι στη Νιάουστα ουμιλάσι για έναν που γύρισεν απ' τη ξινιτιά ύσταρνας απού χρόνια κι βρήκεν τη γυναίκα του να πλένει τα ζιτράνια σι μια βρύση που πήγειν να που-

τίσει τ' όλουγά του. Αυτή δεν τουν κατάλαβειν κι θέλουντας αυτός να τη δοκιμάσει αν ήταν πιστή τη ρώτησεν πουλλές βουλές. Έτσι βγήκεν του τραγούδι:

Χάραξιν η ανατουλή κι δρόσισιν η Δύση
παν τα πουλάκια στις βουσκές κι' οι όμουρφεις να πλένουν
πήρα κι γω του Γρίβα μου πάνου να τουν πουτίσου.

Βρίσκου μνιά κόρη πόπλυνειν σι μνιά κρύγια βρυσούλα

κι γω νιρό τη γύριψα κι' άπλουσιν να μι δώσει

Δώδικα κούψεις μούδουσειν στα μάτγια δεν την είδα

κι κα τις δικατέσσιρις την είδα δακρυμένη.

— Κόρη τ' έχεις κι θλίβισι κι βαριαναστινάζεις;

— Έχου άντραν στη ξινιτιά δώδικα χρόνια τώρα

κι' ούτι χαρτί δεν μόντελιν ούτι αυτός του ήρθειν..

Κι' ακόμα ντιγίό τουν καρτιρώ κι τρεις τουν παντυχαίνου

Κι' απέ δα γένου καλουγριά τα ράσα δα φουρέσου.

— Ου άντρας σου ήταν άρρουστους βαργιά για να πιθάνει

κι τουν ιδάνισα πανί, μ'είπειν να μι του δώσεις.

— Αν τουν ιδάνισεις πανί έχου να σι του δώσου.

— Γω τουν ιδάνισα κιρί, μ'είπειν να μι του δώσεις.

Αν τουν ιδάνισεις κιρί ιγώ δα σι του

— Γω του ιδάνισα φιλι, μ'είπειν να μι του δώσεις.

— Αν τουν ιδάνισεις φιλι, φιλι να πας να πάρεις.

— Κόρη μου ιγώ μι ου άντρας σου, ιγώ μι ου καλός σου.

— Αν είσαι συ ου άντρας μου, αν είσαι σού ου καλός μου

πέ μοι σημάντγια της αυλής, τότε δα σι γνουρίσου.

— Έχεις μηλιά στην πόρτα σου κι κλίμα στην αυλή σου

κάμει σταφύλια ρουζακιά κι του κρασί μουσκάτου.

— Ιγώ μουν κρασουπούλησα κι ντιγιάβηνεις κι τ'άδεις

Αν είσαι συ ου άντρας μου, αν είσαι ου καλός μου

πέ μοι σημάντγια του κουρμιού, τότε δα σι γνουρίσου.

— Έχεις ιλιά στου στήθους σου κι' ιλιά στην αμασκάλη.

— Καλέ μου σούσει ου άντρας μου ι-

ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

Όταν περνάς από μακριά από μια Εκκλησιά να κάνεις το σταυρό σου κι όταν περνάς από κοντά να ανάβεις ένα κεράκι... Συμβουλή της γιαγιάς μου της Ανατολής που παρά τα τριάντα περίπου χρόνια που πέρασαν από τότε που την άκουσα για τελευταία φορά μένει έντονη στη μνήμη μου.

Περνούσα λοιπόν, πάει κάποιος καιρός, από την Εκκλησιά της Παναχίας μπήκα για καρέ και έμεινα να εξετάζω τις εικόνες και να προσπαθώ να διαβάσω τις επιγραφές τους. Σκέφτηκα να κρατήσω σημειώσεις κι έδωγα χαρτί και μολύβι. Κάποιοι που με είδαν ανησύχησαν. Δεν τους κατηγορώ. Πολλά συμβαίνουν. Πρέπει όλοι να νοιάζομαστε για την εθνική μας κληρονομιά. Αλλά για να νοιάζεσαι για κάτι πρέπει να το ξέρεις καλά.

Άραγε θα ήταν πολύ δύσκολο κάθε Εκκλησία να έχει το δικό της βιβλίο, μεγάλο ή μικρό, με καταγραμμένα και φωτογραφημένα όλα της τα υπάρχοντα, κάτι σαν τουριστικό οδηγό, ώστε κι όταν χάνεται κάτι, όταν βρίσκεται να επιστρέφει εκεί που ανήκει;

Οι Νκουσαίοι είναι γνωστοί για το ενδιαφέρον που δείχνουν για τις Εκκλησίες τους. Κάποια προληπτικά όμως μέτρα για την ασφάλεια των κειμηλίων της πόλης μας ίσως δεν θα ήταν περιττά.

Τους παραπάνω προβληματισμούς μου τους δημιούργησαν κάποιοι φίλοι, όταν τους πληροφορήσα την πρόθεσή μου να μιλήσω για μερικές εικόνες. Μήπως, μου είπαν, αν γράφεις, ανοίξεις την όρεξη κάποιων Ιερόσυλων.

Ίσως δεν έχουν άδικο. Αλλά πάλι είναι αυτός αρκετός λόγος για να μη μιλήσεις για κάτι που πιστεύεις ότι έχει κάποια σημασία για την Ιστορία του τόπου σου;

Νομίζω ότι κανένας δεν έχει το

δικαίωμα να σιωπά όταν το χρέος τον καλεί να ενημερώσει τους συμπολίτες του για κάποιο κοινό αγαθό. Η ενημέρωση κάνει τους πολίτες να ενδιαφέρονται περισσότερο και να φροντίζουν για τα κοινά.

Δε θα μιλήσω για την καλλιτεχνική αξία των εικόνων. Δεν είμαι ειδικός. Θα παρουσιάσω μερικές επιγραφές και θα δώσω λίγα ερω-

Του Θωμά Γαδρινλίδη

τηματικά. Αν δρεθούν κάποιες απαντήσεις το κέρδος θα το εκμεταλλευτεί ο μελλοντικός Ιστορικός της Νάουσας.

Αρχίζω από την εικόνα της «Αντάνασσας» που ζωγραφίστηκε «Δια χειρός Δημητρίου Ζωγράφου Καμαριναίου Αθ.Α. Ιουλίου Κη».

Τι ξέρουμε για το ζωγάφο Δημήτριο τον Σαρανταίο και για το συγκεκριμένο έργο του που έγινε οχτώ μόλις χρόνια μετά το ολοκαύτωμα της πόλης μας;

Στην εικόνα του Ευαγγελισμού διαβάζουμε : 1840::20

Διά χειρός Μανουήλ Γεωργίου Ζωγράφου ΕΚ Σελίτζης». Του ίδιου ζωγράφου πρέπει να είναι και η εικόνα της Κοιμήσεως της Θεοτόκου που έχει την επιγραφή:

«Δια συνδρομής και δαπάνης των τιμωτάτων Ζευγαράδων εκ της πόλεως Νάουσας εις μνήμην των...»

Χειρ Γεωρ. εκ Σελίτζης 1846»

Η επιγραφή φαίνεται ότι είναι ανακρινισμένη. Λείπει το όνομα των μνημονευόμενων. Τι ξέρουμε για τον εκ Σελίτζης ζωγάφο; Κατοικούσε άραγε στη Νάουσα ή οι Τιμωτάτοι Ζευγαράδες έστειλαν την παραγγελιά τους στη Σελίτζα;

Η ανακρίνιση είναι μια μάστιγα που έπληξε τις περισσότερες φη-
ρητές εικόνες των Εκκλησιών της

Νάουσας. Η αποκάλυψη της αρχικής εικόνας, έργο που στις μέρες μας δεν είναι αδύνατο, ίσως να μας επιφύλασσε κάποιες εκπλήξεις.

Εκπλήξη ήταν για μένα η επιγραφή μιας άλλης εικόνας που την παρουσιάζω στη συνέχεια όπως μπόρεσα να την αντιγράψω:

«Αύτη η Αγία εικών της Υψώσεως του Τιμίου και ζωοποιού Σταυρού εχληκοχράχθη δαπάνη και επιμέλεια του πανσιωτάτου εν Ιερομονάχους κυρίου Θεοδοσίου και Ιεροδιακόνου κυρίου Μεθοδίου των τροποσταχιγών παρ' όν αφ' ερώθη τή αυτή αγία μονή ένθα κείται αναταθειμένη εν χρυσοστόλλοις μέρη δύο εκ του τιμίου ξύλου του ζωοποιού Σταυρού τό μόν μέγιστον των απανταχού τε και τρομαλίων έχον τήν εκ του ήλιου παρά του αιδίου βασιλέως κυρίου ρωμανού τό δ άλλον παρά της καμινίστου βασιλίσσης κυρίας Πουλχερίας :—:1862:»

Δίπλα υπάρχει και δεύτερη επιγραφή, δυνατόγνωστη σε αρκετά μέ-
ρη:

«Ανηγορεύθη η παρούσα εικών διά... δαπάνη... των κυρίων... και των πατριωτών αυτού... των... λαοκά-
ων δι' όν αιωνία η μνήμη».

Τα πρώτα συμπεράσματα από την ανάγνωση των επιγραφών με τη βοήθεια πηγών που μιλούν για τη μονή Τηροποστάχου του Αγίου Όρους είναι τα εξής: 1) Ο Ιερομόναχος Θεοδόσιος και ο Ιεροδιάκονος Μεθόδιος, Τηροποσταχινοί, ανέλαβαν τη δαπάνη και την επιμέλεια της χληκοχράχτης (χληκογραφία) της εικόνας της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού που την αφιέρωσαν στη μονή (Τηροποστάχου). Ήταν μια παλιά συνήθεια. Έγινε να δω χληκογραφία άλλης μονής του Αγίου Όρους του 1745. Τις χληκογραφίες αυτές που τς τύπωναν σε πολλά αντίτυπα τις διέθεταν στους

πιστους σαν ενημερωτικά φυλλάδια και σαν ενθύμια.

2) Στη μέση περίπου της επιγραφής υπάρχει ασάφεια που δε δικαιολογείται σαν άγνοια γλωσσική αυτών που σύνταξαν την επιγραφή, γιατί αντίθετα η όλη επιγραφή δείχνει ανθρώπους εγγραμμάτους. Η ασάφεια αυτή σε συνδυασμό με κάποιες ακαταλόγητες ορθογρ. λάθη οδηγεί στο συμπέρασμα ότι παρεμβλήθηκε κάποιος αντιγραφικός όχι τόσο γραμματισμένος, όσο οι συγγραφείς της επιγραφής. Ο αντιγραφικός αυτός είναι ο ζωγράφος του οποίου το όνομα λείπει ως δυσανάγνωστο από την αντιγραφή της δεύτερης επιγραφής δια χειρός του οποίου ανήστυγίθη η παρούσα εικόνα».

3) Επομένως πρόκειται ίσως για μια εικόνα που ζωγραφίστηκε με βάση μια χαλκογραφία και ο ζωγράφος από άγνοια ή από αδιαφορία παρέλειψε κάποιες λέξεις από το υπόμνημα που συνόδευε τη χαλκογραφία και στο οποίο αναφέρονταν τα πιο πολύτιμα κειμήλια της μονής.

Τότι κι τώρα

(Συνέχεια από τη σελίδα 63)

να ταξειδέψει και αυτή με του Θεού τη χάρη.
Θα μείνει στην Αμερική ακόμη πέντε έτη
και θα μας έρθει ευτυχής να ζήσει κα-
θώς πρέπει».

Στα 1901 κίνησεν κι' ένας άλλους Ναουστινός δικαιοφύλαχρονους κι' άβγαλτους να πάνει στην Αμερική απ' τη Σαλονική μι του πλοίου. Δεν είχεν ιδει καν κι καν θάλασσα. Όντας έφτασεν στου μώλου για του πλοίου κι' είδεν τη θάλασσα φουρτουνιασμένη κι' αφρισμένη σκιάχτηκεν κι φρίχτηκεν. Όχι, φεύγου ουπίσου στη Νιάουστα, δεν πάνου πουσινά. Μπρε καλέ, μπρε σαμνέ, οι φίλοι του κοιταζαν να τουν κοντίσουν, αυτός καν. Φεύγου ουπίσου για τη Νιάουστα. Καλά γιατί κιούτιψενι τουν ρώτησαν. Κι λέει αυτός: Η θάλασσα δεν είνει λιμάνι μη νιρό. Κι γύρισεν στα πιστρόφκια.

νής Ξηροποτάμου: α) Το μεγαλύτερο από τα σωζόμενα τειμιάχια του Τιμίου Ξύλου που έχει και τυμβολογία (τύμπα) ενός από τα κρηφιά, δώρο στη μονή του αυτοκράτορα Ρωμανού Α' Δεκαπηνού (914 — 919) και β) Τειμιάχιο του Τιμίου Ξύλου που χάρισε στη μονή η αυτοκράτειρα Πουλχερία (424 μ. Χ.) που σύμφωνα με μια αδέσιαη παράδοση θεωρείται ιδρύτρια της μονής Ξηροποτάμου.

4) Τέλος συμπραίνεται πως κάποιος ή κάποιες Ναουσάιοι είχαν επισκεφτεί ίσως γύρω στο 1862 τη μονή Ξηροποτάμου του Αγίου Όρους, έφεραν την προαναφερθείσα

χαλκογραφία και παράγγειλαν σε κάποιον ζωγράφο μια εικόνα πιστό της αντίγραφου. Κάποιος μάτι έμπειρο ίσως θα μπορούσε να διαβάσει στη δεύτερη επιγραφή κάποιες λέξεις που ο γράφων δεν μπόρεσε.

Οπωσδήποτε μια επίσκεψη στη μονή Ξηροποτάμου θα έρχιχε περισσότερο φως στο πρόβλημα που μας απασχολεί.

Σε άλλο σημείωμά μου θα παρουσιάσω και μερικές άλλες επιγραφές από εικόνες των εκκλησιών της Νάουσας γιατί νομίζω ότι φωτίζουν κάποιες πτυχές της Ιστορίας της.

Η Επανάσταση του Ολύμπου

(Προκήρυξη)

Προς τις Κυβερνήσεις των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων

Τα πολυχρόνια δεινά των γνώσιν έλαβαν κατά καιρούς δια των αντιπροσώπων αυτών αι σεβασταί Κυβερνήσεις και τα οποία επεστάθησαν επ' εσχάτων ηνάγκασαν τους κατοίκους της Μακεδονίας να δράζωνται των όπλων, όπως προστατεύωσι την ζωήν, την τιμήν και την ιδιοκτησίαν αυτών.

Συνελθόντες σήμερον οι αντιπρόσωποι των διαφόρων κινητήτων της Μακεδονίας, κατέλυσαν την τυραννικήν εξουσίαν του Σουλτάνου, ανεκήρυξαν την Ένωσιν της Μακεδονίας μετά της μητρος Ελλάδος και εξέλεξαντο ημείς, όπως σχηματίσωμεν την προσωρινήν Κυβέρνησιν της επαναστάσεως με την υποχρέωσιν ν' αποσταθώμεν προς τας Χριστιανικάς Δυνάμεις και να ζητήσωμεν την ισχυράν αυτών προστασίαν υπέρ του δικαίου του αγώνος μας και το έλεος αυτών υπέρ των κινδυνευόντων εκ της τουρκικής θηριωδίας γυναικοπαίδων ημών.

Πεποιθώμεν ότι η περί του μέλλοντος της Ανατολής μέριμνα των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων θέλει επεκταθεί και επ' ολοκλήρου της Μακεδονίας η οποία είναι ετοιμή υπέρ της ελευθερίας της και υπέρ της μετ' της μητρος Ελλάδος ενώσεως της να παραδοθεί εις το πυρ και τον

όλεθρον, εάν είναι ανάγκη ή να εξακολουθεί δουλεύουσα εις την σπουδαίω εξουσίαν, ης τα όργανα, οι Κιρκάσιοι, οι Γκέκαί, οι Ζεϊμπέκαί και οι Βοζιδουζούκοι ηρήμωσαν την πατρίδα ημών και εδεδήλωσαν την τιμήν και την ιερότητα της οικογενειακής ημών εστίας.

Πάσαι αι υποσχέσεις και υποχρεώσεις, ας ανέλαβεν η εξουσία αυτή απέναντι των υπηκόων της και της απέναντι των Μεγάλων Δυνάμεων απεδείχθησαν μέχρι τούδε εσκεμμένως δόλιαί και απατηλαί. Η τουρκική Κυβέρνησις πολλάκις παρεχώρησε δικαιώματα αλλά η τυραννία ουδέ προς στιγμήν εχαλαρώθη απ' εναντίας τα δεινά ημών παρίστανται ατελεύτητα και φοδερώτερα, καθόσον η Κυβέρνησις αυτή χαλαρούται και εκμηδενίζεται. Δια τούτο ηναγκάσθημεν να καταφύγωμεν εις τα όπλα ίνα αποθάνωμεν τουλάχιστον ως άνθρωποι και Έλληνες, εάν δεν μας επιτραπή να ζήσωμεν ως άνθρωποι λογικοί και ελεύθεροι.

Εν Αητοχωρίων Ολύμπου τη 19 Φεβρουαρίου 1878

Η προσωρινή Κυβέρνησις της Μακεδονίας
Ευάγγελος Κοροδάγκος πρόεδρος,
Α. Αστερίου, Γ.Β. Ζαχαριάδης, Νικηφόρος Ιερομόναχος, Ιωάννης Γ. Βεργίδης, Αθαν. Γεωργίου Ιερέως, Ιωάννης Νικολάου».

Ο ΑΓΙΑ - ΝΙΚΟΛΑΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΛΗΨΗ ΣΤΗ ΝΙΑΟΥΣΤΑ

Ανάληψη 1929 στον Αγία Νικόλα

Μια από τις μεγαλύτερες γιορτές που συνοδεύονταν από πολλά γλέντια και έφτασε ως τις μέρες μας ήταν και η Ανάληψη που το γιόρτασμά της γίνονταν στον Αγία - Νικόλα.

— Στο τεύχος 15ον αναφέραμε τα σχετικά με τους ευεργέτες της Εκκλησίας. Σήμερα παρουσιάζουμε το ιστορικό του χτισίματος και το πανηγύρι της Ανάληψης.

Η ιστορία ξεκινά το 1907—8 τότε που η Λέτα (Κλαρέτ) Καρυδά, παράλυτη στα πόδια που συνέβη στην περίοδο της εγκυμοσύνης ή της λοχείας, ονειρεύεται τον Αγία Νικόλα που την καλεί να πάει και να βρεί την θαμμένη εικόνα του που βρίσκεται στο συγκεκριμένο μέρος. Αφηγείται το όνειρο στον άνδρα της, γνωστό γλεντζέ Χρήστο, ο οποίος μη πιστεύοντας σ' αυτά, την κοροϊδεύει. Και πάλι ο Άγιος Ξαναεμφανίζεται, αλλά ο σύζυγος δεν πείθεται. Μετά την τρίτη εμφάνιση του Αγίου αναφέρει η Λέτα το περιστατικό στα αδέρφια της Κωνσταντό και Δημοσθένη Μάιο, οι οποίοι κατα-

σκευάζοντας ντιζγκιριά (Εύλινο φορείο), την μετακινούν στο συγκεκριμένο μέρος που τους οδηγεί. Ψάχνοντας ανάμεσα σε σωρό από πέτρες και χώματα δίπλα στον πλάτανο βρίσκουν την εικόνα του Αγίου. Αμέσως μετά τη συγκίνηση και τις προσευχές συγκεντρώνουν λίγες πέτρες για να τοποθετηθεί η εικόνα. Η Λέτα ανάβει το καντηλάκι και στην συνέχεια τους οδηγεί στον Αγιασμό όπου σκάβοντας βρίσκουν την εικόνα της

Ανάληψης.

Ραντίζονται με τον Αγιασμό και αμέσως γίνεται το θαύμα. Η ασθενής περπατάει! Γυρίζει στο

Του
Τάκη Μπαίτση

σπίτι της με τα πόδια.

Τώρα πλέον πιστεύει και ο Χρήστος Καρυδάς ο οποίος και αρχίζει τον Μαραθώνιο για το χτίσιμο της Εκκλησίας, γιατί ως γνωστόν οι Τούρκοι δεν έδιδαν άδεια για ανέγερση καινούργιων Ναών, παρά μόνο για συντήρηση των ήδη υπαρχόντων. Η απόφαση όμως του Καρυδά είναι να χτίσει την Εκκλησία. Ακολουθεί τους Τούρκους παντού, ακόμα και στο προσκύνημά τους στο Τζαμί παρακαλώντας για την άδεια.

Η γυναίκα του ανεβαίνει στο Σέλι, μαζί με τις γυναίκες των πλουσίων Τούρκων και τις παρακαλεί να επηρεάσουν τους άνδρες τους. Τις πλέκει 100 Ζευγάρια σκουφούνια και τις εξυπηρετεί σε πολλές δουλειές.

Την ίδια περίοδο πρόβλημα υ-

Ανάληψη 1930 στον Αγία Νικόλα

γείας έχει και ο γιός του Τούρκου Μουντίρη τον οποίο μεταφέρει η μητέρα του μαζί με τη Λέτα στον Αγία Νικόλα, κρυφά απ' όλους, και θεραπεύεται.

Μετά απ' όλες αυτές τις ενέργειες δίδεται η πολυπόθητη άδεια και αρχίζει το χτίσιμο. Ο Λαϊκός ποιητής Κωσταντούλης Σιούγκαρης μας ενημερώνει σχετικά με τους παρακάτω στίχους: Μόνο ο Χρήστος Καρυδάς λαμβάνει τη φροντίδα κι ως ευσεβής φημίζεται σε όλη την πατρίδα.

Με την προσπάθεια αυτού θα γίνει εκκλησία και θα εγκωμιάζεται εις μνήμην αιωνία.

Η εκκλησία χτίζεται στο μέρος που βρέθηκε η εικόνα, πάνω σε αρχαίο ναό και στη συνέχεια χριστιανικό, που καταστράφηκε το 1791 από τον Αλή Πασά των Ιωαννίνων.

Κατά τη θεμελίωση βρίσκεται καταπακτή όπου μέσα είναι αραδιασμένα 40 κρανία καλογέρων. Ο θρύλος λέει ότι μετά το χαλασμό όλοι οι καλόγεροι των γύρω μοναστηριών κρύφτηκαν στο υπόγειο του Αγία Νικόλα, τον οποίο βάζοντας φωτιά οι άπιστοι, ψήθηκαν ζωντανοί. Το πιο πιθανό όμως είναι να υπήρχε οστεοφυλάκειο κάτω από το Άγιο Βήμα, γιατί διαφορετικά θα υπήρχαν και άλλα οστά και όχι μόνο κεφάλια.

Μετά την ανέγερση της Εκκλησίας επιτροπος ορίζεται, όπως είναι φυσικό, ο Χρήστος Καρυδάς ο οποίος κρατά και το κλειδί. Αργότερα χτίζει εκεί κοντά μια καμαρούλα όπου μένει συνεχώς.

Με τον καιρό επειδή το ξωκλήσι ανήκει στην ενορία του Αγία Μηνά, η επιτροπή παίρνει το κλειδί από τον Καρυδά. Την ίδια βραδυά η νύφη ενός επιτρό-

Η Λέτα Καρυδά με την οικογένεια του γιού της Πέτρου

που, ενώ την πιάνουν οι πόνοι δεν μπορεί να γεννήσει. Φανερώνεται ο Άγιος ο οποίος προτάζει να επιστραφεί το κλειδί στον Καρυδά. Μόλις ο πεθερός παραδίδει το κλειδί, η γυναίκα γεννά. Αυτά μας λέει η παράδοση που φτάνει στις μέρες μας.

Όπως αναφέραμε πανηγύρι γίνεται δυό φορές το χρόνο. Μια του Αγία Νικόλα και μια της Ανάληψης, το οποίο λόγω εποχής είναι πιο ζωντανό και εντυπωσιακό.

Την Ανάληψη ανεβαίνει όλη η Νάουσα. Από τον μεγαλύτερο ως τον μικρότερο. Πιάνουν όλο

το χώρο, κάθε παρέα και πλάτανο. Δίπλα είναι δεμένα τα ζώα που τους μετέφεραν και οι αραμπάδες. Στρώνουν τα ζηλιά τους, ανάβουν φωτιές και ψήνουν τα αρνιά τους. Τσιουκνίζουν τα τελευταία κόκκινα αυγά και πίνουν κρασιά και ρακιά που τα κρυώνουν στην Αράπιτσα. Απαραίτητες οι κούνιες για τα παιδιά. Τραγούδια χωρίς τελειωμό. Έρχονται και όργανα τα οποία γυρίζουν από παρέα σε παρέα και πολλές φορές γίνονται αιτία καυγάδων με τους φασαρτζήδες και τους μεθυσμένους. Αργότερα πολλές συντρο-

Ο Χρήστος Καρυδάς με τον εγγονό του

Π Ρ Ο Σ Ο Χ Η

Α. Παλιά τεύχη

Στα γραφεία του Συλλόγου αποφοίτων, Φιλίππου 21 (τα νέα γραφεία) πωλούνται παλιά τεύχη της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» με τις παρακάτω τιμές:

1.000 δρχ. για κάθε τόμο συμπληρωμένο

150 δρχ. για κάθε τεύχος.

Β. Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» σε τόμους

Ο Σύλλογος αποφοίτων Ναούσης αποφάσισε να κυκλοφορήσει το περιοδικό «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» σε τόμους.

Με την ευκαιρία αυτή όσοι από τους συνδρομητές και τους φίλους του περιοδικού επιθυμούν να αποκτήσουν την «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» σε τόμους μπορούν να συνεννοηθούν με τον Τάκη Μπαϊταση (τηλ. 24-717) προκειμένου να πληροφορηθούν σχετικά με το θέμα αυτό. (Παράδοση και παραλαβή των τευχών και τόμων αντίστοιχα, δαπάνες για τον κάθε «δεμένο» τόμο κλπ.)

φίες είχαν τη μουσική τους χρησιμοποιώντας γραμμόφωνο. Η βάση όμως ήταν το δημοτικό τραγούδι.

Όσοι είχαν γερά άλογα, θα περνούσαν μ' αυτά το ποτάμι, δείγμα δύναμης και περηφάνειας. Μερικοί από άλλα μέρη έφερναν και πουλούσαν προύνα και κεράσια, που τα ψάχναν τα παιδιά. Το βράδυ αργά επέστρεφαν όλοι με τα ζώα τους αποκαμωμένοι, τραγουδώντας και ευχόμενοι «Κι του χρόνου» στα σπίτια τους.

Τις τελευταίες δεκαετίες άρχισε ο Αγία Νικόλας να παίρνει την τουριστική του μορφή και έτσι άρχισαν να αραιώνουν και οι Ναυσαίοι την Ανάληψη, με αποτέλεσμα τη δεκαετία του 60—70 να σταματήσουν και τα τελευταία γλέντια μια και που η μέρα έγινε εργάσιμη.

Έτσι πέρασε και η Ανάληψη στο παρελθόν, αφήνοντας πίσω τις παλιές καλές θύμησες.

Κάθε συνδρομητής

ας γράψει

και έναν καινούργιο

συνδρομητή

Ντοκουμέντο από το Εθιμικό Δίκαιο της Νάουσας κατά την Τουρκοκρατία (1881-1885)

(Πράξη δωρεάς εν ζωή - διαθήκη. Ο ρόλος της μητρικής κατάρας)

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΜΙΑΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Του Στέργιου Σπ. Αποστόλου

Από ένα αξιόλογο ντοκουμέντο(1) του περασμένου αιώνα παρέχονται ενδιαφέροντα πληροφοριακά στοιχεία σχετικά με τον τρόπο σύνταξης μιας δικαιοπραξίας κατά το τότε τοπικό (ναουσαϊκό) εθιμικό δίκαιο. Συγκεκριμένα πρόκειται για μια «πράξη δωρεάς εν ζωή» η οποία ταυτόχρονα επέχει και θέση «επισήμου διαθήκης», σύμφωνα με δήλωση του δωρητή (εδιύ πρόκειται για δωρήτρια) που εμπεριέχεται στο κείμενο του προαναφερόμενου εγγράφου.

Χρονολογία σύνταξης του εγγράφου είναι η 4η Νοεμβρίου 1881 (με μεταγενέστερη συμπληρωματική προσθήκη στο σώμα του ίδιου εγγράφου την 29η Σεπτεμβρίου 1885) και τόπος η Νάουσα.

Ειδικότερα, η Θεοδώρα χήρα Φιλίππου (2) ενώπιον του τότε Αρχιερατικού Επιτρόπου Νάουσας Παπα - Κωνσταντίνου Γαβριήλ Οικονόμου και των τεσσάρων γιών της Δημητρίου, Ζαφειρίου, Κώτα (Κώστα) και Γεωργίου, εδήλωσε ότι πριν πεθάνει επιθυμεί να προβεί στην διανομή της περιουσίας της στα προαναφερόμενα γνήσια (προερχόμενα από νόμιμο γάμο) τέκνα της, μεταβιβάζοντάς την σ' αυτά με «πράξη δωρεάς εν ζωή» η οποία παράλληλα επέχει και «τόπον επισήμου διαθήκης». Από το σύνολο της ακίνητης περιουσίας της κρατάει «υπό την απόλυτον εξουσίαν της δια τα γηροτεία της» ένα μικρό μερίδιο, ενώ ο κύριος όγκος διαιρείται σε τέσσερα μερίδια (με σαφώς καθορισμένα μεταξύ τους όρια) τα οποία «δίδει και χαρίζει» στους γιούς της από ένα στον καθένα.

Παράλληλα θέτει στην διάθεσή τους συμπληρωματικά και το ποσό των 3000 γροσίων «ως πρόκοπον» (3).

Στο κείμενο του εγγράφου η δωρήτρια εξηγεί και τον λόγο ο οποίος την ώθησε να προβεί στην προαναφερόμενη πράξη δωρεάς εν ζωή - διαθήκη ο οποίος είναι: «...ίνα μη έλθωσιν εις διενέξεις και φιλονικίας μεταξύ των ως προς την μητρικήν των κληρονομίαν μετά τον θάνατόν μου».

Θεωρώ σκόπιμο να παραθέσω το πλήρες κείμενο του εγγράφου όπως ακριβώς έχει, απο-

φεύγοντας σκόπιμα να προβώ στην διόρθωση των παρατηρούμενων σ' αυτό συντακτικών, ορθογραφικών κλπ. λαθών ή παραλείψεων κι' αυτό, γιατί έχω την γνώμη ότι έτσι εμφανίζει περισσότερο ενδιαφέρον όχι μόνο για τον ερευνητή ή μελετητή αλλά και γι' αυτόν ακόμα τον αναγνώστη.

«Διά του παρόντος αποδεικτικού Γράμματος, τόπον επισήμου διαθήκης επέχοντος, δηλοποιώ η υποφαινόμενη Θεοδώρα , Σύζυγος του ποτέ Μακαρίτου Φιλίππου , ότι έχουσα τέσσαρας υιούς Γνησίους, τον Δημήτριον, Ζαφύριον, Κώταν και Γεώργιον, ίνα μη έλθωσιν εις διενέξεις και φιλονικίας μεταξύ των ως προς την Μητρικήν των Κληρονομίαν, μετά τον θάνατόν μου, αναφερομένη εις το πατρικόν μου οσπήτιον, σήμερον τω χιλιοστῷ οκτακοσιοστῷ ογδοηκοστῷ πρώτῳ έτει, τετάρτην του μηνός 9/βρίου, Ημέρα Πέμπτη, εκ προερέσεως και ιδία βουλήσει, υγιούς τας φρένας, διανέμουσα τούτο ζῶσα, δίδω και χαρίζω ενί εκάστῳ το μερίδιόν του, κρατούσα υπό την απόλυτον εξουσίαν μου δια τα γηροτεία μου εν μέρος του όλου οσπητίου ως ιδίαν κατοικίαν μου, και είναι τούτο ο συντάς και Κελάρι με όλον τον Μπινάν του, κείμενον εν τῷ μέσω του όλου οσπητίου και περιοριζόμενον από τα σταλάγματα της σκεπαστής,

»Εις μεν τον υιόν μου Δημήτριον δίδω και χαρίζω δια μερίδιον τόπον δια οσπήτι γειτνιάζοντα εξ ενός μέρος με δρόμον, αφ' ετέρῳ με Κώσαν , από άλλο με το μερίδιον του Ζαφύρη και από το άλλο με το μερίδιον του Γεώργη, προς το μέρος τῷ οποίῳ θέλει γίνει καλκάνι, όταν ποτέ κτισθῇ οσπήτιον ,

»Εις δε τον Ζαφύρην δίδω και χαρίζω δια μερίδιον τόπον δια οσπήτι γειτνιάζοντα εξ ενός μέρος με Δημήτριον, αφ' ετέρῳ με δρόμον, από άλλο με Ιωάννην , και από άλλο με Κώσαν

»Εις δε τον Κώσαν δίδω και χαρίζω το οσπήτι μαζί με τον Μπινάν του, κείμενον

εις την είσοδον του καθ' αὐτῷ οσπητίῳ
και γειτνιάζων εκ τριῶν μερῶν με δρόμον, και
αφ' ἐτέρῳ με τον κρατηθέντα ουντάν μου, χωρι-
ζόμενον ἀπὸ τα σταλάγματά μου, και εις δε
την πλευράν αὐτοῦ προς το στενόν σοκάκι ἀπὸ
τα σταλάγματά μου ἕως το ντερέκι τῷ οσπητίῳ

του Κώστα, θέλουν μείνῃ τέσσαρα /4/ αρ-
σήνια τόπος, ἵνα ανοιχθῇ πύρτα μεγάλη χραι-
μεύουσα ως εἴσοδος τῷ οσπητίῳ μου. κα-
θὼς δίδω και τρεῖς χιλιάδας Αριθ: 3000, Γρ. εις
τους ἀδελφούς περιπλέον δε του Μπινά, ως πρό-
κοπον.

»Εἰς δε τον Γεώργιον δίδω και χαρίζω το
αχοῦρι μαζί με τον φούρνον, γειτνιάζων ἐξ ἐ-
νός μέρος με τον κρατηθέντα ουντάν μου, ἀφ'
ἐτέρῳ με δρόμον, ἀπὸ ἄλλο μέρος με το μερί-
διον του Δημήτρη και ἀπὸ το ἄλλο με Κώσταν
Μπέρσου. Ο Γεώργης θα μετέχῃ και ἀπὸ
το κρατηθέν οσπητίον μου τέσσαρα /4/
αρσήνια κατὰ μήκος τῷ ουντάν και Κιλαριού. ...

..... Ταῦτα πάντα διέταξα ἀπὸ σήμερον
μόνοι μου ως Μήτηρ και Κληρονόμος ἄμεσος,
προς ἀποφυγὴν πάσης φιλινικίας και διενέξεως
μεταξύ των, μετὰ τον θάνατόν μου.
Καταρῶμαι δε τον υἱόν μου ἐκείνον ὅστις ἤθε-
λεν ἐνοχλήσῃ τον ἄλλον ἐναντίον της Διατάξε-
ώς μου. τα δε σύνορα εις τον τόπον
μεταξύ Δημήτρη θέλουν τεθῇ ἀπὸ σήμερον. ...

Εἰς ἐνδειξιν τούτου συνετάχθησαν πέντε
παρόμοια ἐγγράφα, υπογεγραμμένα παρ' ἐμοῦ
και αὐτῶν των ιδίων υἱῶν, ἅτινα δε, ἀναγνωσθέν-
τα κατ' ἐπανάληψιν, ἐδόθη ἀνὰ ἐν ἐκάστῳ αὐ-
τῶν, ἰσχύοντα ἐν παντί Δικαστηρίου, τόπου και
χρόνῳ.

Εν Ναούσῃ τη 4: 9/βρίου 1881.

»Διμιτρίος Φιλίπου βαιβονου Τάνοθεν

»Ζαφηριος Φηλυπο βεβονου τα ἀνοθεν
εις παρακαλου του Δ: Γεοργίου

»Κώστας βαιβονου τὰ ἀνοθεν παρα-
καλιστικῶς με υπογραφή ο π' Κώστας

»Γεωργίος Φιλίπου βεβωνουμι τάνο-
θεν

»ἐγὼ ἡ Θεοδώρα ἡ γυνὴ του μακαρίτου Φι-
λίπου βαιβονου τα ἀνοθεν και δια την
ἀμάθειάν μου με υπογραφή ο π' Κώστας γαβριήλ.

Ε. τας ἀνοθεν τρεῖς χιλιάδας Γρ., Αριθμ.
3000, ὅπου ἐμέτρησεν ὁ Ἀδελφός Κώστας εις
τους ἄλλους 3., Ἀδελφούς Δημήτριον, Ζαφύρην
και Γεώργιον ἀνὰ χίλια Γρ., Αριθμ. 1000., ἐνὶ
ἐκάστῳ, καθὼς δε ἐμέτρησεν και ὁ Δημήτριος

με τον Ἀδελφόν του Ζαφύρην δια μερίδιον της
υπανδρείας του Γρ. χίλια πεντακόσια, Αριθμ.
1500., ὁμοίως δε ἐμέτρησεν και ὁ Κώστας εις
τον μικρότερον ἀδελφόν Γεώργιον Γρ., πεντα-
κόσια, Αριθμ. 500, δια μερίδιον της υπανδρείας
του.

Ὅθεν, εις ἐνδειξιν και βεβαίωσιν της εἰρη-
μένης συμφωνήσεως των τριῶν χιλιάδων Γρο-
σίων, ως ἀνω εἴρηται, ἐγένετο το παρόν ὑψυ-
λόγραφον ἐμπροσθεν του Ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρό-
που Αἰδεσιμ. π' Κωνσταντίνῳ οἰκονόμῳ και
Μέλλῃ της Δημογεροντίας.

Ὅθεν, ἀπὸ νυν δε και εις το ἐξῆς δὲν ἔ-
χομεν καμμίαν ἀπαιτήσιν οἱ ρηθέντες Ἀδελφοί
εις το παραμικρόν περὶ Πατρικὴν και Μητρικὴν
Κληρονομίαν, διότι ἐλάβωμεν ἑκάστος το ἀνή-
κον δικαίωμα του μεριδίου μας, ὅσον ἀπὸ Πα-
τρικὴν Κληρονομίαν, τόσον και ἀπὸ Μητρικόν
μας οσπητίον, ἐπίσης και τα ἔξοδα της υπαν-
δρείας το ἀνήκον των δύο ρηθέντων
Ἀδελφῶν Ζαφυρίου και Γεωργίου, καθὼς δε και
το μερίδιον της μητρὸς μας ἐκ του οσπητίου
της μένει ἀνενόχλητον παρ' ἡμῶν ἐπάνω
της.

διό δε εις ἐνδειξιν και ἀσφάλειάν μας ὑ-
ποφαινόμεθα ἰδιοχειρῶς, ἰσχύοντα πανταχοῦ ὅ-
πως δεήσῃ.

Εν Ναούσῃ τη 29., 7 βρίου, 1885., πέντε»

Ἀπὸ τα πολλὰ ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα τα ὁ-
ποῖα περιλαμβάνονται στο ἐγγράφο αὐτὸ τα ὁ-
ποῖα προσελκύουν ἄμεσα το ἐνδιαφέρον του ἀ-
ναγνώστη και κύρια του μελετητῆ θα περιορι-
σθῶ να υπογραμμίσω τον κυριαρχικὸ ρόλο τον
ὁποῖο διαδραμάτιζε ἡ γονικὴ κατάρτα και ἐιδικό-
τερα ἡ κατάρτα της μάνας, ἡ ὁποῖα στην προκεί-
μενη περίπτωση ὑποκαθιστὰ τον κολασμό, κοινῶς
τις κυρώσεις τις ὁποῖες θα υφίσταντο οἱ δωρεο-
δόχοι, στην περίπτωση κατὰ την ὁποῖα θα ἐπι-
χερῶσαν να προβοῦν σε ἐνέργειες ἀντίθετες
με την ἐκφρασμένη θέλησή της.

Ἡ κατάρτα της μάνας ἐπενεργώντας σαν ἀ-
ποτρεπτικὸ μέσο και στην συγκεκριμένη περίπτω-
ση σαν μια διαρκὴς «Δαμόκλειος σπάθη» στην
συνείδηση των γιῶν της παραμένει ἕνα φοβερὸ
ὄπλο, ἀκόμα και μετὰ τον θάνατό της. Το ὄπλο
αὐτὸ εὐρίσκεται ἔξω ἀπὸ τον χώρο της ὕλης.
Δεν στοχεύει στην στέρηση υλικῶν ἀγαθῶν ἢ
ἀπολαύσεων ἀλλὰ στην κρίση της συνείδησης
με την ἐπενέργεια της θείας δυνάμεως. Ἀν λάβει
κανεῖς ὑπ' ὄψη τις κρατούσες τότε θρησκευτι-
κὲς ἀντιλήψεις στις λαϊκὲς τάξεις οἱ ὁποῖες —

κατά ένα μεγάλο μέρος— δεν ήταν απαλλαγμένες από τον φόβο της θείας τιμωρίας (αιώνια καταδίκη σε καζάνια με καυτό λάδι ή κατράμι κ.λ.π. στην περίπτωση ύπαρξης μητρικής κατάρας), κατανοεί κάλλιστα την αποτελεσματικότητα της κατάρας σαν μέσο κολασμού.

Πρέπει να υπογραμμίσω ακόμα —και επιπρόσθετα— ιδιαίτερη βάρυτητα στο σημείο αυτό— την διατήρηση του στοιχείου της «ελληνικότητας» στην συγκεκριμένη περίπτωση του ναουσαϊκού εθιμικού δικαίου, όπως αυτό εξελίχθηκε σε συνδυασμό και με τις ορθόδοξες θρησκευτικές δοξασίες, οι οποίες διαδραμάτισαν σπουδαιότατο ρόλο στην διαμόρφωσή του. Στην αρχαιότητα η κατάρα ήταν συνυφασμένη με την θεϊκή δύναμη και χρησιμοποιούνταν σαν ισχυρό όπλο στα χέρια των αδυνάτων. Το ίδιο συνέχισε να είναι και με την επικράτηση της χριστιανικής θρησκείας. Όμως, σ' εκείνα τα γεωγραφικά διαμερίσματα του ελλαδικού χώρου που κατοικούνταν από καθυστερημένους πληθυσμούς αυτή περιβλήθηκε και με «μαγική δύναμη», πέρα από το καθαρώς θρησκευτικό ή θρησκοληπτικό στοιχείο που περιέκλειε. Παρατηρούμε π.χ. ότι αυτή συνοδεύεται με χύσιμο κρασιού που συμβολίζει το αίμα του εχθρού, οι γυναίκες απογυμνώνουν τα στήθη τους σε ένδειξη άρνησης του παιδιού που έχει θηλάσει κλπ. ή στις περιπτώσεις προσπάθειας αποτροπής των συνεπειών της κατάρας (λύσης), λούσιμο αλατιού σε νερό και καθαρισμός του καταραμένου κ.ά.

Τέλος, θεωρώντας επιπροσάδην το έγγραφο και από νομικής πλευράς κάτω από τους ισχύοντες σήμερα και για την συγκεκριμένη περίπτωση τύπους, διαπιστώνει κανείς μια εκπληκτική πληρότητα στο περιεχόμενό του. Η δωρεά-διαθήκη έχει σαν κίνητρο τον αλτρουισμό και

υποδηλώνει, αναμφισβήτητα, ψυχική ανωτερότητα. Δεν αποβλέπει σε αντάλλαγμα, η δωρήτρια καθίσταται πενέστερη (μείωση της περιουσίας της), οι δωρεοδόχοι —αποδεχόμενοι τα δωρούμενα περιουσιακά στοιχεία— πλουσιότεροι (αύξηση της περιουσίας τους), και το πλέον αξιοπαρατήρητο, η ικανότητα για δικαιοπραξία (σώες φρένες) κλπ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ (οι αύξοντες αριθμοί αφορούν στις παραπομπές του κειμένου)

- (1) Φωτοτυπία από το πρωτότυπο ευρίσκεται στο αρχείο μου
- (2) Σεβόμενος σχετική επιθυμία του κατόχου του πρωτοτύπου του εγγράφου παραλείπω την παράθεση του επωνύμου.
- (3) Βλέπε λεξιλόγιο παρακάτω

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- Αρσήνιο = 1 αρσήνιο ισοδυναμεί με 0,7112 του μέτρου
Το αρσήνιο Κων/λέως ισοδυναμεί με 26,80 ίντσες ή 0,747 υάρδες
- Διάταξις = Θέληση, βούληση, επιθυμία
- Καλκάνι = Χώρισμα ανάμεσα σε δύο σπιτία/άνοιγμα μεταξύ σκεπής και ακραίου τοίχου
- Κελάρι = Βοηθητικός χώρος του σπιτιού
- Μερίδιο υπανδρείας = Μετρητά για την αντιμετώπιση των εξόδων του γάμου
- Μπινάς = Σύνολο οικοδομής ή μέρος
- Ντερέκι = Κάθετο (ισχυρό) στήριγμα οικοδομής
- Οσπήτιον = Σπίτι
- Ουντάς = Δωμάτιο
- Πρόκοπος = Η πρώτη βοήθεια (οικονομική) για προκοπή
- Σκεπαστή = Σκεπή σπιτιού
- Σοκάκι = Στενός δρόμος
- Σταλάγματα = Βρόχινες στάλες που ορίζουν τις πλευρές της σκεπής στο έδαφος.

Χαρακτηριστικά του καλού προϊστάμενου ή διευθυντή

Α'. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κάνοντας κανείς μια απλή παρατήρηση σε ομάδα ανθρώπων, που συζητούν για κάποιο θέμα ή για κάποιο πρόβλημα, θα διαπιστώσει ότι η συζήτηση, εκτός του ότι δε διεξάγεται ομαλά, δεν καταλήγει και σε κανένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα.

Για να αποδώσει καρπούς η οποιαδήποτε συζήτηση και για να φθάσουν οι συγκεντρωμένοι σε συγκεκριμένα συμπεράσματα, χρειάζεται η συζήτηση να κατευθύνεται και να συντονίζεται από κάποιο άτομο.

Επίσης, από μελέτες κοινωνιολόγων σε αγέλες ζώων, διαπιστώθηκε ότι αυτές καθοδηγούνται από αρχηγό που είναι το ισχυρότερο και το ικανότερο της αγέλης ζώων.

Σε πιο οργανωμένες μάλιστα κοινωνίες ζώων, όπως είναι οι μέλισσες και τα μυρμήγκια, υπάρχει μια τέλεια οργάνωση και ένας καταπληκτικός καταμερισμός εργασίας.

Από τις απλές αυτές διαπιστώσεις, βγαίνει το συμπέρασμα ότι, για να έχει απόδοση ένα έργο, χρειάζεται κάποιος να προϊσταται του έργου, να το διευθύνει και να το καθοδηγεί. Δημιουργείται, δηλαδή, η ανάγκη Προϊστάμενου ή Διευθυντή.

Αν, λοιπόν, αυτά τα άτομα είναι με σπάνιες ικανότητες, μπορούν και συλλαμβάνουν πρωτότυπες ιδέες οργάνωσης και διοίκησης, μπορούν να κάνουν προβλέψεις στις μελλοντικές εξελίξεις και βρίσκουν έδαφος πραγματοποίησης των ιδεών που συνέλαβαν, τότε έχουμε αξιόλογη πρόοδο και σπάνια επιτεύγματα. Τα άτομα αυτά, όμως, είναι σπάνια και αποτελούν τις μεγά-

λες μορφές της ανθρωπότητας. Είναι οι μεγάλοι ηγέτες.

Επειδή, όμως, τέτοια άτομα υπάρχουν λίγα, είναι χρέος να τοποθετούνται, ως Προϊστάμενοι

Του

**Θωμά Ν. Βλαχάδη
Σχολ. Συμβούλου Π.Ε.
2ης περιφέρ. Ν. Ημαθίας**

ή Διευθυντές, οι καλύτεροι και οι περισσότερο ικανοί.

Βέβαια το πρόβλημα, ποιός είναι καλύτερος και ικανότερος για Προϊστάμενος ή Διευθυντής, απασχόλησε, απασχολεί και θα απασχολεί τους ανθρώπους. Εμείς θα προσπαθήσουμε να δώσουμε μια εικόνα του καλού Προϊστάμενου ή Διευθυντή, με τα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει.

Β'. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Ο Προϊστάμενος ή ο Διευθυντής, για να αποδώσει στο έργο του και για να πετύχει το σκοπό του, πρέπει να έχει τα παρακάτω γνωρίσματα:

1. Κατάρτιση

Ο Προϊστάμενος ή ο Διευθυντής πρέπει να έχει υψηλή επιστημονική κατάρτιση του τομέα που προϊσταται και διευθύνει, ώστε να έχει την ικανότητα να επιλύει τα προκύπτοντα προβλήματα και να μπορεί να ενημερώνει το προσωπικό του σε όλα τα θέματα. Να έχει ευρυμάθεια με γνώσεις όλων των επιστημών που έχουν σχέση με θέματα της θέσης που κατέχει. Να είναι φιλομαθής και να παρακολουθεί κάθε εξέλιξη και πρόοδο της επιστήμης που συντελείται στον τομέα του. Να γνωρί-

ζει τους σκοπούς του έργου του και τα προβλήματα του τομέα του για την επίτευξή τους και την επίλυσή τους με τον καλύτερο τρόπο.

2. Ανθρωπισμός

Ο Προϊστάμενος ή ο Διευθυντής, επειδή καθημερινά έχει να κάνει με πολλούς, ποικίλους και διάφορους ανθρώπους, πρέπει να εμφορείται από ανθρώπινα συναισθήματα. Πρώτα πρέπει να είναι άνθρωπος και μετά Προϊστάμενος ή Διευθυντής. Αυτό αποτελεί πρωταρχικό στοιχείο για τη θέση που κατέχει. Δεν είναι δύσκολο να γίνει κανείς Προϊστάμενος ή Διευθυντής, όσο να είναι άνθρωπος.

Σα γνώστης της ανθρωπιστικής ψυχολογίας και των ανθρωπιστικών θεωριών, πρέπει να πιστεύει στη δύναμη του ανθρώπου και στην τάση που έχει για βελτίωση. Τα λόγια του Σωκράτη «ουδείς εκόν κακός» πρέπει να του έχουν γίνει συνείδηση και να πιστεύει ότι όλοι μπορούν να γίνουν καλύτεροι.

Η αγάπη προς όλους, η αγάπη να πλημμυρίζει την ψυχή του, η ισότητα προς όλους να είναι ο γνώμονας των ενεργειών του και ο σεβασμός προς την προσωπικότητα του άλλου να είναι η επιδίωξή του.

Ο ανθρωπιστής Προϊστάμενος ή Διευθυντής πρέπει να δείχνει ψυχική ανωτερότητα σε κάθε περίπτωση, έστω κι αν πληρώνεται καμιά φορά με αχαριστία και αγνωμοσύνη από το προσωπικό του. Η ψυχή του πρέπει να είναι πηγή ανεξάντλητη καλωσύνης και συμπόνιας, ώστε να συμπαράσκει στον πλησίον του, να τον ενθαρρύνει, να τον συμ-

βουλεύει και να τον παρακινεί σε δραστηριότητα, όχι με το αξίωμά του, αλλά με την προσωπικότητά του.

Πρέπει να βρει το μυστικό κλειδί, που να ανοίγει τις ψυχές των άλλων και να φυτεύει όλα τα άνθη του καλού.

Έτσι θα επιδρά θετικά στους γύρω του, θα τους κατευθύνει καλύτερα στο σκοπό του και θα τους κάνει πιο αποδοτικούς.

3. Ευσυνειδησία και ήθος

Ο Προϊστάμενος ή ο Διευθυντής πρέπει να είναι ευσυνειδητός και να κάνει το καθήκον του στο ακέραιο. Οφείλει να προσέρχεται στη δουλειά του έγκαιρα και να τηρεί το ωράριο εργασίας. Να εργάζεται με ζήλο, με αφοσίωση και ενθουσιασμό. Να ενδιαφέρεται για την πρόοδο και εξύψωση του έργου του.

Αλλά πρέπει να διακρίνεται και για το ήθος του, ώστε ο τρόπος της ζωής του να συνδυάζει τα λόγια με τη πράξη, αποτελώντας παράδειγμα για μίμηση.

Πρέπει να είναι απαλλαγμένος από συμπλέγματα κατωτερότητας και φόβου. Να στέκεται πάνω από τα πάθη του ωφελισμού.

Η ψυχραιμία, η υπομονή, η αμεροληψία, η δικαιοσύνη, η ειλικρίνεια, η ανιδιοτέλεια και το συνεργατικό πνεύμα, πρέπει να είναι οι αρετές που θα κοσμούν την όλη προσωπικότητά του, για να μπορεί να αντιμετωπίζει εύκολα τα μεταβαλλόμενα περιβαλλοντικά προβλήματα.

4. Οργανωτική ικανότητα

Η καλή λειτουργία μίας υπηρεσίας και η μεγαλύτερη απόδοση της οφείλεται στην κατάλληλη οργάνωση. Υπεύθυνος της εσωτερικής οργάνωσης και κύ-

ριος μοχλός της όλης λειτουργίας είναι ο Προϊστάμενος της υπηρεσίας ή ο Διευθυντής.

Για να πετύχει την καλή οργάνωση της υπηρεσίας του ο Προϊστάμενος ή ο Διευθυντής, πρέπει να γνωρίζει το αντικείμενο της υπηρεσίας, το προσωπικό που έχει, τα μέσα που διαθέτει, τις δυνατότητες που έχει και κύρια τις αρχές της καλής οργάνωσης.

Έτσι μελετώντας σωστά τα θέματα της υπηρεσίας του, προγραμματίζει το έργο του, οργανώνει τη δουλειά του, κάνει την κατάλληλη διάρθρωση της υπηρεσίας του, καθορίζει το αντικείμενο, με το οποίο θα ασχοληθεί ο καθένας, καθορίζει τις σχέσεις και τις αρμοδιότητες μεταξύ του προσωπικού και επιτυγχάνει την εύρυθμη και αποδοτική λειτουργία, αξιοποιώντας καλύτερα το προσωπικό και επιτυγχάνοντας τον επιδιωκόμενο σκοπό.

5. Διοικητική ικανότητα

Η διοικητική τέχνη είναι μια διαδικασία, κατά την οποία ο Προϊστάμενος ή ο Διευθυντής, παίρνει αποφάσεις και τις μετατρέπει σε οδηγίες και εντολές.

Οι αποφάσεις, όμως, πρέπει να παίρνονται, μετά από συζήτηση και σε συνεργασία, με το προσωπικό της υπηρεσίας του. Να είναι λογικές και νόμιμες και να αποβλέπουν στην απόδοση της υπηρεσίας.

Απαραίτητη προϋπόθεση είναι και η παρακολούθηση για την εκτέλεση και την εφαρμογή των αποφάσεων.

Με τη διοικητική ικανότητα, ο Προϊστάμενος ή ο Διευθυντής γνωρίζει το μηχανισμό της λειτουργίας του τομέα του. Αναλαμβάνει διάφορες υπεύθυνες πρωτοβουλίες. Ελέγχει την εκ-

τέλεση των εντολών που έχει δώσει. Έρχεται σε επαφή με τους υφισταμένους του, για να βρίσκεται κοντά με την πραγματικότητα, ώστε να δώσει λύσεις σε τυχόν δυσκολίες που θα προκύψουν και να μπορέσει να τροποποιήσει ή να αναθεωρήσει μια εντολή ή μια απόφαση, που έρχεται σε αντίθεση με την πράξη κατά την εφαρμογή της.

Με τη λήψη νόμιμων αποφάσεων και τεκμηριωμένων επιστημονικά και τη χρήση ορθών μέσων, εξασφαλίζει ο Προϊστάμενος ή ο Διευθυντής την τάξη και την καλή απόδοση των υφισταμένων του.

Με τις συμβουλές δε και τις παραινήσεις προλαβαίνει τις παρεκτροπές, χωρίς την επιβολή ποινών.

Γ'. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με όσα είπαμε παραπάνω θελήσαμε να τονίσουμε μερικές από τις αρετές και ικανότητες, που πρέπει να έχει ο Προϊστάμενος ή ο Διευθυντής, που ασκεί διοικητικό έργο.

Βέβαια το θέμα είναι ευρύ και δεν εξαντλείται με τα όσα εκθέσαμε. Εκείνο που έχουμε να προσθέσουμε σε όλα τα άλλα είναι ότι, ο Προϊστάμενος ή ο Διευθυντής ενός τμήματος ή μιάς υπηρεσίας μοιάζει με τον αρχιτέκτονα και το μηχανικό και δίνει το σχήμα και τη μορφή που θα πάρει το έργο του. Γι' αυτό οφείλει να συλλαμβάνει και να πράττει κατά τον πιο τέλειο τρόπο. Απ' αυτήν εξαρτάται η επιτυχία και η πρόοδος του τομέα του. Οφείλει να εργάζεται με ζήλο, με μέθοδο, με ενθουσιασμό και να καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για τέλεια επιτυχία των σκοπών που έβαλε. Εάν είναι άξιος, θα συμβάλει.

(Συνέχεια στη σελ. 75)

Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες

Διαταραχές του γραπτού λόγου

Κυριότερος στόχος του Δημοτικού σχολείου είναι ακόμα από την πρώτη σχολική χρονιά, να μάθει κάθε παιδί, να γράφει και να διαβάζει. Η ανάγνωση και η γραφή είναι σύνθετη και δύσκολη ψυχοσωματική πράξη. Για να μάθει το παιδί να γράφει και να διαβάζει, πρέπει να έχει επαρκή ωριμότητα του νευρικού συστήματος. Σ' αυτήν την ωριμότητα το παιδί φτάνει στα 6 χρόνια της ηλικίας του. Υπάρχουν παιδιά τα οποία με κανονική νοημοσύνη χωρίς να έχουν μεγάλες διαταραχές στην ψυχοσωματική ανάπτυξη συναντούν μεγάλες δυσκολίες στην εκμάθηση της γραφής και της ανάγνωσης. Σ' αυτές τις περιπτώσεις μιλάμε για διαταραχές του γραπτού λόγου. Από την πολύχρονη λογοθεραπευτική μου πείρα στο εξωτερικό και στην Ελλάδα, από τις εξετάσεις που κάνω στα παιδιά διαπίστωσα ότι τα παιδιά μόνο με διαταραχές στην γραφή και χωριστά στην ανάγνωση δεν είναι πολλά 3 - 4ο). Όμως συνήθως η δυσλεξία και η δυσγραφία είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένες με την δυσαριθμηση (DISCALCULIA). Τα παραπάνω, μαζί με άλλα προβλήματα συνιστούν την κατηγορία των μαθησιακών προβλημάτων - τα λεγόμενα δυσλεξικά παιδιά, τα οποία είναι περίπου 25ο) σε παγκόσμια κλίμακα, όπως μας ενημερώνει ο Ιβ. Κερκενέλ στο βιβλίο του «Παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες» Σόφια 1971. Οι δάσκαλοι των δημοτικών σχολείων και οι γονείς που έχουν τέτοια παιδιά πρέπει να συμβουλευτούν τον νευρολόγο, τον ψυχολόγο, τον ειδικό δάσκαλο ή και τον λογοθεραπευτή.

Για να μπορούμε να βοηθήσουμε τα παιδιά με διαταραχές του γρα-

πτού λόγου πρέπει να κάνουμε πολύπλευρη εξέταση και να δώσουμε μια έγκαιρη διάγνωση. Μετά θα διαλέξουμε ανάλογα με το είδος και τον βαθμό της δυσκολίας την κατάλληλη θεραπευτική μέθοδο. Αυτό σημαίνει όμως, ότι πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ορισμένα θεωρητικά προβλήματα και προβλήματα της ορολογίας.

ΔΥΣΛΕΞΙΑ (READING DISABILITY) είναι διαταραχή που αφορά την εκμάθηση του μηχανι-

Του
Δημ. Μπόντσιου
καθηγητή, ειδικού
για τις διαταραχές
του λόγου

σμού της ανάγνωσης και κατ' επέκταση κατανόηση του γραπτού λόγου, ανεξάρτητα από τις νοητικές ικανότητες του ατόμου. Αυτό σημαίνει ότι, όταν το παιδί δεν διαβάζει καλά, δεν καταλαβαίνει αυτό που διαβάζει. Στο εξωτερικό την ονομάζουν και LEGASTENIA από το λατινικό LEGO που σημαίνει διαβάζω.

ΔΥΣΓΡΑΦΙΑ (GRAFASTE-NIA) είναι μερική απώλεια ή ελλείψη απόκτησης της δεξιότητας της γραφής (το παιδί δεν μπορεί να γράφει τα γράμματα). Γράφει ανάποδα F-7, 9-P. Δεν σχηματίζει λεξούλες και προτάσεις. Μπερδεύει τα γράμματα. T-G-K-H κ.ά.). Όταν το παιδί έχει ολική απώλεια της ικανότητας της ανάγνωσης λέμε ότι πάσχει από ΑΛΕΞΙΑ και η ολική απώλεια της δεξιότητας της γραφής είναι ΑΓΡΑΦΙΑ.

Αιτίες για τις διαταραχές του γραπτού λόγου μπορούν να είναι διάφορες οργανικές ή λειτουργικές βλάβες του κεντρικού νευρικού συ-

στήματος. Οι ακριβείς αιτίες για το φαινόμενο αυτό ακόμα και μέχρι σήμερα δεν είναι καλά μελετημένες.

Οι ειδικοί στον τομέα αυτό, αναφέρουν σαν πιθανές αιτίες τις κληρονομικές επιδράσεις, διαταραγμένη αναλυτικοσυνθετική δραστηριότητα στα κέντρα της δράσης, ακοής της κινητικότητας και της ομιλίας. Πολύ συχνά διαταραχές του γραπτού λόγου συναντάμε στα παιδιά τα οποία είναι αριστερόχειρα ή έχουν πλευρίωση (είναι δεξιόχειρα, αλλά επικρατεί το αριστερό μάτι). Επίσης αιτίες μπορεί να είναι και οι περιβαλλοντικές συνθήκες ζωής του παιδιού. Χαρακτηριστικά λάθη που κάνουν τα παιδιά με διαταραχές του γραπτού λόγου είναι - Γράφουν ανορθόγραφα και δυσανάγνωστα, διαβάζουν συλλαβιστά, αργά με πολλά λάθη και δεν καταλαβαίνουν το νόημα του κειμένου που διάβασαν.

Κάνουν μεταθέσεις γραμμάτων και συλλαβών στις λέξεις, διαβάζουν και γράφουν αντί για γράμμα - ι γάρμα. Πάτρα - Πάρτα.

— Αντικαθιστούν γράμματα με όμοια γραφική εικόνα: Η—Ν, Η—Κ, Η—Π, Τ—Γ.

— Γράφουν γράμματα και αριθμούς ανάποδα κατοπτρική γραφή: (1)

Ξ-Ε, δ-5, ε-9

— Παραλείπουν γράμματα (θάλασσα - θάλαα) προσθέτουν γράμματα (θαλάσσα - θαλάασσα).

— Αλλάζουν τη σειρά των γραμμάτων είτε περνούν από την μία σειρά στην άλλη όταν διαβάζουν.

Ανάλογα με τις αιτίες που προκαλούν τις διαταραχές του γραπτού λόγου, ξεχωρίζουμε της εξής κυριότερες μορφές δυσλεξίας και δυσ-

γραφίας.

— Οπτική δυσλεξία - δυσγραφία αφορά την δυσκολία οπτικής ανάλυσης και σύνθεσης στο επίπεδο γραμμικών και λέξεων. Το παιδί δεν γνωρίζει τα γραμμικά σας γραφικά σύμβολα των αντιστοιχούν φθόγων. Επίσης δεν διακρίνει τα σχήματα των ομοίων γραμμικών και τα μπερδεύει. Παράδειγμα: ζ-ξ, χ-γ κλπ.

Ακουστική δυσλεξία - δυσγραφία, αφορά την δυσκολία της ακουστικής ανάλυσης και σύνθεσης των γραμμικών και λέξεων. Μπερδεύουν τα γραμμικά που έχουν όμοια προφορά π.χ. δ-θ, θ-σ, δ-β.

Επίσης δεν μπορούν να σχηματίσουν λέξεις ή γράφουν και διαβάζουν αντί για δέντρο - βέντρο, δέντρο - βέντρο.

Κινησθητική δυσλεξία - δυσγραφία οφείλεται σε διαταραχές της αίσθησης της λειτουργίας των οργάνων της αρθρώσεως (κέντρο του BROCCA). Όπως προφέρει το γραμμικό και την λέξη έτσι την γράφει π.χ. Θάλασσα - σάλασσα, τρένο - τλένο, καράδι - καβάλι.

— Κατοπτρική δυσλεξία - δυσγραφία. Αφορά την αίσθηση προσανατολισμού στο χώρο ή έχει πλευρίωση. Τότε τα γραμμικά τα γράφει ανάποδα σαν να τα βλέπουμε σε καθρέφτη. Δες σελ. 74 παράδειγμα (1)

Η θεραπεία και η διόρθωση γίνεται με κατάλληλη ειδική αγωγή. Η πράξη αυτή είναι δύσκολη και μακρόχρονη και χρειάζεται μεγάλη υπομονή. Οι δάσκαλοι και οι γονείς πρέπει να ξέρουν ότι η θεραπεία των διαταραχών του γραπτού λόγου περνάει σε γενικές γραμμές από τα εξής στάδια. Λόγω του ότι η δυσλεξία και η δυσγραφία είναι φαινόμενα τα οποία συνοπάρχουν τα στάδια της διόρθωσής τους θα τα περιγράψω μαζί.

1. Προετοιμασία. Μετά την έγκαιρη διάγνωση ανάλογα με την αιτία, το είδος, και το βαθμό δυσ-

λεξίας - δυσγραφίας κάνουμε τις κατάλληλες ασκήσεις. Το παιδί παύει να μάθει να κινεί το χέρι από αριστερά προς τα δεξιά τραβώντας γραμμές. Να μάθει να προσανατολίζεται στο χώρο, να ενεργοποιήσουμε τα κέντρα της ακοής, της όρασης, τα κέντρα κινήσεως. Αν το παιδί έχει δυσλαλία πρώτα πρέπει να διορθώσουμε τον προφορικό λόγο και μετά την δυσλεξία και την δυσγραφία. Σ' αυτό θα μας βοηθήσει πολύ το διδρίο της κ. Κ. Ρισάρ (Προετοιμάστε τα παιδιά σας για το σχολείο». Έκδοση Καστανιώτη.

2. Στάδιο εκμάθησης των γραμμικών. Σ' αυτό το στάδιο το παιδί πρέπει να μάθει να γράφει και να αναγνωρίζει τα γραμμικά. Με πολύ υλικό και εποπτικά μέσα, όπως πλαστελίνη, μπογιές, ξυλάκια, κομμένα γραμμικά, γραμμικά από γυαλόχαρτο, συναρμολογούμενα γραμμικά κ.λ. θα βοηθήσουν το παιδί σ' αυτή τη δύσκολη πράξη.

3. Στάδιο εκμάθησης συλλαβών και λέξεων. Εδώ το παιδί μαθαίνει να συλλαβίζει, να γράφει συλλαβές και μικρές μονοσύλλαβες ή δισύλλαβες λέξεις από εικόνες, αντικείμενα να κάνει φθόγγική ανάλυση και ανάλυση γραμμικών και σύνθεση λέξεων. Να σχηματίζει λεξούλες από συλλαβές όπως:

χω < μα
ρος < ρος
γα < τα
λα < λα

4. Στάδιο εκμάθησης της πρότασης. Το παιδί να μάθει να σχηματίζει προτάσεις από εικόνες που μας παρουσιάζουν κάποια ενέργεια. Το ελάφι πίνει νερό», από εικόνες που περιγράφουν κάτι. «Το δέντρο είναι πράσινο», να σχηματίζει προτάσεις από ορισμένη λέξη «πουλί». «Το πουλί είναι όμορφο», κλπ. Να κάνει ανάλυση της πρότασης από πόσες λέξεις αποτελείται. Να διαβάζει και συγχρόνως να κατανοεί αυτό που διαβάζει.

5. Στάδιο της ελεύθερης γραφής και ανάγνωσης. Να περιγράφει γραπτά σύνθετες εικόνες, αντικείμενα, μικρές ιστοριούλες, γεγονότα από την καθημερινή ζωή. Να διαβάζει μικρά κείμενα από παραμύθια, από διδρίο με ζωηρές εικόνες. Το παιδί να μπορεί να περιγράψει προφορικά το κείμενο που διαβάζει.

Όλα αυτά τα στάδια δεν είναι απαραίτητα να τα ακολουθήσουμε με την προπάνω σειρά. Ανάλογα με τις ικανότητες του παιδιού μπορούμε να περάσουμε κατευθείαν στο ανώτερο στάδιο.

Σ' αυτή τη δύσκολη πράξη πρέπει να έχουμε μια καλή συνεργασία όλοι οι δάσκαλοι, οι γονείς και οι ειδικοί που μπορούν να βοηθήσουν σ' αυτά τα παιδιά.

Χαρακτηριστικά του καλού Προϊσταμένου

(Συνέχεια από τη σελ. 73)

λει στην πρόοδο, εάν, όμως, είναι μια εξοφλημένη και χρεωκοπημένη προσωπικότητα, δε θα μπορέσει να εμψυχώσει και να οδηγήσει τους άλλους προς το ωστό και το τέλειο.

Ο Προϊστάμενος ή ο Διευθυντής, για να ανταποκριθεί επάξια στα καθήκοντά του, πρέπει να είναι ο Εξχωριστός, ο ανώτερος και ο καλύτερος από τους άλλους, για να είναι και άξιος της απαστολής του.

Βιβλιογραφία

1. Α. Τσιρίμπα: Γενική Διδακτική.
2. Ε. Ζάχαρη: Οργάνωση και διοίκηση των επαγγελματικών σχολών.
3. Ι. Χαράλαμπίδου: Γενική Παιδαγωγική.
4. Περιοδικό: Σχολεία και Ζωή.

Ο επαγγελματικός προγραμματισμός των παιδιών

Ο ρόλος των γονιών και η επίδρασή τους στα παιδιά και στον τρόπο με τον οποίο αυτά παίρνουν αποφάσεις σχετικά με την μετάβασή τους σε επόμενο στάδιο στα πλαίσια του Επαγγελματικού προγραμματισμού

Αυτογνωσία - Πληροφόρηση - Λήψη απόφασης: αυτές είναι οι λέξεις-κλειδιά πάνω στις οποίες βασίζεται το τρίπτυχο της θεωρίας του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Σ.Ε.Π.).

Ας δούμε, λοιπόν, τι σχέση μπορεί να έχουν οι γονείς με το τρίπτυχο αυτό και ποιά ρόλο καλούνται να παίξουν ώστε να βοηθήσουν το παιδί τους, περνώντας με επιτυχία από τα στάδια αυτά, να σταθεί αυτοδύναμο απέναντι στον ίδιο τον εαυτό του και αργότερα στη ζωή του.

Το σημαντικότερο σκέλος του τρίπτυχου είναι η λήψη απόφασης: η εκλογή, δηλαδή, της νέας εκπαιδευτικής κατεύθυνσης μετά την Γ' Γυμνασίου και η επιλογή του επαγγελματικού δρόμου αργότερα στο Λύκειο.

Η ώρα της στροφής αυτής στην Γ' Γυμνασίου όπως κι εκείνη στο Λύκειο λίγο αργότερα, ενώ αποτελούν την απαρχή μιας καινούργιας σελίδας στη ζωή του παιδιού, είναι ταυτόχρονα το τέρμα μιας διαδικασίας που αρχίζει με τη γέννησή του.

Η διαδικασία αυτή έχει άμεση, στενή και ουσιαστική σχέση με την αυτογνωσία του και την πλήρη, έγκαιρη, έγκυρη και σωστή πληροφόρησή του. Χωρίς τα δύο αυτά, η επιλογή μπορεί να γίνει τυχαία, απρογραμμάτιστη, κάτω από την πίεση διαφόρων επιρροών ή —και το χειρότερο— μπορεί να γίνει λανθασμένα και να σημειώσει έτσι ολόκληρη την υπόλοιπη ζωή του νέου ατόμου.

Πρέπει να γίνει συνείδηση τόσο στο νέο άτομο, όσο και στους γονείς του ότι επιλέγοντας ο νέος ή η νέα ένα επαγγελματικό δρόμο επιλέγει στην ουσία τον τρόπο της ζωής του στο μέλλον, αφού όλα σχεδόν θα εξαρτηθούν από την επιλογή αυτή: η ικανοποίηση των υλικών και συναισθηματικών αναγκών του, η οικονομική του αυτονομία, το περιβάλλον στο οποίο θα ζει, οι άνθρωποι με τους οποίους θα συναναστρέφεται, η επιλογή του/της συντρόφου της ζωής του, το επίπεδο της πολιτιστικής του ζωής κι ως ένα πολύ μεγάλο βαθμό η κοινωνική του θέση και η αυτοπραγμάτωσή του, το συναισθηματικό δηλαδή ότι πέτυχε ή απέτυχε στη ζωή του.

Ας δούμε, λοιπόν, καταρχήν πώς μπορούν να επηρεάσουν οι γονείς το παιδί τους στην πραγματοποίηση της αυτογνωσίας του και στην δημιουργία ενός θετικού αυτοσυναισθήματος.

Επιστημονικά έχει αποδειχθεί ότι και μιά επίδραση δεν είναι τόσο βαθεία και τόσο μεγάλης διάρκειας όσο η επίδραση που ασκεί πάνω στο παιδί η οικογένεια.

Μέσα στην οικογένεια το παιδί σχηματίζεται σαν άτομο. Από τις πρώτες βδομάδες της ζωής αρχίζει να δομείται ο χαρακτήρας του, να διαφαίνονται τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας.

Της Χρ. Μαυρίδου

τητάς του, μιάς προσωπικότητας που είναι ξεχωριστή και ανεπανάληπτη όπως κάθε προσωπικότητα και γι αυτό απόλυτα αποδεκτή και σεβαστή.

Πολύ σημαντικές είναι οι πρώτες πληροφορίες που παίρνει το παιδί για τον εαυτό του και για τον κόσμο. Συνθέτοντας κομμάτι - κομμάτι τις πληροφορίες αυτές σχηματίζει σιγά - σιγά μια εικόνα για τον εαυτό του. Για το σχηματισμό αυτής της εικόνας παίζουν καθοριστικό ρόλο η στάση των γονιών απέναντί του και οι διάφοροι χαρακτηρισμοί που κατά καιρούς θα του κάνουν.

Ένα παιδί που ακούει συχνά να το αποκαλούν «έξυπνο» ή «κουτό», να το χαρακτηρίζουν σαν «καλό» ή «κακό» παιδί, «δραστήριο» ή «τεμπέλη» ή ακόμα «εσύ είσαι αγόρι, μην κάνεις αυτό», «εσύ είσαι κορίτσι, τα κορίτσια...», τότε το παιδί πιστεύει αυτά που ακούει σε τέτοιο βαθμό που συμπεριφέρεται πλέον ανάλογα. Κι αν οι χαρακτηρισμοί είναι τέτοιοι που μπορούν να τονώσουν το αυτοσυναισθηματικό του παιδιού και να το κάνουν να αποδεχτεί τον εαυτό του, να τον αγαπήσει, τότε τα πράγματα πάνε καλά. Το πρόβλημα αρχίζει από τη στιγμή που το παιδί έχει αποκτήσει μια άσχημη ιδέα για τον εαυτό του και νιώθει να απέχει πολύ από τον ιδανικό εαυτό. Αυτό μπορεί να έχει σαν συνέπεια να χάσει το παιδί την εμπιστοσύνη στον εαυτό του, να νιώθει μειωνετικά με αποτέλεσμα ή να βουλιάξει σε μια απάθεια, σε μια παθητικότητα ή να γίνει επιθετικό για

να αμυνθεί έτσι απέναντι στον «πόλεμο» που πιστεύει ότι του γίνεται.

Απαραίτητη προϋπόθεση για να δημιουργηθεί στο παιδί θετικό αυτοσυναισθηματικό είναι το κλίμα αγάπης, εμπιστοσύνης και σεβασμού μέσα στο σπίτι. Οι ζεστές και αρμονικές σχέσεις ανάμεσα στους γονείς αλλά και στα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας, ο αβίαστος, ελεύθερος, δημοκρατικός διάλογος που θα επιζητεί να λύνει κάθε φορά από τα πιο μικρά μέχρι και τα πιο δύσκολα προβλήματα της οικογενειακής ζωής, το οικογενειακό συμβούλιο στο οποίο το παιδί πρέπει να έχει τη δική του θέση από πολύ μικρή ηλικία και μια αληθινή υπεύθυνη γνώμη ιδιαίτερα στα χρόνια της εφηβείας είναι βασικότερες προϋποθέσεις για την ωρίμανση του παιδιού.

Το παιδί έχει ανάγκη να αγαπά και να αγαπιέται. Έχει ανάγκη από αναγνώριση και έπαινο ακόμα και για τα πιο απλά πράγματα που καταφέρνει να πραγματοποιήσει.

Κι όταν κάνει λάθος σε κάποια ενέργεια ή επιλογή του, τότε μπορεί να ακούσει αδιαμαρτύρητα τον γονιό του, όταν αυτός ήρεμα, απλά, ευγενικά, χωρίς πανικό και υπερβολές του πει «νομίζω, παιδί μου, πως αυτό που έκανες, που αποφάσεις ή που σκέφτηκες δεν είναι σωστό, θέλεις να σου πω τη γνώμη μου;»

Αντίθετα είναι σίγουρο ότι θα επαναστατήσει ή θα αποζητήσει την απομόνωση, όταν για μια έστω κακή του ενέργεια ακούσει να του λένε: «είσαι ανόητος», «είσαι τεμπέλης», δεν είσαι ικανός για τίποτα». Και θα νιώσει ακόμα χειρότερα, όταν αρχίσουν οι γονείς να κάνουν συγκρίσεις με τον «καλό» αδελφό ή την «καλή» αδελφή του, ή κάποιο άλλο παιδί από τον συγγενικό ή ευρύτερο κοινωνικό τους περίγυρο.

Ιδιαίτερη προσοχή και μεταχείριση χρειάζονται τα παιδιά όταν περνούν τα εφηβικά τους χρόνια. Η εφηβεία συνήθως αρχίζει στα 13 χρόνια ή νωρίτερα και κρατάει μέχρι τα 19 ή και πολλές φορές περισσότερο. Στο νέο άτομο συμβαίνουν τόσες σωματικές και συναισθηματικές αλλαγές που συχνότατα γίνονται αίτια για ψυχικές αναστατώσεις και εκκρήξεις ποικίλων μορφών.

Αυτό που ο έφηβος και η έφηβος έχουν απόλυτη ανάγκη είναι η κατανόηση, η υπομονή και η συμπαράσταση από μέρους του γονιού κι όχι ο συνεχής έλεγχος και η χωρίς επιείκεια κριτική. Η ματιά του γονιού πρέπει να παρακολουθεί συνεχώς τον έφηβο, αλλά με πολλή διακριτικότητα και από κάποια απόσταση ελευθερίας.

Ας μη ξεχνάμε ότι η αμφισβήτηση και η επανάσταση είναι απόλυτα φυσιολογικά χαρακτηριστικά της εφηβείας. Κι αυτή η επανάσταση δεν σημαίνει οπωσδήποτε μια έκρυθμη κατάσταση, αλλά μπορεί να εκδηλωθεί σαν μια τάση για απόλυτη ανεξαρτησία, άρνηση για υπακοή, πείσμα ή χωρίς συχνά λόγο κόντρα στη θέληση των γονιών κλη. Αν η «επανάσταση» αυτή καταληγεί στην εφηβεία, υπάρχει κίνδυνος να εκδηλωθεί από το άτομο αργότερα στη ζωή του με πολύ χειρότερες επιπτώσεις στον εαυτό του και τους γύρω του.

Προβλήματα, λοιπόν, υπάρχουν πάντα. Το ζήτημα είναι πώς αντιμετωπίζονται.

Κι ο πιο υγιής τρόπος αντιμετώπισης τους είναι ο **διάλογος**. Μόνο αν έχει την ελευθερία ο έφηβος να λέει τη γνώμη του, μόνο αν νιώθει ότι η γνώμη αυτή μπορεί να γίνει σεβαστή εξ ίσου με τη γνώμη των μεγάλων στην οικογένεια, μόνο τότε δεν θα νιώσει εχθρική τη θέση των γονιών του, μόνο τότε δεν θα αποζητήσει λύσεις μακριά από την οικογένειά του.

Όσον αφορά τα υπόλοιπα στοιχεία της προσωπικότητάς του, τις ικανότητές του, τις δεξιότητες και τα ενδιαφέροντά του, και σ' αυτά είναι καθοριστική η επίθεση του οικογενειακού περιβάλλοντος. Ευκαιρίες και ερεθίσματα πρέπει να δίνονται στο παιδί από την πολύ μικρή ηλικία.

Είναι τυχαίο, άραγε, ότι το παιδί που βλέπει γύρω του τους άλλους μ' ένα βιβλίο θ' αγαπήσει το διάβασμα; Το παιδί ενός μουσικού θα μάθει πιο εύκολα ένα μουσικό όργανο;

Πόσο φταίει στ' αλήθεια ένα παιδί που μοναδικό του ενδιαφέρον έχει το ποδόσφαιρο, όταν δεν ακούει και δεν βλέπει να συμβαίνει γύρω του τίποτε άλλο πιο αξιόλογο;

Πρέπει, λοιπόν, να δίνονται στο παιδί οι ευκαιρίες να βρεθεί σε όσο το δυνατό μεγαλύτερη ποικιλία καταστάσεων, εμπειριών και βιωμάτων! Ευκαιρίες για όμορφες δημιουργικές συνήθειες και ασχολίες ώστε μέσα από αυτές να ανακαλύψουμε τις κλίσεις, τις

δεξιότητες, τις ικανότητες, τις προσδοκίες, τις φιλοδοξίες και τους στόχους του.

Όταν όλα αυτά του προσφέρονται του παιδιού μέσα σε μια ατμόσφαιρα ελευθερίας, ευγένειας και διακριτικότητας, τότε αργά-αργά θα σταθεί στο πόδι του αυτοδύναμο, ανεξάρτητο άτομο, με αυτοσεβασμό και αυτοπεποίθηση έτοιμο για την μετάβαση από το ένα στάδιο της ζωής του στο άλλο έτοιμο μπροστά στις μεγάλες και δύσκολες αποφάσεις που θα καθορίσουν το μέλλον του.

Σχετικά με το δεύτερο σκέλος του τρίπτυχου του Σ.Ε.Π., σχετικά με την πληροφόρηση, όσα είπαμε μέχρι τώρα αφορούσαν στις πληροφορίες που παίρνει ένα παιδί από τους γονείς του για το άτομό του, την ατομική πληροφόρηση όπως τη λέμε.

Πρέπει όμως παράλληλα να πάρει κοινωνική πληροφόρηση, (οικονομική εκπαιδευτική και επαγγελματική πληροφόρηση.

Εδώ οι γονείς επηρεάζουν το παιδί τους ανάλογα με το δικό τους κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό τους επίπεδο.

Εδώ πρέπει να 'ρθει ο ρωγός η πολιτεία. Όσον αφορά το Σχολικό επαγγελματικό Προσανατολισμό έχουν ιδρυθεί Γραφεία Σ.Ε.Π. στις διευθύνσεις Β/θμιας Εκπ/σης σε κάθε νομό και σύντομα προβλέπεται να λειτουργήσει Κέντρο πληροφόρησης σε εθνικό επίπεδο με επιμέρους τμήματα σε κάθε νομό.

Παράλληλα, όμως, θα χρειαστούν οι γονείς τη βοήθεια άλλων μέσων πληροφόρησης. Θα χρησιμοποιήσουν τις συμβουλές βιβλίων, την πληροφόρηση που παρέχουν διάφορα έντυπα, ο ημερήσιος και περιοδικός τύπος καθώς και τα μέσα μαζικής πληροφόρησης. Θα επιδιώξουν τη συμμετοχή τους σε παικίλων μωφών συλλόγους. Μπορούν να συνεργαστούν με τη Λαϊκή Επιμόρφωση, με τους τοπικούς Πολιτιστικούς Συλλόγους, την Τοπική Αυτοδιοίκηση ή ακόμα να ζητήσουν πληροφορίες από το Υπουργείο Νέας Γενιάς και φυσικά θα συνεργαστούν με το Σχολείο όπως θα δούμε παρακάτω.

Χρειάζεται, όμως, ο γονιός πρώτα απ' όλα, με απλότητα και χωρίς εγωισμό ή επιτηδεύση να παραδεχτεί πως δεν είναι αυτός που τα ξέρει όλα ενώ το παιδί του δεν ξέρει τίποτε.

Ένας γονιός ευαισθητοποιημένος προβληματίζεται, συζητάει, αποζητάει κι άλλες γνώμες για την αντιμετώπιση καταστάσεων και ίσως χρειαστεί να

αναθεωρήσει τις απόψεις του σε πολλά θέματα.

Το παιδί και ιδιαίτερα ο ανήσυχος έφηβος βλέποντας τους γονείς του να δραστηριοποιούνται έτσι, πείθεται ότι ξεκινά μαζί τους από την ίδια αφετηρία, σε σχέση ισοτιμίας και όχι σε σχέση ανταγωνιστική, αυταρχική του ισχυρού και του αδύνατου. Βλέπει στο πρόσωπο του πατέρα ή της μητέρας ένα συνοδοιπόρο και όχι ένα κριτή που έχει ήδη έτοιμη την κρίση και την απόφασή του την οποία προσπαθεί να του επιβάλει.

Οι γονείς μοιράζονται με το παιδί τους τη γνώση, την εμπειρία και την πληροφόρησή τους και αρχίζει έτσι μια συνεργασία μεταξύ τους.

Αυτή η συνεργασία θα εξασφαλίσει στον έφηβο τουλάχιστο την συναισθηματική κάλυψη την οποία έχει απόλυτη ανάγκη για να ξεκινήσει τον δύσκολο αγώνα του για την επιλογή του επαγγελματικού του δρόμου.

Θα ολοκληρώσουμε την εισήγηση επιστρέφοντας στο τρίτο στάδιο που αποτελεί και τον τελικό στόχο του Σ.Ε.Π. Την **ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΗΣ**.

Απ' όσα αναφέρθηκαν μέχρι τώρα, πρέπει να έχει γίνει σαφές ότι καμιά απόφαση δεν πέφτει από τον ουρανό. Είναι αποτέλεσμα της όλης πορείας του παιδιού.

Ένα παιδί που έχει μάθει από μικρό να λέει τη γνώμη του, να αποφασίζει για μικρά στην αρχή και σπουδαιότερα αργότερα πράγματα, ένα παιδί που δεν βασίζεται στους άλλους προκειμένου να πάρει μια απόφαση αλλά έχει μάθει να παίρνει πρωτοβουλίες, να αποφασίζει ελεύθερα αλλά με σοβαρότητα και παράλληλα να δέχεται να αντιμετωπίσει τις συνέπειες των αποφάσεων και των ηρώξεων του, ένα παιδί με αναπτυγμένο το αίσθημα της υπευθυνότητας και όχι της ευθυνοφοβίας, αυτό το παιδί θα σταθεί με τόλμη και όση σοβαρότητα απαιτείται μπροστά στο πρόβλημα της επιλογής.

Στην Γ' Γυμνασίου λοιπόν, ο έφηφος φορτώνεται κυριολεκτικά με το βάρος της πρώτης μεγάλης απόφασης της ζωής του. Και δεν είναι πάντα τα πράγματα εύκολα ή ευνοϊκά ούτε για τον ίδιο ούτε για τους γονείς του.

Είναι δυνατόν να παρατηρήσει ένας γονιός στο παιδί του διάφορες αντιδράσεις. Μπορεί να το ακούσει να δηλώνει προτιμήσεις σε επιλογές που πολλές φορές είναι άσχετες ή μια με την άλλη. Το βλέπει να έλκεται από κάποιο επάγγελμα που έχει την αίγλη

της εποχής ή είναι της μόδας π.χ. το επάγγελμα του ποδοσφαιριστή, του ηθοποιού κλπ.

Το ακούει να μιλά για ένα επάγγελμα το οποίο απαιτεί δεξιότητες και προσόντα τα οποία ο γονιός βλέπει ότι το παιδί του δεν τα έχει.

Πολύ πιθανόν είναι επίσης το να βλέπει το παιδί του να στέκεται αναποφάσιστο, φοβισμένο, δειλό ή αδιάφορο και απαθές.

Τι θα κάνει σ' όλες αυτές τις περιπτώσεις;

Πρώτα-πρώτα, θα τα αντιμετωπίσει ήρεμα, χωρίς αυταρχικές μεθόδους και δασκασίες, με κατανόηση και υπομονή. Είναι καταστάσεις λεπτές που απαιτούν εξίσου λεπτούς χειρισμούς.

Έχει όμως στα χέρια του ένα αποτελεσματικό εργαλείο και πρέπει να το χρησιμοποιήσει: τον ΔΙΑΛΟΓΟ.

Δεν θα θελήσει να αποκλείσει τίποτα, ούτε να του επβάλει τίποτα αλλά και δεν θα το αφήσει αβοήθητο. Θα εξετάσει μαζί του όλα τα δεδομένα και τις εκδοχές. Θα θελήσει να μάθει από πού πήρε το παιδί του, αν βέβαια πήρε, τις διάφορες πληροφορίες για την επόμενη εκπαιδευτική βαθμίδα ή κάποιο επαγγελματικό δρόμο. Θα συζητήσει με το παιδί του και θα το παρακινήσει να πάρει όσο το δυνατό περισσότερη πληροφόρηση γύρω από την εκπαίδευση που απαιτεί κάποια συγκεκριμένο επάγγελμα, τις συνθήκες εργασίας, τις προοπτικές απασχόλησης και εξέλιξης του. Θα σχολιάσει με το παιδί τη σχολική του επίδοση σε σχέση με την απόδοσή του επισημαίνοντας τα υπέρ και τα κατά της κάθε περίπτωσης. Θα το ενθαρρύνει στην προσπάθειά του να πάρει μια απόφαση.

Είναι διάλογος με καλή θέληση και αισιόδοξο πνεύμα. Βοηθά να ξεκαθαρίσουν τα πράγματα.

Είναι σίγουρα ένα δύσκολο έργο. Είναι επίσης σίγουρο ότι κανένας δεν επιθυμεί περισσότερο από το γονιό την επιτυχία του παιδιού του.

Πρέπει, όμως να γίνει αντιληπτό ότι πρόκειται για τη ζωή του παιδιού κι όχι του γονιού. Η υποχρέωση του γονιού είναι η βοήθεια στο παιδί, η συναισθηματική κάλυψη, ο εθισμός στον προγραμματισμό, στην ανάληψη ευθύνης, στη σοβαρή όσο γίνεται για την ηλικία ενός εφήβου αντιμετώπιση της ζωής.

Από κει και πέρα μένει στο παιδί να αποφασίσει.

Συμπαραστάτης και συνεργάτης των γονιών μπορεί και πρέπει να γίνει το

σχολείο και ιδιαίτερα ο καθηγητής-Σύμβουλος του Σ.Ε.Π. όπως και κάθε δάσκαλος.

Από την συνεργασία αυτή εξαρτώνται πάρα πολλά για τη ζωή του παιδιού. Ο γονιός θα δώσει στον δάσκαλο τις ειδικότερες πληροφορίες για το παιδί αλλά και θα ζητήσει να μάθει γι' αυτό κι άλλα πράγματα εκτός από το πόσο καλά αποδίδει στο σχολείο. Είναι κοινός να πάψει να βλέπει ο γονιός τον δάσκαλο μόνο όταν δίδονται οι έλεγχοι.

Πρέπει το σχολείο να ανοίξει τις πόρτες του στην κοινωνική ζωή και να συμμετέχει σ' αυτήν. Αλλά πρέπει να αντιληφθούν οι γονείς ότι χωρίς την ουσιαστική τους βοήθεια, χωρίς την προσωπική τους παρουσία στο σχολείο, τίποτα δεν πρόκειται να αλλάξει.

Ας δούμε τελειώνοντας πώς δυνατότητες συνεργασίας υπάρχουν ανάμεσα στους γονείς και το σχολείο, και ιδιαίτερα ανάμεσα στους γονείς και τον θεσμό του Σ.Ε.Π. μέσα από την συνεργασία τους με τον καθηγητή-Σύμβουλο του Σ.Ε.Π.

Από μέρους των γονέων πρέπει να υπάρχει:

- Διάρκης επαφή και επικοινωνία.
- Συμμετοχή στην οργάνωση της σχολικής ζωής.
- Συνεργασία με τον Σύλλογο γονέων και κηδεμόνων.
- Συνεργασία με τον Διευθυντή του Σχολείου, το Σχολικό Συμβούλιο και ειδικότερα με τον καθηγητή του Σ.Ε.Π.

Πώς μπορούν να βοηθήσουν τον καθηγητή του Σ.Ε.Π. στο έργο του:

— Μπορούν να βοηθήσουν στην οργάνωση και πραγματοποίηση επισκέψε-

ων των μαθητών σε χώρους εργασίας.

— Να βοηθήσουν στην πρόσκληση επαγγελματιών στο σχολείο και να επισκεφτούν οι ίδιοι τα σχολεία σαν επαγγελματίες για να μιλήσουν στα παιδιά για το επάγγελμά τους.

— Να βοηθήσουν στη συγγραφή επαγγελματικών μονογραφιών από τα ίδια τα παιδιά.

— Να διευκολύνουν τα παιδιά στο να επισκεφτούν τους χώρους εργασίας όπου οι ίδιοι εργάζονται.

— Να βοηθήσουν τους καθηγητές Σ.Ε.Π. και τις μαθητικές κοινότητες σε διάφορες επαγγελματικές έρευνες που μπορεί να γίνουν σχετικά με την αγορά εργασίας.

— Να συνεργάζονται με το σχολείο στην πραγματοποίηση πολιτιστικών εκδηλώσεων.

— Να προσφέρουν τη βοήθειά τους στη συλλογή πληροφοριακού υλικού.

— Να ενισχύσουν οικονομικά τις μαθητικές κοινότητες για τη δημιουργία βιβλιοθήκης Σ.Ε.Π., τη διαμόρφωση ειδικού χώρου, την αναπαραγωγή υλικού τη δημιουργία αρχείου Σ.Ε.Π. κλπ.

Μα πάνω απ' όλα ας δείξουν ενδιαφέρον για τον θεσμό. Ας τον αγαπούν χωρίς προκατάληψη. Ας επιδιώξουν να τον γνωρίσουν καλύτερα και ας βοηθήσουν στη σωστή εφαρμογή του.

Από την παραπάνω συνεργασία, ένα είναι σίγουρο: θα βοηθήσουμε τα παιδιά, εσείς σαν γονείς και μεις οι δάσκαλοι, και τ' αγαπάμε και οι δυο πολύ, να φτιάξουν τη ζωή τους καλύτερη από τη δική μας, για το δικό τους καλό και το καλό της μελλοντικής μας κοινωνίας αφού υγιή και πετυχημένα άτομα συνθέτουν ένα σωστό κοινωνικό σύνολο.

Π ρ ο σ έ ξ α τ ε

— Οι στήλες της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» είναι στη διάθεση όλων των Ναουσαίων και των φίλων του περιοδικού.

— Οι αποστέλλόμενες για δημοσίευση εργασίες και άρθρα να είναι σύντομες σε 6 το πολύ σελίδες γραφομηχανής και να μην έχουν δημοσιευθεί σε άλλο περιοδικό ή εφημερίδα.

— Παράκληση οι εργασίες να γράφονται στη Δημοτική και με το μονοτονικό σύστημα.

— Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» δεν φέρει καμία ευθύνη για τις εκφρασζόμενες γνώμες των συνεργατών της.

— Εργασίες είτε δημοσιευθούν είτε όχι δεν επιστρέφονται!

Μετεωρολογικά στοιχεία

Του Ανέστη Σιδερά

Α'. Θερμοκρασίες και βροχοπτώσεις τεσσάρων μηνών της τελευταίας δεκαετίας (1977—1986) στην περιοχή του Ινστιτούτου Φυλλοβόλων Δένδρων

α/α	Έτη	ΙΟΥΝΙΟΣ				ΙΟΥΛΙΟΣ			
		Θερμοκρασία		Βροχή		Θερμοκρασία		Βροχή	
		Μέση ημερήσια	απόλυτη μεγίστη	απόλυτη ελαχίστη	σε χιλιοστά	Μέση ημερήσια	απόλυτη μεγίστη	απόλυτη ελαχίστη	σε χιλιοστά
1	1977	24,2	34,0	9,5	73,5	26,4	38,5	15,0	34,0
2	1978	24,8	35,5	10,6	6,0	25,8	35,0	11,0	2,0
3	1979	25,4	33,5	12,5	7,7	24,9	35,0	12,2	54,5
4	1980	23,5	34,0	9,5	21,5	25,9	34,0	12,5	52,5
5	1981	25,6	36,0	13,0	23,0	24,9	32,5	13,0	16,0
6	1982	25,0	39,5	10,5	12,0	25,1	32,5	14,0	25,0
7	1983	21,7	31,0	10,5	127,0	25,7	38,0	14,0	56,5
8	1984	23,3	33,5	10,3	11,0	24,7	34,0	11,0	12,5
9	1985	23,8	32,5	10,5	21,0	25,9	36,5	13,5	0
10	1986	24,1	32,5	13,0	69,5	24,9	32,5	14,0	8

α/α	Έτη	ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ				ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ			
		Θερμοκρασία		Βροχή		Θερμοκρασία		Βροχή	
		Μέση ημερήσια	απόλυτη μεγίστη	απόλυτη ελαχίστη	σε χιλιοστά	Μέση ημερήσια	απόλυτη μεγίστη	απόλυτη ελαχίστη	σε χιλιοστά
1	1977	25,3	34,5	10,0	8,0	20,2	31,0	3,5	53,0
2	1978	24,1	34,5	12,0	13,5	19,2	28,2	5,3	101,0
3	1979	24,0	34,5	11,0	48,5	20,9	31,0	5,5	34,0
4	1980	24,5	35,3	13,3	7,0	20,5	32,5	9,0	30,0
5	1981	24,0	37,0	10,0	40,5	21,6	33,5	8,0	17,0
6	1982	24,3	33,0	13,0	98,5	22,6	33,0	13,5	62,0
7	1983	23,6	33,0	14,0	37,5	20,3	32,5	8,0	24,5
8	1984	22,9	33,0	13,5	38,5	22,0	32,5	7,6	26,0
9	1985	25,4	36,5	10,7	7,0	25,2	32,5	8,5	3,5
10	1986	26,4	35,0	12,5	14,0	21,9	33,0	9,4	18,0

ΣΧΟΛΙΑ. Με αφορμή την παρατεταμένη Ξηρασία και τις υψηλές θερμοκρασίες του περσινού Σεπτεμβρίου που θεωρήθηκαν αφύσικες, παραθέτουμε τον πίνακα αυτό για να φανεί ότι ο Σεπτέμβριος και άλλων ετών παρουσίασε αυτά τα φαινόμενα, δηλαδή υψηλές θερμοκρασίες και μικρή βροχόπτωση. Συγκεκριμένα ο Σεπτέμβριος του 1982 ήταν ο πιο ζεστός μήνας της τελευταίας δεκαετίας (1977—1986). Μέση θερμοκρασία 22,6 βαθμούς, απόλυτη μεγίστη 33 βαθμούς, και απόλυτη ελαχίστη 13,5 βαθμούς. Όσον αφορά τις βροχοπτώσεις σημειώθηκαν περισσότερες, τον Ιούνιο του 1983, τον Αύγουστο του 1982, και τον Σεπτέμβριο του 1978.

Β'. Θερμοκρασίες και βροχοπτώσεις τριών μηνών δεκαετίας (1977—1986)

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ				
Έτη	Θερμοκρασία	Βροχή		
	Μέση	απόλυτη	απόλυτη	σε
	ημερήσ.	μεγίστη	ελαχίστη	χλστ.
1971	14,8	24,5	3,0	16,0
1978	14,5	28,5	0	182,5
1979	14,1	27,0	3,6	237,0
1980	16,3	25,0	6,5	129,5
1981	17,7	29,5	5,0	81,5
1982	15,8	26,0	6,5	180,0
1983	14,8	28,5	2,6	180,
1984	18,1	31,5	3,0	9,0
1985	14,3	28,0	2,0	59,5
1986	15,1	30,0	4,0	68,5

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ				
Έτη	Θερμοκρασία	Βροχή		
	Μέση	απόλυτη	απόλυτη	σε
	ημερήσ.	μεγίστη	ελαχίστη	χλστ.
	11,9	22,0	1,8	39,0
	6,5	17,5	-3,5	10,0
	11,1	20,0	1,5	342,5
	11,2	22,0	-1,5	43,0
	7,9	26,0	-4,0	167,9
	8,8	21,0	-2,5	123,5
	8,0	18,0	-2,5	50,5
	10,5	22,2	1,3	62,0
	10,4	19,0	-0,3	243,5
	9,0	17,5	-2,0	91,0

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ				
Έτη	Θερμοκρασία	Βροχή		
	Μέση	απόλυτη	απόλυτη	σε
	ημερήσ.	μεγίστη	ελαχίστη	χλστ.
	3,8	16,5	-7,0	64,5
	7,6	20,0	-3,0	104,0
	7,1	20,5	-8,0	151,0
	6,6	18,0	-7,2	74,5
	7,3	21,0	-2,5	71,5
	6,8	14,0	-2,5	75,5
	5,8	18,2	-3,0	220,0
	5,4	13,5	-5,0	52,0
	7,8	22,0	-3,5	32,5
	3,3	16,0	-10,5	35,5

ΣΧΟΛΙΑ. Εάν συγκρίνουμε τις θερμοκρασίες της δεκαετίας (1977—1986) παρατηρούμε ότι κατά το έτος 1986 σημειώθηκε η μεγαλύτερη πτώση. Έχουμε κατά τον Δεκέμβριο 1986 θερμοκρασία απόλυτη ελαχίστη $-10,5^{\circ}\text{C}$. Ακολουθούν Δεκέμβριος 1979 με -8°C , Δεκέμβριος 1980 με $-7,2^{\circ}\text{C}$ και Δεκέμβριος 1977 με -7°C .

—Όσον αφορά την βροχόπτωση έχουμε τα εξής μεγέθη:

α) Για τον Οκτώβριο το έτος 1979 με 237 χιλ., το 1978 με 182,5 χιλ., το 1982 180 χιλ. και το 1980 129,5 χιλ. Το 1981 είχαμε μόνο 9 χιλ. βροχής.

β) Για τον Νοέμβριο το έτος 1979 342 χιλ. και ακολουθούν το έτος 1985 με 243,5 χιλ., το 1981 με 167,9 χιλ., το 1982 με 123,6 χιλιοστά.

γ) Για τον Δεκέμβριο, το έτος 1983 έρχεται πρώτο με 220 χιλ., το 1979 με 151 χιλ. και το

έτος 1978 με 104 χιλ.

—Το 1979 χαρακτηρίζεται από τις περισσότερες βροχές. Κατά το τρίμηνο αθροιστικά σημειώθηκαν βροχοπτώσεις 730 χιλιοστά. Αντίθετα λίγες βροχές σημειώθηκαν κατά τα έτη 1977 και 1984. Σύνολον βροχοπτώσεων αντίστοιχα για το αναφερόμενο τρίμηνο 119,5 χιλ. και 123 χιλ.

Σ η μ.: Στις βροχοπτώσεις συμπεριλαμβάνεται και το χιόνι.

Γ'. Θερμοκρασίες και βροχοπτώσεις τριών μηνών ενδεκαετίας (1977—1987)

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ				
Έτη	Θερμοκρασία	Βροχή		
	Μέση	απόλυτη	απόλυτη	σε
	ημερήσ.	μεγίστη	ελαχίστη	χλστ.
1977	5,4	16,4	-6,0	12,5
1978	3,8	15,0	-9,0	63,5
1979	4,3	19,5	-12,0	51,5
1980	2,3	12,0	-8,0	76,0
1981	2,3	12,0	-7,0	98,0
1982	4,2	15,0	-6,3	6,5
1983	5,8	16,2	-5,5	9,5
1984	5,4	13,7	-3,0	48,5
1985	4,1	14,0	-8,0	65,5
1986	5,6	16,5	-7,0	39,5
1987	4,2	21,0	-11,5	85,0

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ				
Έτη	Θερμοκρασία	Βροχή		
	Μέση	απόλυτη	απόλυτη	σε
	ημερήσ.	μεγίστη	ελαχίστη	χλστ.
	9,7	22,5	-2,6	29,0
	7,4	19,5	-1,0	58,5
	6,9	21,0	-4,0	40,5
	5,3	16,0	-4,8	18,5
	5,4	17,0	-6,0	70,5
	3,8	15,5	-6,7	59,5
	4,2	16,5	-9,0	10,5
	5,9	14,0	-1,4	81,5
	2,7	18,5	-10,0	16,5
	5,5	17,5	-3,5	161,0
	7,0	18,5	-3,0	149,5

ΜΑΡΤΙΟΣ				
Έτη	Θερμοκρασία	Βροχή		
	Μέση	απόλυτη	απόλυτη	σε
	ημερήσ.	μεγίστη	ελαχίστη	χλστ.
	11,1	26,5	-4,0	33,0
	11,3	24,5	-1,5	27,0
	11,7	22,0	-0,4	25,5
	8,8	20,0	-4,0	94,5
	11,9	26,5	0	44,5
	7,9	18,5	-2,5	88,5
	10,5	22,7	-3,2	46,5
	8,5	19,0	1,0	73,5
	8,1	18,0	0	80,5
	9,1	23,0	0	84,5
	4,7	18,5	-9,0	174,5

ΣΧΟΛΙΑ. Για τον Ιανουάριο οι πιο χαμηλές θερμοκρασίες σημειώθηκαν το έτος 1979 με -12°C το 1987 με $-11,5^{\circ}\text{C}$. Για τον Φεβρουάριο το 1985 με -10°C και το 1983 με -9°C . Για τον Μάρτιο το 1987 με -9°C .

—Όσον αφορά τις βροχοπτώσεις για τους τρεις μήνες έχουμε τα εξής μεγέθη. Ο Μάρτιος του 1987 χαρακτηρίζεται ο πιο βροχερός με 174,5 χιλ. Ακολουθεί ο Φεβρουάριος του 1986 με 161 χιλ. και ο Φεβρουάριος του 1987

με 149,5 χιλιοστά. Το έτος 1987 θεωρείται για το αναφερόμενο τρίμηνο το πιο βροχερό. Σύνολον βροχοπτώσεων και χιονοπτώσεων 409 χιλιοστά.

Δ'. Θερμοκρασίες μέγιστες
και ελάχιστες της περιόδου
1961—1977

Δημοσιεύουμε παρακάτω μερικές ημερομηνίες όπου σημειώθηκαν εξαιρετικά υψηλές θερμοκρασίες ή εξαιρετικά χαμηλές θερμοκρασίες. Έτσι ο αναγνώστης θα πληροφορηθεί ότι κατά το παρελθόν πολλές φορές έχουν σημειωθεί θερμοκρασίες που εντυπωσίασαν από το μέγεθος. Τα στοιχεία συνοψίζονται στους δύο πίνακες. Ο πρώτος πίνακας αφορά τις ημερομηνίες με τις υψηλές θερμοκρασίες και ο δεύτερος με τις χαμηλές θερμοκρασίες.

α) Ημερομηνίες

με τις μέγιστες θερμοκρασίες

12-8-61	36°C
28-7-62	38°C
30-6-63	36°C
15-8-63	39°C
17-8-63	39°C
20-7-66	37°C
21-7-66	37°C
10-7-68	39°C
31-5-69	36°C
7-8-70	36°C
8-8-71	36°C
19-7-73	38,5°C
16-7-74	36,5°C
19-7-74	36,5°C
10-7-77	38,5°C

β) Ημερομηνίες

με τις ελάχιστες θερμοκρασίες

26-1-63	-16,5°C
3-3-63	-8°C
18-1-64	-12,2°C
19-1-67	-11°C
14-1-68	-16°C
9-2-76	-10,2°C

Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΡΟΔΑΚΙΝΩΝ ΣΕ 15 ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΧΩΡΕΣ

Επιμέλεια Βασ. Κουκουργιάννη
Γεωπόνου Δ) νσης Γεωργίας

(Σε χιλιάδες τόννους - συμπεριλαμβάνονται και τα Νεκταρίνια)

α) α	Χώρες	1982	1983	1984
1	ΙΤΑΛΙΑ	1539	1615	1616
2	Η.Π.Α.	1198	1009	1365
3	ΙΣΠΑΝΙΑ	470	491	527
4	ΕΛΛΑΔΑ	453	480	520
5	ΓΑΛΛΙΑ	438	447	454
6	ΡΩΣΙΑ	420	500	430
7	ΚΙΝΑ	403	410	426
8	ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ	182	256	241
9	ΤΟΥΡΚΙΑ	265	270	230
10	ΙΑΠΩΝΙΑ	228	237	216
11	ΜΕΞΙΚΟ	185	133	188
12	Ν. ΑΦΡΙΚΗ	170	164	146
13	ΧΙΛΗ	108	116	122
14	ΒΡΑΖΙΛΙΑ	103	115	120
15	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	94	104	120
	Σύνολο	7231	7362	7697

Τα σχόλια περιτεύουν, οι αριθμοί ομιλούν μόνοι τους.

Εποχή εμφάνισης των κινητών μορφών (ρόϊσμα) των κοκκοειδών

- 1) ΠΑΡΛΑΤΟΡΙΑ ΟΛΕΕ
 - 1η γενεά αρχή Μαΐου
 - 2η γενεά Αύγουστος - Σεπτέμβριος
- 2) ΝΤΙΑΣΠΙΣ ΠΕΝΤΑΓΟΝΑ
 - 1η γενεά μέσα Μαΐου
 - 2η γενεά Ιούλιος
 - 3η γενεά Σεπτέμβριος
- 3) ΣΑΝ ΖΟΖΕ
 - 1η γενεά τέλη Μαΐου
 - 2η γενεά Αύγουστος
 - 3η γενεά Οκτώβριος - Νοέμβριος
- 4) ΧΕΛΩΝΑΚΙ
 - 1η γενεά μέσα Ιουνίου - αρχές Ιουλίου

Οι ψώρες της Ελιάς

(Α')

Οι ψώρες που προσβάλλουν την ελιά στη Β. Ελλάδα είναι αυτές που απαντούν σ' ολόκληρη τη χώρα και γενικότερα στη μεσογειακή ζώνη καλλιέργειας

του δέντρου.

Από την άποψη του μεγέθους των προξενούμενων ζημιών, μπορεί κανένας να χωρίσει τις ψώρες αυτές στις παρακάτω δύο ομάδες:

ΟΜΑΔΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤ

ΚΟΙΝΟ ΟΝΟΜΑ

Παρλατόρια ή μωβ ψώρα
Ασπιδιωτός ή άσπρη ψώρα
Λεκάνιο ή μαύρη ψώρα
Βαμβακάδα ή Ταραμάς

Πολίνια

Μυτηλόμορφη ψώρα

Λεύκασπις

Φιλίππια ή άσπρη ψώρα

ΕΡΟ ΖΗΜΙΟΓΟΝΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΟΝΟΜΑ

PARLATORIA OLEAE
ASPIDIOTUS NERII
SAESSETIA OLEAE
PSEUDAULACASPIS (DIASPIS) PENTAGONA
POLLINIA POLLINI
LEPIDOSAPHES ULMI
LEUCASPIS RICEAE
FILIPPIA FOLLICULARIS
(= EUPHILIPPIA OLIVINA)

Για τις παραπάνω ψώρες της ελιάς τα βασικά στοιχεία του βιολογικού τους κύκλου, η γνώση των οποίων είναι απαραίτητη για την επιτυχία της χημικής καταπολέμησης, περιλαμβάνονται στον επόμενο πίνακα (Πίνακας 1).

Οι ζημιές που προξενούνται από τις παραπάνω ψώρες στο δέντρο της ελιάς και στον καρ-

πό του είναι αυτές βασικά που αναφέρθηκαν και προηγούμενα: Ξέραμα κλαδίσκων, κλάδων και, ακόμη ολόκληρων δέντρων. Μείωση της ποσότητας και υποβάθμιση της ποιότητας των καρπών ή και αχρήστευση σχεδόν της εσοδίας.

Επιπλέον, στην περίπτωση του λεκάνιου ή μαύρης ψώρας, η προσβολή συνοδεύεται από την α-

νάπτυξη της καλούμενης καπνιάς, ενός μαύρου επιχρίσματος που καλύπτει φύλλα και βλαστούς και σπάνια και καρπούς. Η καπνιά είναι ένα σύμ-

**Σ.Σ. Παλούκη
Του**

πλοκο μυκήτων που ζουν σαπροφυτικά πάνω στις μελιτώδεις ουσίες που αποβάλλονται από το έντομο. Η ανάπτυξη της καπνιάς ευνοείται πολύ από την ύπαρξη υγρασίας στο περιβάλλον και η παρουσία της πάνω στα πράσινα μέρη του φυτού παρεμποδίζει ορισμένες βασικές λειτουργίες τούτων. Έτσι, στις άμεσες βλαβερές συνέπειες από τη δράση του λεκάνιου προσθέτονται και οι έμμεσες βλάβες από την καπνιά. Τα προσβλημένα δέντρα παρουσιάζουν πρόωγη φυλλόπτωση, συρρίκνωση ή και πτώση καρπών, γενικά καχεκτική όψη και αδυναμία δημιουργίας καινούργιας βλάστησης για μελλοντική καρποφορία.

Συνέχεια στο επόμενο. «Πώς καταπολεμούνται οι ψώρες της Ελιάς».

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Βασικά στοιχεία του βιολογικού κύκλου των κυριότερων κοκκοειδών που προσβάλλουν την ελιά στη Β. Ελλάδα.

ΕΙΔΟΣ ΚΟΚΚΟΕΙΔΟΥΣ	ΔΙΑΧΕΙΜΑΝΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΕΝΙΩΝ	ΧΡΟΝΟΣ ΤΟΥ ΜΕΓΙΣΤΟΥ ΤΗΣ ΕΞΟΔΟΥ ΠΡΟΝΥΜΦΩΝ ΚΑΤΑ ΓΕΝΙΑ
Παρλατόρια	Κυρίως	ως θηλυκό ακμαίο	2
Ασπιδιωτός	Κυρίως	ως θηλυκό ακμαίο	3
Λεκάνιο	Κυρίως	ως θηλυκό ακμαίο	1-1½
Βαμβακάδα	Κυρίως	ως θηλυκό ακμαίο	3
Πολλίνια	Κυρίως	ως θηλυκό ακμαίο	1
Μυτηλόμορφη ψώρα	Κυρίως	ως θηλυκό ακμαίο	2
		σε ωοτοκία	

Επίδραση των αζωτούχων λιπάνσεων στην ποιότητα

των καρπών

Το αναφερόμενο θέμα αναπτύχθηκε στο Επιστημονικό δεντροκομικό συμπόσιο που οργανώσαν η Ελληνική Εταιρεία της Επιστήμης των Οπωροκηπευτικών και το Γερμανικό Ινστιτούτο GOETHE ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (12-13 Μαΐου 1987, Θεσσαλονίκη). Στο συμπόσιο ανεπτύχθηκαν θέματα που είχαν σχέση με την ποιότητα, μεταφορά και συντήρηση οπωροκηπευτικών προϊόντων. Δημοσιεύουμε περίληψη της ομιλίας λόγω περιορισμένου χώρου του περιοδικού μας προς ενημέρωση των αναγνωστών δεντροκαλλιεργητών.

Παράληψεις ομιλιών του συμποσίου θα δημοσιεύσουμε και στα επόμενα τεύχη.

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

Η αζωτούχος λίπανση δεν είναι μόνο απαραίτητη στην αύξηση των δλαστών, αλλά επηρεάζει επίσης και την αύξηση των καρπών. Όποιος όμως ελπίζει, πως με υψηλές δόσεις Ν (αζώτου) θα παραχθούν μεγαλύτεροι καρποί, σύντομα θα αλλάξει γνώμη. Με διαφοροποίηση της αζωτούχου λίπανσης από 2,5 έως 30 μονάδες Ν/στρέμμα σε ένα πείραμα στο αγρόκτημά μας επιτεύχθηκε, σε διάφορες ποικιλίες μηλιάς μία αύξηση της μέσης διαμέτρου των καρπών μόνο 1 - 2 εκ. περίπου. Επίσης και οι αποδόσεις σε μεγάλους εμπορεύσιμους καρπούς ύστερα από μια τόσο δραστήρια αύξηση της αζωτούχου λίπανσης, ελάχιστα είχαν δεικνωθεί. Ακόμη μικρότερη επίδραση φαίνεται ότι έχει ο χρόνος εφαιρογής της αζωτούχου λίπανσης στο μέγεθος των καρπών. Επίσης και επάνω σ' αυτό το θέμα διαθέτουμε δικά μας πειραματικά αποτελέσματα τα οποία σας αναφέρω για παράδειγμα. Έτσι η λίπανση με Ν τον Νοέμβριο, Μάρτιο ή

Μάιο έδωσε καρπούς του ίδιου μεγέθους. Ότι οι πολύ υψηλές δόσεις Ν, μπορούν μάλιστα να δώσουν σφώως μικρότερους καρπούς σε σύγκριση με μετρίως υψηλές δόσεις. Είναι γνωστό από τη βιβλιογραφία και έχει παρατηρηθεί και στο αγρόκτημά μας. Δέντρα των ποικιλιών μηλιάς Γκολντεν Ντελίτσιους λιπάν

Του DR HERMANN LINK
Ινστιτούτο Δενδροκομίας
Παν/μίου ΚΟΗΝΗΕΙΜ
Δ. Γερμανίας

θηκαν επί σειρά ετών με 15 μονάδες Ν/στρέμ. όπου και παρατηρήθηκε αύξηση στη δλάστηση. Το μέγεθος όμως των καρπών, μέχρι ενός ορισμένου χρόνου, μειώθηκε σημαντικά ώστε αποφασίστηκε να διακοπεί τελείως η χορήγηση Ν (αζώτου). Στη συνέχεια οι καρποί μετά απ' αυτό απέκτησαν πάλι το τυπικό της ποικιλίας μέγεθος, καθώς και ένα καλό χρωματισμό...

Σχετικά με τον χρωματισμό των καρπών ύστερα από εφαιρογία αζωτούχων λιπάνσεων σε διαφορετική δοσολογία, αναφέρεται κατ' αρχάς η γενικά παραδεκτή αρχή, ότι δηλαδή η έλλειψη Ν έχει σαν αποτέλεσμα την επίτευξη καλού χρωματισμού των καρπών, ενώ περίσσεια Ν ή όψιμος αζωτούχος λίπανση μετά τα μέσα του καλοκαιριού και ιδιαίτερα διαφυλλική λίπανση με ουρία αυτή την εποχή συμβάλλουν στη δημιουργία πράσινης σάρκας, πράσινου βασικού χρώματος και ανοιχτού κόκκινου επιχρώματος.

Σύμφωνα με την δική μας εμπειρία το φαινόμενο αυτό δεν είναι διαδεδομένο σε έντονο βαθμό στους οπωρώνας μηλιάς σε καρποφορία. Με ρικές ποικιλίες μηλιάς όπως είναι

η Τζόνγκκουλντ (!) επηρεάζονται πολύ από αζωτημένες δόσεις Ν με αποτέλεσμα οι καρποί να μην χρωματίζονται ικανοποιητικά. Επίσης και στη ροδακινιά είναι γνωστό, ότι όψιμες καλοκαιρινές λιπάνσεις είναι η αιτία για τον μειωμένο χρωματισμό των καρπών.

Ανάλογη επίδραση των αζωτούχων λιπάνσεων παρατηρείται σε σχέση με την γεύση των καρπών. Έτσι δέντρα που λιπαίνονται με πολύ μεγάλες ποσότητες Ν μπορούν να χυσιμοποιούν ένα πολύ μεγάλο μέρος των προϊόντων της φωτοσύνθεσης για τη δλάστησή τους, ώστε σε μειονομένες περιπτώσεις να παρατηρείται σε τέτοια δέντρα μία μείωση των οργανοληπτικών χαρακτηριστικών των καρπών. Ευτυχώς όμως που τέτοιες περιπτώσεις παρουσιάζονται σπάνια.

Σε πείραμα που κάναμε, οι υψηλές δόσεις Ν επηρέαζαν ελάχιστα τη γεύση των καρπών, πατέ όμως θετικά. Υπερκευημένες δόσεις Ν μπορούν να προκαλέσουν σε μικρό βαθμό το μαλάκωμα των καρπών και σε μεγαλύτερο την πικρή στιγμήμωση (Μπιτερ Πιτ) και το καφέτιγμα της σάρκας των καρπών.

Ένα γενικό συμπέρασμα όπως «υψηλές δόσεις Ν μειώνουν την συντηρησιμότητα των καρπών» δεν ενδείκνυται, όταν λάβει κανείς υπόψη το ρόλο που διαδραματίζουν τα θρεπτικά στοιχεία Κ (Κάλιο) και Ca, (ασβέστιο) ιδιαίτερα στη συνεκτικότητα των καρπών.

(Συνέχεια στ επόμενο τεύχος)

Σχημ. ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ (!) Τα μήλα της ποικιλίας Τζόνγκουλντ στο Αγρόκτημα του Ινστιτούτου Φύλλοδόλων δέντρων απέκτησαν κόκκινο επίγραμμα σ' όλη την επιφάνειά τους, επειδή ήταν μπολιασμένα στο υποκείμενο Μ9 (νάνο) ή προσερχόταν

(Συνέχεια στη σελίδα 86)

ΔΕΝΤΡΟΚΟΜΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

1. Η επίδραση των κακώς αεριζόμενων εδαφών επί των καρπών

Η ανάπτυξη των δέντρων έχει άμεση σχέση με την λειτουργικότητα του ριζικού συστήματος. Απ' εκεί θα αντλήσει το δέντρο τα θρεπτικά στοιχεία. Το ριζικό σύστημα θα επιτελέσει την αποστολή του και θα λειτουργήσει κανονικά, εφόσον

Του
Οδυσσέα Ντινόπουλου

έχει στην διάθεσή του επαρκή ποσότητα νερού και βρίσκεται σε καλές συνθήκες αερισμού.

Όταν το δέντρο βρίσκεται στην «ανεργό ζωή» (άνοιξη - φθινόπωρο) οι ανάγκες του ριζικού συστήματος σε οξυγόνο είναι αυξημένες. Αντίθετα όταν βρίσκεται σε λήθαργο (χειμώνας) αυτές είναι ελάχιστες.

Γι' αυτό τα δέντρα υποφέρουν αφάνταστα και ζορίζονται σε μεγάλο βαθμό, κατά την διάρκεια μιας δροχερής άνοιξης ή ενός δροχερού θέρους.

Εάν συμβούν πολλές δροχοπτώσεις το θέρος, τα δέντρα μερικών ποικιλιών που αναπτύσσονται επί κακώς αεριζόμενων εδαφών είναι δυνατόν να υποστούν σημαντική καρπόπτωση. Μερικές φορές η καρπόπτωση συνεχίζεται μέχρι ότου οι καρποί έχουν σχεδόν πλήρως αναπτυχθεί. Το φαινόμενο αυτό κατά πάσα πιθανότητα οφείλεται σε ανεπαρκή άντληση νερού από το ασθενές και κακώς αεριζόμενο σύστημα, κατά την διάρκεια μιας περιόδου μεγάλης αναπνοής. Η κατάσταση χειροτερεύει, όταν μετά τις δροχοπτώσεις επεκταθούν απότομες υψηλές θερμοκρασίες.

Οι καρποί ωριμασμένων ειδών (μήλα ροδάκινα κλπ.) ωριμάζουν αργότερα, έχουν άτονο χρωματισμό και δεν διατηρούνται καλά στους φυκτικούς χώρους, εφόσον προέρχονται από δέντρα που αναπτύσσονται σε αβαθή και αργιλώδη συνεκτικά εδάφη πλούσια σε αφοσιώσιμο άζωτο κατά το τέλος του θέρους. Η καλύτερη ανάπτυξη η μεγίστη απόδοση συνήθως επιτυγχάνεται σε δέν-

τρα οποιοδήποτε είδους, εφόσον το έδαφος είναι βαθύ και αεριζεται καλά, είναι πλούσιο σ' όλα τα θρεπτικά στοιχεία και μπορεί να συγκρατήσει και να αποδώσει στο δέντρο άφθονο νερό. Σε μερικές ποιότητες επιτυγχάνονται συνεκτικότεροι καρποί με καλύτερη εμφάνιση και γεύση, εφόσον προέρχονται από δέντρα καλλιεργούμενα στα πιο αμμοχαιλικώδη εδάφη.

2. Η επίδραση του χλωροτάπητα σε οπωρώνες εκκατεστημένους σε εδάφη υγρά και μη διαπερατά

Όταν τα δέντρα φυτεύονται σε συνεκτικά αργιλώδη εδάφη και σε τοποθεσίες οι οποίες θα παραμείνουν υγρές και κακώς αεριζόμενες για μακρά χρονικά διαστήματα κατά την άνοιξη και τις αρχές του καλοκαιριού, η ύπαρξη μόνιμου χλωροτάπητα στον οπωρώνα είναι δυνατό να μειώσει αρκετά τις ζημιές επί των ριζών, εις τρόπον ώστε να καταστεί εφικτή τουλάχιστο μία μέτρια ανάπτυξη των δέντρων. Πολλοί οπωρώνες ιδίως στην Ευρώπη διατηρούνται σε καλή κατάσταση διότι το ριζικό τους σύστημα προστατεύεται από πυκνό κάλυμμα χλωροτάπητος. Ο χλωροτάπητας αποτελείται από διάφορα αγροστώδη (POA PRATENSIS κλπ.).

Θα υποστήριζε κανείς ότι εφόσον οι ρίζες των αγροστωδών φυτών χρησιμοποιούν το οξυγόνο του εδάφους και εκλύουν διοξείδιο του άνθρακα, θα ήταν φυσιολογικό να περι-

μεριάζουν για τις ρίζες των οπωρώνων. Αυτό τελικά δεν συμβαίνει γιατί αντισταθμίζεται από τις εξής αντίθετες δράσεις που ευνοούν τον αερισμό.

Δεν συμπίπτει το έδαφος ύστερα από σφοδρές δροχοπτώσεις. Αφαιρείται νερό περισσότερο και γρηγορότερα από το επιφανειακό στρώμα του εδάφους, οπότε αρκετοί πόροι του εδάφους και σχισμές γεμίζουν εγκαίρως από αέρα. Επί πλέον η έλλειψη καλλιεργητικών εργασιών επιτρέπει την ανάπτυξη των ριζών κοντά στην επιφάνεια του εδάφους όπου οι συνθήκες αερισμού είναι άριστες.

3. Ο κόκκινος χρωματισμός των καρπών

Το πράσινο χρώμα της επιδερμ-

δας των καρπών οφείλεται στην χλωροφύλλη. Με την πρόοδο της ωρίμανσης ο χρωματισμός αυτός εξαφανίζεται βαθμιαίως και αντικαθίσταται από άλλους. Η διάσπαση της χλωροφύλλης, τουλάχιστο για τα μήλα είναι ταχύτερη στις περιοχές εκείνες όπου κατά την διάρκεια της ωρίμανσης των καρπών, ο καιρός είναι θροσερός παρά στις περιοχές όπου οι καρποί της ίδιας ποικιλίας ωριμάζουν με θερμό καιρό.

Το πράσινο, το κίτρινο και το άσπρο χρώμα στους καρπούς θεωρούνται ως χρώματα δάσης, το δε κόκκινο ως χρώμα επιφανείας (επίχρωμα). Όσο περισσότερα έχει διασπασθεί η χλωροφύλλη τόσο το χρώμα δάσης είναι πιο κίτρινο ή πιο άσπρο.

Το κόκκινο χρώμα της επιδερμίδας των μήλων, των αβιδιών, των ροδακινιών, των νεκταρινιών, των δερυκόκκων και των δαμασκηνών οφείλεται σε ειδικές χρωστικές ουσίες οι οποίες είναι διαλυμένες στον κυτταρικό χυμό των κυττάρων. Οι ουσίες αυτές ονομάζονται ανθοκυάνες.

Σε μερικά είδη καρπών οι ανθοκυάνες σχηματίζονται μόνον εκεί όπου οι ηλιακές ακτίνες προσπίπτουν απ' ευθείας επί της επιδερμίδας (μήλα, αχλάδια, ροδακίνα, νεκταρίνια και δερυκόκκα). Παρατηρεί κανείς ότι το χρώμα γίνεται βαθύ και ζωηρό κόκκινο προς την ηλιόζονη πλευρά, ενώ αντίθετα στην πλευρά, όπου κάποιο φύλλο σκεπάζει τμήμα του καρπού το κόκκινο χρώμα εξαφανίζεται.

Δεν αναφέρουμε άλλες κατηγορίες καρπών που αποκτούν κόκκινο χρώμα, έστω και αν ωριμάζουν στην σκιά (ντομάτα κεράσια κλπ.).

Στην συνέχεια, περιγράφουμε τους διάφορους παράγοντες που επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά την εμφάνιση του κόκκινου επιχρώματος. Φυσικά το θέμα αφορά τα είδη και τις ποικιλίες που έχουν τάση να αποκτούν επίχρωμα.

Οι καρποί οι οποίοι απαιτούν ηλιακό φως για να αποκτήσουν πλήρεις κόκκινο χρώμα, έχουν περισσότερο άσπρο χρωματισμό όταν προσέρχονται από δέντρα με πλούσια δάση, στην η οποία παρεμποδίζει τον επαρκή φωτισμό τους. Η άφθονη άρδευση και η χορήγηση αζώτου επειδή προκαλούν τον σχηματισμό όψιμης δάσησης συντελούν στην παραγωγή καρπών με πτωχό χρωματισμό, ακόμη και όταν αυτοί είναι τελείως ώριμοι. Επί του προκειμένου η υπερβολική αζωτοχώρα λίπανση και σε λάθος εποχή χορήγούμενη δίνει αρνητικά αποτελέσματα. Στην περίπτωση αυτή η παρουσία αγριοχόρτων κατά την περίοδο ωρίμανσης των καρπών, επιδρά ευεργετικά στον χρωματισμό τους. Τα αγριοχόρτα παίρνουν άζωτο για τις ανάγκες τους και ως εκ τούτου συντελούν στην μείωση της ποσότητας που θα πάρουν τα δέντρα. Κατά πάσα πιθανότητα επειδή η ποσότητα του διαθέσιμου αζώτου είναι μεγάλη σε αναλογία προς την φυλλική επιφάνεια, μεγάλο μέρος των παραγόμενων υδατανθράκων συνδυάζεται με το άζωτο και σχηματίζεται πρωτεΐνες αντί να συγκεντρώνεται στους καρπούς ως σάκχαρο.

Στην εμφάνιση του επιχρώματος σπουδαίο ρόλο παίζουν οι υπερώδεις ακτίνες. Έτσι εξηγείται γιατί οι καρποί της ίδιας χρωματιστής ποικιλίας (π.χ. Στάρκιν) χρωματίζονται περισσότερο στα ορεινά παρά στον κάμπο. Στον κάμπο και κοντά στις πόλεις, η ατμόσφαιρα είναι γεμάτη από στρώματα καπνού κονιορτού και άλλων στερεών τμημάτων τα οποία αιωρούνται στον αέρα. Επίσης η ομίχλη μπορεί να απορροφήσει μεγάλο μέρος των υπερωδών ακτίνων πριν αυτές φθάσουν μέχρι των καρπών.

Ο εξάετος χρωματισμός που αποκτούν τα ορεινά μήλα οφείλεται στο γεγονός ότι ο αέρας είναι θροσερός και καθαρός, ο δε φθινοπωρινός δροχοπτώσις καθαρίζει την

ατμόσφαιρα από τα διάφορα στερεά σωματίδια και έτσι οι καρποί δέχονται πολλές ποσότητες υπερωδών ακτίνων.

Μήλα συλλεγόμενα πράσινα και εκτιθεμένα απ' ευθείας στην επιδραση του φωτός αναπτύσσουν συμπληρωματικώς κόκκινο χρώμα, ενώ αν το φως διέρχεται προηγούμενως από τζάμι (υαλόφακτο θερμοκήπιο) το οποίο απορροφά τις υπερώδεις ακτίνες, το αναπτυσσόμενο χρώμα θα είναι πολύ ολιγότερο.

Εάν οι καρποί δεν έχουν υψηλή περιεκτικότητα σακχάρων δεν σχηματίζεται συνήθως έντονος κόκκινος χρωματισμός έστω κι' αν θρέθηκαν υπό συνθήκες πλούσιου φωτισμού. Όταν ένα δέντρο φέρει μεγάλη παραγωγή σε σχέση με το υπάρχον φύλλωμα, οι καρποί του σπανίως χρωματίζονται τόσο καλά, όσο οι καρποί δέντρου που φέρει μέτρια παραγωγή.

Με το αραιώμα των καρπών αποκτούμε πιο χρωματιστούς καρπούς. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι αυξάνεται η σχέση επιφανείας του φυλλώματος η οποία αντιστοιχεί για κάθε καρπό και αυξάνεται έτσι το χρώμα του.

Το υγιές φύλλωμα παίζει αποφασιστικό ρόλο στον χρωματισμό των καρπών. Ένα υγιές φύλλωμα παρασκευάζει μεγαλύτερες ποσότητες υδατανθράκων από το ασθενικό που έχει προσβληθεί από εχθρούς ή ασθένειες «τετράνυχος κλπ.).

Έχει επίσης δρευθεί ότι οι χαμηλές θερμοκρασίες κατά την ωρίμανση των καρπών υποδοχθούν τον χρωματισμόν τους, εάν δέδαια υπάρχουν υδατάνθρακες και επαρκής φωτισμός. Ο δειντροκαλλιεργητής μπορεί να επηρεάσει τον χρωματισμό των καρπών αρκεί να λάβει υπόψη τα εξής. Να επιλέξει πιο χρωματιστό κλώνο της ποικιλίας που αποφάσισε να φυτεύσει (π.χ. Ιμπέριαλ αντί Στάρκιν ή ακόμη Στάρκρημισον αντί Στάρκιν. Από την ποικιλία Τζο (Συνέχεια στη σελίδα 86)

Η χορωδία της Νάουσας

Η χορωδία της Νάουσας έχει μία μακριά παράδοση. Πάντοτε έπαιζε ένα πρωτοποριακό ρόλο στην πολιτιστική κίνηση της πόλης μας. Σήμερα δημοσιεύουμε μια αναμνηστική φωτογραφία της περιόδου 1937—1939. Η φωτογραφία προέρχεται από το αρχείο του Στέργιου Σπ. Αποστόλου. Οι χορωδοί έχουν φωτογραφηθεί μπροστά στο Γυμναστήριο.

Παρακαλούμε όποιο μέλος της παλιάς χορωδίας γνωρίζει κάτι σχετικό με την φωτογραφία (χρονολογία λήψης κ.λπ.) να ενημερώσει την Σύνταξη του περιοδικού μας.

Από αριστερά προς τα δεξιό (εικονιζόμενοι): 1η σειρά (μπροστά): 1) (πιθανόν Σαρ΄κας), 2) Κράλλης Μιχαήλ, 3) Ρίζος, 4) Πίνες Πέτρος, 5) Διάφας, 6) Παληάς Μιχαήλ, 7) Πιττάκης Αλέξανδρος, 8) Βογιατζής Στέργιος, 9) Παπαδόπουλος Θωμάς, 10) Βορβέρης Κων)νος. 2η σειρά (πίσω): 1) Κάλλης Δημήτριος, 2) Ξανθίδης Μιχαήλ, 3) Καράτζιας Πέτρος, 4) Αδαμίδης Κων)νος, 5) Τσιότσης Γεώργιος, 6) Κόλλιας Δημήτριος, 7) Χατζηπαράσχης Αλέξανδρος, 8) Κουλιτζής Κων)νος, 9) Διαμάντης, 10) Χατζάρας Νικόλαος, 11)

Δεντροκομικά θέματα

(Συνέχεια από τη σελίδα 85)

νάθην, τον κλώνο Μπλάκσον κ.λπ.). Να εφαρμόσει το σωστό κλάδεμα και τη σωστή λίπανση. Να εφαρμόσει εγκαίρως το ακρίωμα (το χημικό ακρίωμα των μύλων πρέπει να γενικευθεί και να γίνει δουλειά ρουτίνας). Να λάβει υπόψη την φυσικοχημική κατάσταση του εδάφους και την περιεκτικότητά του σε άζωτο. Ο σπορώνας να δειχθεί τις περιποιήσεις ψεκασμοί κλπ. και να εξασφαλισθούν καλές συνθήκες φωτισμού.

Η Αζωτούχος λίπανση στην ποιότητα των καρπών

(Συνέχεια από τη σελίδα 83) από μεταπολιτισμένη γενικά δέντρα. Τα εδάφη του Ι.Φ.Δ. είναι μέτριας γονιμότητας και δεν λιπώνθηκαν καθόλου με αζωτούχο λίπανση την άνοιξη του 1986, ελλείψει πιστώσεων. Αντίθετα τα μήλα της ίδιας ποικιλίας στο Ροδοχώρι (Αγρόκτημα Κ. Μιχαηλίδη) και στο Μακροχώρι Βερούας (σπορώνας Συνάπογλου) δεν απέκτησαν επίχρωμα, επειδή τα δέντρα είναι ξηρά, λιπώνθηκαν υπερβολικά, μολιάστηκαν στο υποκείμενο MM 106 (ημιάνο) και οι σπορώνας είναι μεγάλης γονιμότητας.

Διεθνές Έτος Αμπέλου και Οίνου

Η Νάουσα με το φημισμένο «Ναουσαϊκό κρασί» πήρε με το σπαθί της τον τίτλο της «πόλης της αμπέλου και του οίνου».

Στο διήμερο Κυριακή 31/5/87 και Δευτέρα 1/6/87 έγιναν διάφορες εκδηλώσεις για την προβολή του Ναουσαϊκού κρασιού.

Μέσα στα πλαίσια των εκδηλώσεων δύο ειδικοί ομιλητές διακρομένοι επιστήμονες ανέπτυξαν θέματα που αφορούν την αμπελοκαλλιέργεια και τα προϊόντα κρασιά της Νάουσας. Τα θέματα ανέπτυξαν ο καθηγητής της Αμπελοργίας του Παν)μιου Θεσ)νίκης κ. Μάρκος Βλάχος και η κ. Σταυρούλα Κουράκου-Δραγώνα επίτιμος πρόεδρος του Διεθνούς Οργανισμού Οίνου και Αμπέλου. Εκτεταμένες περιλήψεις των ομιλιών θα δημοσιεύσουμε στο προσεχές τεύχος.

Η ΝΙΑΟΥΣΤΑ

Κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο
"Ένα βιβλίο κατατοπιστικό έπιστημονικό με χρωματιστές εικόνες
Τι είναι τα κοκκοειδή (ψώρες) και πώς καταπολεμούνται
Δέν πρέπει να λείπει από κανένα αγροτικό σπίτι

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ

Μπορείτε να το προμηθευθείτε από τα γραφεία
του Άγροτικού Συλλόγου Ναούσης
ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΕΩΣ 1000 ΔΡΑΧΜΕΣ

Μόλις κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο μοναδικό στο είδος του
«ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΦΑΡΜΑΚΑ ΠΟΥ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ»

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ ΧΡΗΣΤΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

- Τι περιέχει κάθε «φάρμακο» και πως ταξινομούνται
 - Πίνακες κατατοπιστικοί χρήσιμοι και διαφωτιστικοί
 - Ένα βιβλίο απαραίτητο για κάθε αγροτική βιβλιοθήκη
- ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ 600 Δραχμές

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΓΙΑΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ»

1. ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ
2. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΗΣ - Ο ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ
ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ
3. ΓΙΑΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ
Του Τάκη Μπάϊτση

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΚΑΙ
ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ
